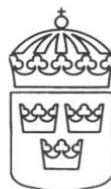


Riksdagens protokoll

1993/94:93

Torsdagen den 21 april

Kl. 12.00 – 18.17



Protokoll
1993/94:93

1 § Justering av protokoll

Remissdebatt

Justerades protokollet för den 15 april.

2 § Debatt vid hänvisning av skrivelse till utskott

Föredrogs

Skrivelse

Begäran om tillstånd till åtal mot riksdagsman

Anf. 1 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Med anledning av det aktuella ärendet, där regionåklagare av riksdagen begär rätt att få väcka åtal mot mig, har jag följande att kommentera.

Den massmediala uppmärksamheten kring mina sidouppdrag, kopplade till mitt företag, understryker enligt min mening behovet av någon form av praxis, sedvänjor eller regler för riksdagens ledamöter att rätta sig efter, eftersom sidouppdrag mera tillhör vanligheten än sällsyntheten.

Jag tycker att vi i riksdagen på samma sätt som när det gäller statsråden bör redovisa våra uppdrag. Det är ungefär den tendens man ser ute i samhällslivet, där även de börsnoterade företagen nu börjat redovisa sina löner, styrelsearvoden och fallskärmsavtal.

Slutligen vill jag bara, herr talman, uttrycka en förhoppning att riksdagen och därmed kammarens samtliga ledamöter i full enighet måtte häva min immunitet, så att domstol kan pröva det åtal som åklagaren önskar väcka. Jag vill inte för egen del gömma mig undan bakom några av immunitetens slöjor. Tack!

Skrivelsen hänvisades till konstitutionsutskottet.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1993/94:209 till arbetsmarknadsutskottet

Skrivelse
1993/94:241 till socialutskottet

Förslag 1993/94:RfK4 till konstitutionsutskottet

Motionerna
1993/94:K64 och K65 till konstitutionsutskottet
1993/94:L15–L17 till lagutskottet
1993/94:U11 till utrikesutskottet
1993/94:Bo32–Bo39 till bostadsutskottet
1993/94:Jo69–Jo72 till jordbruksutskottet
1993/94:Sf40–Sf44 till socialförsäkringsutskottet
1993/94:Sk43 och Sk44 till skatteutskottet
1993/94:Fi20–Fi22 till finansutskottet
1993/94:Bo40 till bostadsutskottet

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Utrikesutskottets betänkanden
1993/94:UU15 och UU20

5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 20 april

SoU30 Barn och ungdom

Mom. 7 (Ungdomens hus m.m.)

1. utskottet
2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

284 för utskottet

9 för men.

3 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 22 nyd, 3 -

För men.: 9 v

Avstod: 3 s

Frånvarande: 21 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 9 (utbildning i barnkunskap)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

282 för utskottet

11 för men.

1 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 71 m, 24 fp, 24 c, 22 kds, 22 nyd, 2 -

För men.: 1 s, 9 v, 1 -

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 20 s, 9 m, 8 fp, 7 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU21 Konsumentpolitiska frågor m.m.

Mom. 2 (anslaget till Konsumentverket)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

3. res. 2 (nyd)

Förberedande votering:

123 för res. 1

22 för res. 2

152 avstod

52 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

146 för utskottet

129 för res. 1

22 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 1 -

För res. 1: 118 s, 9 v, 2 -

Avstod: 22 nyd

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 4 (konsumentorganisationer)

1. utskottet

2. res. 3 (s)

Votering:

167 för utskottet

129 för res. 3

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 72 m, 26 fp, 24 c, 22 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 3: 118 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 7 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 8 (utvärdering av miljömärkningen)

1. utskottet

2. res. 5 (s)

Votering:

168 för utskottet

129 för res. 5

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 5: 118 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 11 (konsumentpolitiskt samarbete mellan EG och EFTA)

1. utskottet

2. res. 6 (s)

Votering:

168 för utskottet

121 för res. 6

8 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 6: 118 s, 1 v, 2 -

Avstod: 8 v

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Övriga momemt

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU22 Livsmedelskontroll m.m.

Mom. 1 (anslaget till Livsmedelsverket)

1. utskottet

2. res. 1 (nyd)

Votering:

275 för utskottet

22 för res. 1

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 9 v, 3 -

För res. 1: 22 nyd
Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

Mom. 6 (internationellt agerande)

1. utskottet

2. res. 3 (s)

Votering:

166 för utskottet

128 för res. 3

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 72 m, 25 fp, 24 c, 22 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 3: 117 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 21 s, 8 m, 8 fp, 7 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU21 Anslag till domstolsväsendet

Mom. 2 (sammansättningen av Domstolsverkets styrelse)

Yrkanden:

1. utskottet

2. res. 2 (s)

3. mot. Ju407 yrk. 1 (fp)

Förberedande votering:

128 för res. 2

5 för mot.

164 avstod

52 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

163 för utskottet

131 för res. 2

3 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Parvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 72 m, 23 fp, 24 c, 21 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 2: 118 s, 2 fp, 9 v, 2 -

Avstod: 1 fp, 1 c, 1 kds

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 3 (beslutsbefogenheter för Domstolsverkets styrelse)

1. utskottet

2. mot. Ju407 yrk. 2 (fp)

Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 4 (sammansättningen av Tjänsteförslagsnämnden)

1. utskottet

2. res. 3 (s)

Votering:

167 för utskottet

130 för res. 3

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 72 m, 25 fp, 25 c, 22 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 3: 118 s, 1 fp, 9 v, 2 -

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 6 (Sollefteå tingsrätts domkrets)

1. utskottet

2. res. 4 (nyd)

Votering:

271 för utskottet

25 för res. 4

1 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 71 m, 25 fp, 25 c, 22 kds, 9 v, 2 -

För res. 4: 1 s, 1 fp, 22 nyd, 1 -

Avstod: 1 m

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 7 (anslag till Domstolarna m.m.)

1. utskottet

2. res. 5 (m, fp, c, kds)

Votering:

153 för utskottet

144 för res. 5

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 2 fp, 22 nyd, 9 v, 2 -

För res. 5: 72 m, 24 fp, 25 c, 22 kds, 1 -

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Isa Halvarsson och Bengt Rosén (båda fp) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 11 (ungdomsdomstol)

1. utskottet

2. res. 7 (nyd)

Votering:

272 för utskottet

22 för res. 7

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 71 m, 26 fp, 24 c, 21 kds, 9 v, 3 -

För res. 7: 22 nyd

Frånvarande: 20 s, 9 m, 7 fp, 7 c, 5 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU19 Med sikte på hållbar utveckling

Mom. 1 (preciserat förslag till inriktning m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

Votering:

169 för utskottet

128 för res. 1

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 s, 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 1: 117 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 6 (genomförandet av Riobesluten i Sverige)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

Votering:

168 för utskottet

128 för res. 2

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 s, 71 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 2: 117 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 20 s, 9 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 10 (den svenska strategin för det globala samarbetet för hållbar utveckling)

1. utskottet

2. res. 4 (s)

Votering:

168 för utskottet

129 för res. 4

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 4: 118 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

AU16 Ändrad lagstiftning för statsanställda m.fl.

Mom. 1 (befordringsgrunder m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (nyd)

Votering:

275 för utskottet

21 för res. 1

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 1 nyd, 9 v, 3 -

För res. 1: 21 nyd

Frånvarande: 21 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Karl Gustaf Sjödin (nyd) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 3 (bisysslor)

1. utskottet

2. res. 2 (nyd)

Votering:

266 för utskottet

31 för res. 2

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 1 v, 2 -

För res. 2: 22 nyd, 8 v, 1 -

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 4 (tillämpningen av 39 § LAS)

1. utskottet

2. res. 3 (s)

Votering:

168 för utskottet

129 för res. 3

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 3: 118 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 5 (disciplinansvar)

1. utskottet

2. res. 4 (s)

Votering:

168 för utskottet

129 för res. 4

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 4: 118 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 6 (åtalsanmälan)

1. utskottet

2. men. i motsvarande del (v)

Votering:

287 för utskottet

10 för men.

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna :

För utskottet: 118 s, 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 22 nyd, 2 -

För men.: 9 v, 1 -

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 8 (återanställningsrätten)

1. utskottet

2. res. 5 (s)

Votering:

168 för utskottet

129 för res. 5

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 5: 118 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 9 (periodiska hälsoundersökningar)

1. utskottet

2. res. 6 (s)

Votering:

171 för utskottet

125 för res. 6

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 3 s, 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 6: 114 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 21 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 11 (andra författningars tillämplighet)

1. utskottet

2. res. 8 (s)

Votering:

168 för utskottet

129 för res. 8

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 72 m, 26 fp, 25 c, 22 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 8: 118 s, 9 v, 2 -

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Mom. 19 (arbetsrättsliga mål)

1. utskottet

2. res. 11 (m)

Votering:

219 för utskottet

78 för res. 11

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 24 fp, 25 c, 20 kds, 21 nyd, 9 v, 2 -

För res. 11: 72 m, 2 fp, 2 kds, 1 nyd, 1 -

Frånvarande: 20 s, 8 m, 7 fp, 6 c, 4 kds, 1 nyd, 5 v, 1 -

Ylva Annerstedt (fp) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Meddelande om samlad votering

Förste vice talmannen meddelade att bostadsutskottets betänkanden BoU15, BoU14, BoU8 och BoU9 samt näringsutskottets betänkande NU20 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

6 § Vissa anslag till bostadsförsörjningen samt reparation, om- och tillbyggnad av bostäder m.m.

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

Föredrogs
bostadsutskottets betänkanden
1993/94:BoU15 Vissa anslag till bostadsförsörjningen m.m. (prop.
1993/94:100 delvis) och
1993/94:BoU14 Reparation, om- och tillbyggnad av bostäder m.m.

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostäder
m.m.*

Förste vice talmannen meddelade att bostadsutskottets betänkanden BoU15 och BoU14 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 2 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Vid varje tillfälle under den senaste mandatperioden som vi här i kammaren har försökt att diskutera bostadspolitik har ansvarigt statsråd saknats. Det är väl bara att konstatera att den kritik som utskottsmajoriteten riktar framför allt mot regeringens brist på handläggning när det gäller bostadspolitiken är ytterst berättigad.

Vi säger att det behövs en sammanhållen organisation inom regeringskansliet för att klara bostadspolitiken. I dag kan vi konstatera att man, om vi skall diskutera bostadsfrågor utifrån det som bostadsutskottet har att klara av, får vända sig till Finansdepartementet, Miljödepartementet, Näringsdepartementet och Civildepartementet. Ibland kan man undra över om det har varit så här på grund av ovilja eller om det skett medvetet inom regeringskansliet.

Vi socialdemokrater lutar åt uppfattningen att man inte vill driva någon bostadspolitik i vårt land. Därför är jag naturligtvis glad över att utskottsmajoriteten riktar kritik och säger att det behövs ett bostadsdepartement.

Även om vi här i riksdagen inte har att bestämma över hur man i departementen organiserar sitt arbete är detta en klar fingervisning om att vi måste ha en regering som för, och har, en bostadspolitik samordnat.

Varje morgon när man kommer till Riksdagshuset stöter man på några byggnadsarbetare här utanför. De bär på en skylt där det redovisas hur många tusen byggjobbare som är utan jobb. Det är alltså några få personer från Stockholm som visar hur det ser ut i landet. De är ett par tre stycken av de drygt 30 % byggarbetare som går arbetslösa i vårt land.

Men samtidigt vet vi att det finns enorma behov på det här området. Det finns behov av att bygga. Det finns behov av att reparera. Det finns behov av att bygga om. Det finns, för att uttrycka det klart, behov av att använda de människor som varje dag demonstrerar utanför detta hus på ett bättre sätt än man för närvarande gör.

I den regeringsdeklaration som den borgerliga regeringen redovisade när man trädde till skrev man följande:

"Bostadspolitiken inriktas på att alla skall ha möjlighet till en bra bostad till ett rimligt pris.

Detta förutsätter en bygg- och bostadsmarknad med mer av konkurrens och valfrihet."

Det är kanske på sin plats att fundera litet över innebörden i de här parol-

lerna, att fundera över vad det blev av bostadspolitiken – eller bristen på bostadspolitik, som vi ibland säger.

Vad har hänt med kostnadsutvecklingen i fråga om bostadsbeståndet? Vad har hänt med byggjobben? Ja, det finns redovisat: Drygt 30 % av byggarbetarna är arbetslösa. Drygt 10 % är föremål för olika former av åtgärder. Det är alltså ungefär 40 % av byggarbetarkåren som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

Hur ser det ut inom byggämnesindustrin? Hur gick det med valfriheten i boendet? Vilken vilja har det funnits att rätta till problemen för det åttiototal konkursmässiga bostadsrättsföreningar som finns? Den s.k. bostadsministern, som heter Bo Lundgren, säger att det är bostadsföretagens och bostadsrättsföreningarnas eget fel. De får skylla sig själva. De har byggt för dyrt.

Samtidigt kan vi konstatera att tusentals och åter tusentals människor i vårt land har blivit vräktas därför att de inte klarar av kostnaderna för sitt boende. Ytterligare är att vänta. "Bostadsminister" Bo Lundgren säger att det är bostadsföretagens eget fel. Människorna som blir vräktas får skylla sig själva, därför att man har byggt för dyrt.

Det är alltså bristen på handlingskraft och vilja att göra någonting för att rätta till de problem som finns som vi är så väldigt kritiska till.

Hur har det gått med neutraliteten mellan olika boendeformer? Det är bara att konstatera att det inte finns någon sådan.

Man kan konstatera att den bostadspolitik eller brist på bostadspolitik som vi har upplevt under de gångna åren är katastrofal. Det vittnar inte minst den skrift om som vi i dag fick i våra postfack från Byggentreprenörförbundet. Den handlar egentligen i grunden om exakt samma kritik som vi socialdemokrater för fram i bostadsutskottets betänkande. Tyvärr, skriver man, är det nu i april 1994 för sent att förhindra en skadlig utslagning av den kompetens och bygghäpnad som Sverige framgent kommer att behöva.

Man pekar på att Sverige är det land inom OECD-länderna som tillsammans med Finland har minst bostadsinvesteringar i hela Europa. Man säger att konsekvenserna av bristen på bostadspolitik kommer att bli att mycket av byggindustrin slås ut. Man pratar i regeringsförklaringen om konkurrens. Men det är bara att konstatera att många av de byggföretag, inte minst mindre och medelstora, som har funnits ute i landet har upphört att existera. Det innebär att det blir ett fåtal jättar kvar på marknaden, som när konjunkturen vänder, när det blir fart igen, kommer att i stort sett ha monopol på den här verksamheten. Då kan man fundera på hur det går med konkurrensen.

Det är ingen liten kritik som Byggentreprenörerna riktar mot den förda politiken. VD för Byggentreprenörerna, Bert Lilja, skriver i sin årsredovisning: "Alltför många politiker tycks tro att den enda vägen till den svenska ekonomins återhämtning går över en sargad byggbransch. – – Men vi ropar inte efter stöd för vår egen skull, vi ska inte bygga primärt för att ge jobb åt företagen och deras anställda, vi ska bygga det som marknaden efterfrågar – – Men vi vill öppna politikernas ögon för branschens villkor och betydelse för hela samhällsekonomin."

Man kan konstatera att genom att hela den här sektorn har minskat sin andel av bruttonationalprodukten innebär det enormt mycket både för sys-

selsättning och för den inhemska verksamhet som är så viktig för att klara ett lands ekonomi.

Man pekar också på att i och med att kapaciteten minskar, att så många färre människor kommer att finnas i den här branschen, tappar man kunskaper som kommer att leda till enorma problem när utvecklingen kommer att vända igen. Man säger till och med att det kommer att bli mycket värre än det var under slutet av 80-talet, när det var överhettat på byggmarknaden. Det kommer att bli ännu värre eftersom så många människor och så mycket kunskap tappas.

Egentligen skulle vi socialdemokrater kunna skriva under på allt vad Byggtreprenörerna säger, därför att det är den verklighet som vi alla upplever och som man inte vill göra någonting åt från regeringens sida.

Vi socialdemokrater vill föra en bostadspolitik som sätter kraft bakom de målsättningar som vi ibland när vi diskuterar här i kammaren är överens om, nämligen att man skall ha en god bostad. Det är bara det att när det från den här tomhanta regeringens sida inte förs någon praktisk politik finns det ingen innebörd i målsättningarna.

I valrörelsen inför förra valet lovade Carl Bildt sänkta hyror. Jag såg den anonyma planministern Görel Thurdin på stora valaffischer där man lovade sänkta hyror. Det är bara att konstatera att den politik man har bedrivit, inte minst genom snabba neddragningar av räntesubventionerna, har lett till att många människor råkar illa ut. Det är dagens verklighet. Bostadsutskottets ordförande kan åka land och rike kring och i stort sett hålla med alla om att det är besvärligt. Men man gör inget åt det. Man accepterar det som är en dyster verklighet för många människor.

Om det fanns litet av kurage och om man levde upp till det man pratar om ute i landet borde man bifalla den socialdemokratiska reservationen, som handlar om att vi inte skall försämrå räntesubventionerna ytterligare under 1995/96, som riksdagen har fattat beslut om, de s.k. 3 miljarderna. De betyder, som både bostadsutskottets ledamöter på den borgerliga kanten och jag är medvetna om efter alla de samtal och brev som vi har fått från oroliga människor, väldigt mycket. Det kanske är det avgörande för om de får flytta från sitt hem eller inte.

Det enda man har lyckats åstadkomma under den här perioden är att man har sagt att vi skall ha en kontrollstation. Egentligen behövs det ingen kontrollstation. Verkligheten pekar ut precis hur det ser ut. Man måste vidta åtgärder, inte minst för att klara de årgångar som har de här bekymren, som riskerar konkurser.

Det är inte heller speciellt mycket som den här tomhanta regeringen har åstadkommit när det gäller den koppling som är så viktig i en bostadspolitik. Vi har under alla år varit medvetna om att när nyproduktionen går ned ökar man ombyggnader, reparationer och tillbyggnader. Det har varit en god och sund socialdemokratisk politik att när det blir nedgång på ett område satsar man på det andra området för att hålla balansen, för att hålla uppe kunskapen, för att klara byggämnesindustrin osv.

Även Byggtreprenörerna säger att beroende på de neddragningar som gjorts lär det inte heller komma i gång mycket ombyggnadsverksamhet under det kommande året. Det gör det naturligtvis inte därför att riksdagen får

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostäder
m.m.*

tvunga fram beslut, eftersom regeringen inte föreslår någonting. Samtidigt föreslår man villkor som i praktiken betyder att det inte kommer i gång någon verksamhet. Då utgår vi från att man inte vill. Det finns en ovilja mot att dra i gång verksamheter på de här områdena.

Redan förra året pekade AMS på att det behövs ett ROT-program. Vi debatterade det förra året. Vi trodde att det skulle komma något i budgetpropositionen. Det enda som kom var att man avskaffade en del räntestöd i stället för att skapa underhållsverksamheter.

Sedan tvingades regeringen via arbetsmarknadsutskottet här i riksdagen att använda ca 1,5 miljarder till ROT-verksamhet. Det sorgliga är bara att när man presenterar villkoren för detta skriver man i bostadsutskottets betänkande att det handlar om tre månader. Man har alltså två månader på sig, under maj och juni, för att komma i gång med de här åtgärderna. Efter den 1 juli är det kört. Nästa år skall de vara avslutade.

Bostadsutskottets ordförande säger i ett pressmeddelande att det är tillräckligt med åtgärder i och med detta. Med utgångspunkt från verkligheten och situationen på bostadsområdet är i varje fall vi socialdemokrater övertygade om att det behövs åtgärder på detta område under åtminstone det kommande året. Men bostadsutskottets majoritet säger att det räcker i och med detta.

Det räcker naturligtvis inte. Många av dessa åtgärder kräver planering. De kommer inte att komma i gång före den 1 juli. Man måste i varje fall ha åtgärder i beredskap som kan komma i gång under hela detta år, eftersom vintern kommer att bli besvärlig.

Vi socialdemokrater är medvetna om att det krävs en långsiktig bostadspolitik. Människor får inte råka ut för att villkoren förändras alltför drastiskt. Man bygger upp sitt boende på att man har saker och ting att rätta sig efter. Vi står därför öppna för att framöver samarbeta om en ny bostadspolitik som bygger på att alla skall ha rätt till en god bostad till en rimlig kostnad.

Vi vill alltså ha en utredning som preciserar målsättningar om en ny och långsiktig bostadspolitik och som tittar på hur vi skall motverka den segregation i boendet som ju blir alltmer tydlig på många håll på grund av flyktingfientlighet, osv., där grupper ställs emot varandra.

Vi vill ha en bostadspolitik som tar sikte på att vi får en vettig ombyggnadsverksamhet, förnyelse och en finansiering som leder till att även unga människor som vill flytta från morsan och farsan har råd och möjlighet att klara det.

Vi vill också i detta sammanhang titta på hur samhällets ansvar skall te sig när det gäller bostadspolitiken. Vi är öppna för en dialog om en kommande bostadspolitik. Men jag är övertygad om att det inte går att göra det med den nuvarande regeringen. Det krävs en socialdemokratisk regering för att kunna klara det.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen till bostadsutskottets betänkande 14. Givetvis står vi bakom samtliga reservationer till betänkande 15, men jag yrkar endast bifall till reservationerna 1, 3, 4, 6, 10 och 12. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr talman! Jag kan instämma i en hel del av det Lennart Nilsson har sagt, dock icke allt. Men jag vill verkligen styrka under att regeringen visat nonchalans för bostadspolitiken.

Vi är nu i slutet av denna mandatperiod, och vi har inte haft ett statsråd närvarande vid någon av våra bostadsdebatter under hela valperioden. Ändå berörs åtta departement och åtta statsråd av de frågor som vi behandlar. Men inte ett enda av dessa statsråd har någon gång infunnit sig. Jag tycker att det är en skandal. Jag kommer att vidta andra åtgärder i andra sammanhang i denna fråga.

Det finns en brist på bostadspolitik hos regeringen. Den vill uppenbarligen inte ha någon bostadspolitik alls. Hur man skall kunna sköta 10–15 % av bruttonationalprodukten utan att ha någon som åtminstone ansvarar för den är en gåta. Om man nu inte vill ha ett bostadsdepartement, så är det regeringens sak att bestämma. Men man kunde väl åtminstone utnämna ett ansvarigt statsråd.

Herr talman! Jag går därmed in på bostadspolitiken i allmänhet. Bostadspolitiken är faktiskt en av de politiska frågor som på något sätt berör alla medborgare – gammal som ung, kvinna som man.

Dessutom är kostnaden för boendet den utgift som för de flesta tar den största delen av inkomsten. Samtidigt är ett bra boende den bästa förutsättningen för ett bra och harmoniskt liv. Boendet och dess förutsättningar borde därför ha hög prioritet i den politiska debatten.

Jag vet inte hur regeringen skall kunna försvara sin politik i valrörelsen. Det finns ju inte en enda väljare som inte har en nära relation till sitt boende och därmed problemen kring det.

Lennart Nilsson var inne på långsiktigheten i politiken. Det har vi särskilt betonat i vår motion. Om det är någon politisk fråga som borde lyftas upp över blockgränserna är det bostadspolitiken.

En normal familj gör kanske en enda riktig bostadsinvestering i sitt liv. Vilken planeringshorisont har man? Som det har utvecklats under denna valperiod är vi snart nere på månadshorisont. Man får inte behandla människor på det viset. Det är faktiskt snudd på skandal.

Vi har nu haft en bostadspolitik som i alltför hög grad innehållit för mycket bidrag och subventioner. Det har snedvridit hela politiken. Det har tagit lång tid att bygga upp den till vad den är i dag. Nu har statens finanser kommit i ett läge där vi inte klarar av så stora kostnader.

När man skall avveckla någonting måste man också ge en rimlig tid till det. Man måste avveckla i en takt som människor kan klara av. Likadant måste man ge människor en möjlighet att planera och bestämma om de vill ta en stor del av sin inkomst till sitt boende eller kanske byta ner sig i storlek. Man måste ge dem rimlig tid att göra de förändringarna.

Jag tycker att de som finns med vid nästa valperiod skulle ta som en första uppgift att ge människor den planeringshorisont som vi är skyldiga dem.

Skatter och avgifter utgör 50 % och däröver av kostnaden. Det är inte underligt att bostäder blir så dyra som de är. Jag skulle vilja fråga Socialdemokraterna – som talar om byggproblematiken, byggande av bostäder och annat – varför ni inte kunde gå med på vårt yrkande om att sänka byggmomsen

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostäder
m.m.*

till 12 %. Vi är helt övertygade om att det hade varit den rätta åtgärden i detta läge, och det kunde ha gjorts temporärt. Men vi fick inget stöd för det. Det skulle vara intressant att höra varför.

En annan sak, som kan tyckas vara liten, är taxeringsvärdena, som verkligen har skjutit i höjden i tätorterna. Vi har föreslagit att man i taxeringssammanhang för normala villafastigheter skulle ha ett tak på maximalt 100 000 kr. När man slutligen säljer fastigheten slår marknadsvärdet igenom, och man får då betala skatt på det värde man kan få ut.

Men under tiden får man betala en helt felaktig fastighetsskatt. Vi kan särskilt tänka på dem som bor permanent i skärgårdsnära områden och de extra fastighetsskatter som de får betala på grund av markvärdestegringen i attraktiva områden.

Vi hade kunnat göra mycket mer för att klara ut denna problematik för byggbranschen under de två år som nu har gått. Nu börjar det bli för sent. Nu börjar hjulen gudskelov att snurra litet snabbare. Men vidtar man nu åtgärder av den karaktär som vi nyss talade om kan vi få en överhettningstens i stället.

Vi tycker att bostadspolitiken borde vara en helt kommunal fråga. Bostaden är ju knuten till den ort där man bor. Närhetsfrågorna borde kunna skötas av kommunen. Vi i Ny demokrati tycker därför att kommunen också skulle få fastighetsskatten, eftersom den har utgifter för bidrag, osv. Men riksdagen har gjort det motsatta. Vi har fört det hela till staten, så att vi har en riktig chans att transferera och byråkratisera.

Det kanske viktigaste i vår motion om bostadspolitiken är framtidsfrågan. Det är något som vi har missat hittills. Jag har framfört det mycket tydligt på en del olika sätt.

Jag tycker att vi här i riksdagen skall ägna oss mer åt de långsiktiga framtidsfrågorna i stället för dagens, och ibland också gårdagens, problem. Jag tror att det framtida boendet radikalt kommer att skilja sig från dagens, främst beroende på att arbetsförutsättningarna kommer att förändras.

Genom teknikens stora landvinningar finns det redan i dag många arbeten som kan utföras på distans. Det innebär att bostadens placering i närheten av den fysiska arbetsplatsen kommer att minska i betydelse. De företag som ser möjligheterna i detta kan låta arbetskraften sitta hemma och utföra en hel del av sitt arbete. Det innebär i sin tur kanske att man flyttar ut till sin sommarstuga, bygger till den och lever ett rikare liv samtidigt som man kan utföra sitt arbete. Man behöver kanske inte åka till ett gemensamt kontor mer än en gång i veckan eller kanske var fjortonde dag.

Jag tror att detta på sikt kommer att innebära att vi får ett minskat tryck på bostäder i storstäderna och att vi får en viss återflyttning till landsbygden, åtminstone i närheten av storstäderna.

Det kommer också att innebära att vi inte kommer att ha samma behov av att bygga bostäder i storstadsområdena som i dag. Då kommer tyngdpunkten att ligga mer på ROT-åtgärder för att bevara det vi har. Jag tror också att det med automatik kommer att bli en större vakansgrad. Det kommer att sätta ett tryck på hyrorna neråt.

Detta gör också att jag tror att byggnationen kommer att förändras i riktning mot att vi får en större prefabrikationsgrad genom att man kommer att

bo mer i villor och ha ett marknära boende. Det borde marknaden titta på och tänka över redan nu.

Jag ville att utskottet skulle föreslå att det skulle tillsättas en utredning om detta. Vi utreder väldigt mycket, men jag tycker att vi utreder väldigt litet när det gäller framtiden. Av någon underlig anledning fanns det ett totalt motstånd i utskottet mot en sådan här utredning. Jag förstår inte det. Det borde väl vara ett gemensamt intresse för oss allihop, oavsett vilken politisk färg vi har.

Jag hoppas att regeringen ändå kan ta till sig detta utan att vi i utskottet har gjort någon markering. Jag tycker att vi skall tänka på detta allihop. Ju bättre underlag vi har för att planera ett framtida boende desto bättre boende kommer vi att få.

Sedan har vi då ROT-sektorn. Vi debatterar ju två betänkanden samtidigt. Där har vi också ett typiskt exempel på regeringens brist på initiativ när det gäller bostadspolitiken. Man har inte gjort någonting, trots att AMS och Boverket förra hösten gemensamt föreslog att man skulle ta av AMS-medel för att göra en ROT-satsning. Regeringen gjorde ingenting. Vi i bostadsutskottet gjorde inte heller någonting. Jag tycker att vi borde ha tagit ett initiativ.

Nu gjorde arbetsmarknadsutskottet det. Det var bra. Då blev det åtminstone fart på detta. Våra motionskrav när det gäller ROT-åtgärderna har blivit mer än väl tillgodosedda. Det känner vi oss naturligtvis nöjda med. Vi tror att omfattningen på dem är tillräcklig för närvarande.

Herr talman! Jag vill sluta med att yrka bifall till våra reservationer 2 och 7 i betänkande 15.

Anf. 4 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Bo G Jenevall ställde en fråga till mig som jag egentligen tycker är ganska underlig mot bakgrund av det särskilda yttrande som Bo G Jenevall har i samband med bostadsutskottets betänkande nr 14. Där ansluter han sig till den borgerliga majoritetens skrivningar när det gäller ROT-program.

Vi skall ju inte diskutera momsen här i dag. I det här betänkandet har vi socialdemokrater föreslagit ett investeringsstöd för nyproduktionen på 10 %. Vi har föreslagit ett investeringsstöd för ombyggnader av bostäder på 20 %. Därför känns det litet märkligt att Bo G Jenevall först kritiserar regeringen våldsamt och ställer sig bakom oss socialdemokrater i kritiken samtidigt som han accepterar regeringens politik i de här frågorna. Han skriver att nydemokraterna har föreslagit ungefär samma saker när det gäller ombyggnader.

Ångrar inte Bo G Jenevall, utifrån de utgångspunkter han har haft för den våldsamma kritiken, att han har ställt sig bakom regeringsförslagets olika åtgärder? Om han stöttar våra förslag innebär det att vi får en förbättrad ombyggnadsverksamhet som varar längre över tiden. Nu finns det en kort-siktighet i detta som gör att det kanske inte kommer i gång. Det får ingen effekt.

Byggentreprenörerna hävdar i sin årsredovisning att ombyggnadsverksamheten kommer att fortsätta att minska under 1994 och 1995 på grund av minskade subventioner och höjda boendekostnader. Det kommer endast att

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostäder
m.m.*

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostäder
m.m.*

vidtas åtgärder av begränsad karaktär. Den närmaste framtiden ser dystert ut på det här området.

Om Bo G Jenevall hade velat ha litet av de effekter som en momssänkning skulle ha gett borde han tillsammans med övriga nydemokrater stötta den socialdemokratiska reservationen i ROT-betänkandet. Den innebär minskade kostnader samtidigt som det skapas nya jobb.

Herr talman! Det förefaller mig litet klucket att å ena sidan kritisera regeringen för att i nästa andetag ställa upp för regeringen mot Socialdemokraterna. Vi föreslår ju minskade kostnader speciellt för ny- och ombyggnader. Det har egentligen samma effekt som en momssänkning.

Anf. 5 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Jag tycker att detta är ett bra och typiskt exempel på hur vi politiker är oförmögna att se praktiskt på saker och ting. Vi står fast vid våra partipolitiska ställningstaganden.

Vi har inte gått med på förslaget om investeringsbidrag eftersom vi inte tycker att det är en bra modell. Vi tycker att skattesänkingsmodellen är bättre. Den är snabbare och ger en bredare effekt. Det är vår åsikt om detta.

Sedan förstår jag inte sammankopplingen mellan momsen och stödet för regeringens förslag. Nu var det väl egentligen inte regeringens förslag. Regeringen blev ju därtill nödd och tvungen genom initiativet i arbetsmarknadsutskottet. Jag sade att vi tror att dessa 1,5 miljarder är tillräckliga i det här sammanhanget. Det kan finnas risk för överhettningstendenser om man i det här läget, vid den här sena tidpunkten, spår på ytterligare.

Skatterna är den största belastningen i den här industrin, som i många andra. Jag tror att man åstadkommer den snabbaste effekten genom en skattesänkning, och i det här fallet med en halvering av momsen.

Anf. 6 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Vi diskuterar inte momsen i dag, men om vi diskuterar praktiskt, handlar det i dag om att konkret ta ställning till om vi vill införa ett investeringsstöd. Det minskar naturligtvis kostnaderna för byggandet. Man kan tycka bra eller dåligt om olika modeller. Vi socialdemokrater har väl all rätt att tycka att våra modeller är bättre än de som nydemokraterna föreslår.

Alla experter på bostadspolitikens område, dit räknar jag inte minst byggen-
treprenörerna och de som pysslar med den här verksamheten, är inte ett dugg oroliga för att det skall bli någon överhettning på den här marknaden, i alla fall inte under 1994 och 1995. De bedömer att det tvärtom krävs kraftåtgärder för att klara de här åren. Om vi inte vidtar kraftåtgärder kommer kapaciteten ytterligare att minska drastiskt under det kommande året.

Däremot är man rädd för att det kan komma att bli en överhettning under 1997 på grund av att många då har försvunnit från den här verksamheten. Då får vi något slags nytt 80-tal igen. Det är man rädd för. Men risken för en överhettning kan man inte ens skymta under de kommande två åren. Det krävs åtgärder här. Därför är det litet synd att man inte vill ställa upp på ett mer omfattande ROT-program som sträcker sig över tiden för att klara den nedgång som vi har att räkna med under 1994 och 1995.

Anf. 7 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Självklart har Socialdemokraterna rätt att tycka vad de vill, vilket jag hoppas att jag och mitt parti också har.

Vi tror inte på riktade åtgärder. Riktade åtgärder slår alltid fel, och vi här är särskilt dåliga på att bedöma vilka åtgärder som skall sättas in, när man talar om riktade åtgärder. Investeringsbidraget är en riktad åtgärd.

Jag tror mera på en skattesänkning, därför att då är det aktörerna på marknaden som själva bedömer vad som är vettigt och riktigt, ur ekonomiska och andra synvinklar, att sätta i gång med. Jag tror att vi har samma åsikt om målet, men vi har litet olika åsikter om medlen att nå detta mål.

Fortfarande tycker jag att vi borde försöka skapa större enighet. Jag vill säga att jag trivs väldigt bra i bostadsutskottet, därför att där försöker vi verkligen bli eniga, men ibland kommer blockpolitiken in och sätter krokben, vilket jag tycker är tråkigt.

Att skapa enighet tar längre tid, men jag har i alla fall svarat på frågan om varför vi tycker att det är bättre med skattesänkande åtgärder än riktade bidrag.

Anf. 8 LARS WERNER (v):

Herr talman! Jag tycker att två saker är typiska för debatten här i dag. Den ena uttrycks i utskottets betänkande 15, i första meningen, där det sägs att utskottet behandlar bl. a. motioner om en utredning om bostadspolitiken. De motionerna avstyrks, egentligen utan någon särskild motivering, av regeringens små polisaspiranter i utskottet.

Den andra typiska saken är att vi har begåvats med en tjänsteman från något av departementen, och det är vi glada över. Varmt välkommen! Men nog är det väl ganska typiskt det också, hur man från sju departement behandlar en sådan här debatt. Jag vill vädja till tjänstemannen, vars närvaro jag tycker är bra, att han går ut och ringer och ber någon komma hit. Det är gott om departement att välja på.

Vi kan naturligtvis raljera över det här, men jag tycker ändå att regeringspartiernas representanter borde skämmas litet grand, som inte har kunnat släpa hit ett enda statsråd i dag.

Sedan, när det gäller bostadsfrågorna, tycker jag att utskottsmajoritetens olika förslag andas självgodhet, att allting egentligen är bra – samtidigt som antalet tomma lägenheter i många regioner är rekordstort, samtidigt som man befarar en allvarlig bostadsbrist i vissa storstäder och universitetsorter inom en relativt kort tidsrymd.

Arbetslösheten i yrken som är knutna till byggverksamheten är den största sedan kriget. Nästan alla yngre byggnadsarbetare håller nu på att slås ut från sina olika skrån. Samtidigt varnar allt fler, inte bara från det block som jag enligt Jenevall tillhör, för att vi snabbt kommer att få en kapacitetsbrist när konjunkturen sätter fart om kanske ett eller två år.

I dag vet vi att byggnadsinvesteringarna har fallit dramatiskt, och den låga aktivitetsnivån beräknas bestå under överskådlig tid. Det mest anmärkningsvärda är att näringslivets och industrins investeringar i bostadsproduktion och i ombyggnad har fallit mycket momentant. 57 000 lägenheter byggdes under 1992. 1993 byggdes 10 000. Det är ett fall på 82 %.

Prot. 1993/94:93

21 april 1994

Vissa anslag till bostadsförsörjningen samt reparation, om- och tillbyggnad av bostäder m.m.

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostäder
m.m.*

Ändå tycker den borgerliga regeringen och representanter för majoriteten i bostadsutskottet att detta inte kräver någon särskild ytterligare uppmärksamhet. Man tycker att läget är hyfsat. Jag fasar för en situation som skulle få den borgerliga regeringen att reagera med kraft. Hur skulle det se ut vid den tidpunkten, när man inte reagerar i dag?

Sanningen är ju att sammanbrottet inom bygg- och bostadssektorn under den borgerliga regeringen påverkar landets samlade ekonomi negativt. Det har gjort tusentals människor arbetslösa i onödan. Det har försatt många människor i oöverskådliga och livslånga lånefällor.

Regeringens politik eller brist på politik har förlamat hela bygg- och bostadssektorn. Enbart raset i bostadsbyggandet minskar BNP med 1-2 %. Färsk forskning visar att segregeringen i människors boende ökar. Klyftor mellan rika och fattiga som delvis försvann på 70-talet har nu kommit tillbaka. I dag kan man konstatera skillnader i barns hälsa och utveckling, beroende på vilket bostadsområde de bor i och var de kommer ifrån.

För oss som vill föra en social bostadspolitik är detta någonting mycket skrämmande. Men det skrämmer naturligtvis inte en del i regeringen som bor rätt hyggligt och inte har några problem med segregationen. Jag tror dock ändå – man skall ju vara snäll också – att det inte är likgiltigt för alla regeringsaktivister.

Jag noterar att i den senaste debatten här i kammaren om byggandet – i måndags tror jag det var – sade Börje Hörnlund, han som inte skulle administrera så hög arbetslöshet, att byggbranschen är den mest bekymmersamma branschen och att vi behöver diskutera mer. Jag tror t.o.m. att han nämnde att vi behöver diskutera mer i bostadsutskottet. Han hade ju kunnat vara här i dag.

Men då är min fråga: Betyder det att Centern, som ibland – i vart fall ute i landet, det vet jag – visar tecken på realism och social omsorg, har givit upp försöken att bedriva en bostadspolitik i regeringen med Moderaterna och i stället hoppas på samarbete med de tre socialistiska partierna i bostadsutskottet? Ja, Jenevall, jag får väl kalla Nydemokraterna för socialister, efter omröstningen i går.

Om Centern vill diskutera en socialt inriktad bostadspolitik, då är Agne Hansson, Ivar Franzén och andra i Centerpartiet som jag betraktar som människor med socialt hjärta och realistiska bostadspolitiker varmt välkomna. Men då måste vi reda ut var Centerns smärtgräns går. Det tycker jag är bland det svåraste att utröna i svensk politik i dagsläget. Vad vill Centern egentligen i den här frågan och en del andra frågor också, som jag inte skall ta upp nu?

Jag vill ändå försöka. Hur stort kaos skall råda i bostadspolitiken innan Centern går med på en utredning om en fortsatt social och solidarisk bostadspolitik utifrån dagens villkor och förutsättningar? När kommer Centern att anse att det behövs en ansvarig bostadsminister och ett övergripande bostadsdepartement? den frågan ställer jag till Agne Hansson i dag.

När det gäller ROT-programmet är det ganska betecknande att i betänkande 14 behandlas nästan 50 motionsyrkanden med krav på insatser av olika omfattning och inriktning för att stimulera reparation, om- och tillbyggnad. Men det är lika symptomatiskt att av dessa närmare 50 motionsyr-

kanden kommer fyra från regeringspartierna. Har ni någon uppfattning om varför det ligger till så?

Byggnadsinvesteringarna har nu kommit ner på en extremt låg nivå. De föll med 18 % 1993 och beräknas falla med ytterligare 22 % under 1994. Arbetslösheten inom byggsektorn är rekordhög, 30-40 % i januari 1994 i olika delar av landet.

Samtidigt är samtliga aktörer i byggnadsbranschen överens om att dagens situation är förödande för branschens förmåga att möta de framtida kraven. Det spelar ingen roll om det är fackliga organisationer, hyresgästorganisationer, fastighetsägare, byggföretag, fastighetsförvaltare eller kommuner, alla är djupt oroad.

Ekonomer, banker och bostadslåneinstitut oroas över den kapsejsade byggnadssektorn och framför allt över dess inverkan på statsfinanserna. I t.ex. Stockholm, där behovet av fler bostäder är stort, påbörjades enbart 692 lägenheter under 1993 – siffran avser Storstockholm. Det är en nedgång med över 80 % jämfört med året innan.

Länsstyrelsen, som ju inte kan betraktas som någon socialistisk organisation i denna stad även om jag och en del andra är med, är mycket oroad över att bara hälften av de ombyggnadsprojekt som fått bidrag har startats. Bidrag har givits för nyproduktion av 5 000 lägenheter. Av dem har bara 1 200 påbörjats. Det är bara ett axplock ur de siffror som finns.

Jag skall sluta med att ta upp frågan om ett bostadsdepartement. Det är en rätt intressant fråga. Bo G Jenevall, som jag tycker har ett rätt stort socialt hjärta i olika frågor – om än inte i alla – har varit med om den skrivning som utskottsmajoriteten ställer sig bakom. Jag vet inte hur de andra ser på det. Jag vill framför allt ställa frågan till Centerpartiet: Anser ni att det inte är någon speciellt viktig fråga?

Om man avvisar en samordning av bostadsfrågorna och byggnadsfrågorna kan det ge intryck av att man inte prioriterar frågan. Efter att vid flera tillfällen ha diskuterat frågan får jag uppfattningen att det inte är mödan värt att diskutera den i riksdagen längre.

Jag har naturligtvis ingen övertro på att ett bostadsdepartement löser alla frågor. Vi har haft olika modeller under åren. Men det är beklagligt att många människor, framför allt i branschen, uppfattar det som om regeringen inte har något uttalat intresse för de bostadspolitiska frågorna.

Jag har ställt mig bakom samtliga socialdemokratiska reservationer i en meningsyttring. Jag har i denna meningsyttring också tagit upp frågorna om bostadsbyggandet i Stockholms län, ekonomiskt stöd till delning av stora lägenheter, hyresnivån i nyare bostäder och ett ekologiskt byggande. Jag vill sluta med att yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna och till meningsyttringarna i bostadsutskottets betänkande 15 vid mom. 12, 13, 15 och 17.

Anf. 9 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Jag skall med anledning av det Lars Werner sade förtydliga mig litet grand. Jag har ett antal gånger i flera debatter med kraft framhållit problemen i byggbranschen. Jag delar de uppfattningar som har framförts.

Jag menade inte tidigare att byggandet blir tillräckligt. Skillnaden är den

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostäder
m.m.*

att jag inte tro på olika riktade åtgärder. Jag tror inte på bidragsmodeller. Jag tror på skattesänkarmodellen. Det är väldigt länge sedan vi från vårt parti framhöll att problematiken skulle lösas på det effektivaste sättet genom en momssänkning. I dag är inte första gången vi säger det. Vi har sagt det åtskilliga gånger under den tid krisen har varit som allra värst. Jag vill stryka under att jag delar den uppfattningen till 110 %, om det nu är möjligt. Det är för att råda bot på denna situation som vi i stället föreslår momssänkning. Jag hoppas att jag har tydliggjort var jag står i frågan.

Jag vill för protokollet säga att vi inte tillhör något vänsterblock utan att vi fortfarande är ett icke-socialistiskt borgerligt parti som arbetar med sakpolitik. Därför hamnar vi i olika ställningar i olika frågor. Vi tittar på sakfrågan och inte på vilken färg frågan har.

Anf. 10 LARS WERNER (v) replik:

Herr talman! Det ante mig att Ny demokrati inte är ett socialistiskt parti, men det gläder mig att vi hamnar på samma sida när ni går efter sakskaäl. Det är väl tydligt nog.

Jag viskade till min bänkgranne för en stund sedan att jag ibland har varit tveksam och att jag inte varit kategoriskt avvisande till en momssänkning. Men jag tycker att investeringsbidrag trots allt är bättre. Det är mitt svar i den här frågan. Vi får nog tillfälle att återkomma till det.

Det gläder mig att Jenevall och den del av Ny demokrati som jag betraktar som vettig ändå stöder oss i vissa väsentliga frågor, inte minst när det gäller inrättandet av ett bostadsdepartement.

Anf. 11 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag skall börja med att svara Lars Werner.

Om det vore så enkelt att lösa 80-talets bostadsproblem som att bara inrätta ett bostadsdepartement och en bostadsminister är jag övertygad om att regeringen hade gjort det. Det är inte regeringen utan regeringschefen som avgör hur arbetet inom en regering fördelas. Han har valt den fördelning han har gjort. Det hade förmodlingen funnits en bostadsminister om regeringschefen hade varit centerpartistisk. Men detta är inte riksdagens bord, och det har vi också skrivit i vår reservation.

Det är ganska naturligt att det blir en debatt i första hand om regeringens bostadspolitik eftersom det inte finns något konkret alternativ till denna att diskutera. Lennart Nilsson kritiserade regeringens bostadspolitik och brist på bostadspolitik i 18 minuter. Det enda konkreta han kom fram till var att socialdemokraterna vill ha samarbete och en öppen dialog. Det kan jag från min sida genast erbjuda. Det som i övrigt finns av konkreta förslag för framtiden är alltså förslaget om en bostadspolitisk utredning.

Bo G Jenevall har åtminstone visioner om framtiden, och han har också vissa skattepolitiska förslag till lösningar som är intressanta.

Det faktum att det inte finns något konkret alternativ till regeringens bostadspolitik från oppositionens sida är avslöjande nog och innebär att många som tror på fagra löften och allmänt välvilliga uttalanden om ökade subventioner riskerar att bli grundlurade om socialdemokraterna kommer i regeringsställning efter valet.

Att socialdemokraterna inte för fram några konkreta förslag är förståeligt och logiskt. Det finns ingen annan realistisk väg ur de problem som den tidigare socialdemokratiska politiken försatt de boende i det här landet i än den politik som regeringen måste föra.

Egentligen skulle det vara frestande att bifalla kravet på utredning. Socialdemokraterna skulle tvingas att redovisa sina konkreta alternativ i annat än målande beskrivningar om historien i ett sådant utredningsarbete.

Herr talman! Det vi nu upplever på bostadsmarknaden är en nödvändig uppställning av en havererad socialdemokratisk bostadspolitik där boendet mer och mer fjärmades från den ekonomiska verkligheten. En sådan omställning kan inte göras smärtfritt och utan att det känns för de boende, även om en del kunde ha varit annorlunda och mer kunde ha gjorts. Jag erkänner gärna det. Det är bara att konstatera att de boende tvingas vara med och betala de miljarder som klipparna på fastighetsmarknaden tilläts spekulera med under den socialdemokratiska regeringstiden genom höga räntemarginaler och i många fall nekade och uteblivna krediter för investering i en ny bostad.

Byggjobbarna får känna av problemen med de onormalt höga byggkostnaderna för de dyra hus som byggdes under den senaste treåriga socialdemokratiska regeringsperioden genom att nyproduktionen stoppat upp och arbetslösheten ökar. Bankerna vågar inte ge krediter eftersom de riskerar att göra förluster om folk flyttar från de dyra husen till de hus som nu tack vare den nya politiken kan produceras billigare.

För att bryta denna olyckliga kostnadsspiral var en omläggning nödvändig. Det har hänt en del.

80-talets högräntepolitik har ersatts av en ekonomisk politik för låga räntor. Räntorna är nu de lägsta på 20 år. Det sänker kostnaderna för boendet både för den enskilde och för statsbudgeten.

Höginflations- och spekulationsekonomin i fastigheter har ersatts av en politik för låg inflation. Inflationen är nu mycket låg, och det har gjort spekulativen i boendet på skattebetalarnas bekostnad helt ointressant.

Ett kostnadsdrivande subventionssystem som har gynnat dyrorter och dem som har råd att satsa i lyx och stora ytor och som ökar statsutgifterna har ersatts av ett kostnadsdämpande finansieringssystem som prioriterar stöd till den nödvändiga normalbostaden, som gynnar konkurrens och mångfald och som minskar statens kostnader.

Subventionsströmmen från boende i glesbygd och småorter till överhettade koncentrationscentrum har ersatts av ett system som styr i motsatt riktning och som ger ett rättvist stöd lika för varje kvadratmeter oavsett var i landet den byggs.

Onödiga regler som verkat kostnadsdrivande och som gett inflytande åt experter och kreditgivare har ersatts av ökade möjligheter för de boende att själva påverka både boendets utformning och dess kostnader.

Generella stöd har minskat och ersatts av mer behovsriktade åtgärder för att värna de svaga på bostadsmarknaden. När de generella räntebidragen minskades med 3,4 miljarder kronor 1992 ökades samtidigt bostadsbidragen till de svagaste hushållen med 1,7 miljarder kronor.

Lyxsaneringen i ombyggnadsverksamheten har ersatts med varsam upp-

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostäder
m.m.*

rustning, som gör att de boende kan bära större andel av ombyggnadskostnaden och bo med rimliga hyror även efter en upprustning. Genomsnittskostnaden för en renoverad lägenhet har minskat från ca 450 000 kr 1991 till under 200 000 i dag.

Tvångströjan på allmännyttan har tagits bort och ersatts av möjligheten för kommunalpolitikerna att avyttra kommunala fastigheter till hyresgästerna och ta det fulla ansvaret för den kommunala bostadsplaneringen. Det stimulerar den lokala bostadspolitiska debatten i stället för att strypa den.

Ett svagare besittningsskydd för hyresgäster har ersatts av ett starkare.

Hyresgästernas utsatthet på grund av risk för byggfusk och sjuka-hus-problem har motverkats av en bomiljögaranti i form av en tioårig byggfelsförsäkring.

Herr talman! Exempelsamlingen över omläggningen kunde göras mycket längre, men tiden medger inte detta, och jag stannar därför vid detta.

Det är den här inriktningen på politiken som skall fortsätta. Vi skall fortsätta att anpassa boendet till den ekonomiska verkligheten, för att skapa rimliga boendekostnader som håller på sikt för de boende, och stödet skall prioriteras till nödvändig normalbostad och riktas till dem som bäst behöver stödet. Ett bosparande som ökar valfriheten för de boende och underlättar kreditgivningen skall sättas i sjön. Arbetet med att förbättra boendemiljön skall gå vidare, och boendet och byggandet skall anpassas till kretsloppssamhället. Det är i koncentrat vad som sägs i betänkande nr 15 som motiv för avslag på de krav som ställs på en utredning. Vi behöver ingen utredning för att ge dessa klara och entydiga signaler till marknaden om framtiden.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till hemställan i betänkande nr 15 i dess helhet och avslag på samtliga däremot stående reservationer utom i mom. 18, där jag yrkar bifall till reservation nr 11.

Herr talman! Låt mig också något beröra betänkande nr 14.

I betänkandet yrkas avslag på de motioner om ökade insatser för att stimulera ombyggnadsverksamheten med hänsyn till det beslut som riksdagen fattade den 2 mars i år och som innebär att ytterligare 1,5 miljarder kronor sätts på detta område. Tillsammans har riksdagen därmed satsat 4,9 miljarder kronor för att överbrygga problemen i byggandet när nybyggnationen har sviktat och det behövs mer av ombyggnadsverksamhet.

Socialdemokraternas agerande och politik i detta sammanhang är verkligen av märkligt slag. Först yrkar socialdemokraterna i sin motion under den allmänna motionstiden i januari på ROT-insatser i storleksordningen 2 miljarder. Omedelbart efter motionstiden tar socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet initiativ som leder fram till riksdagsbeslutet om de 1,5 miljarderna, ett beslut som även regeringspartierna ställt sig bakom.

Ungefär samtidigt med riksdagsbeslutet yrkar socialdemokraterna i bostadsutskottet bifall till sina motionskrav om ytterligare 2 miljarder kronor. Min fråga är vad som egentligen har hänt mellan den 2 mars och 24 mars då betänkandet justerades, som har gjort att socialdemokraternas bedömning om ROT-stimulanser så kraftigt har förändrats att insatserna behöver mer än fördubblas i förhållande till vad de föreslog tre veckor tidigare.

Detta är inget annat än ett utslag av att socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet och bostadsutskottet inbördes inte är ense om tagen. Om so-

cialdemokraterna i bostadsutskottet inte är nöjda med regeringens åtgärdsinriktning, vilket ju framgick mycket tydligt av Lennart Nilssons anförande, undrar jag, Lennart Nilsson, varför de då överlåter till regeringen och den centerpartistiske arbetsmarknadsministern att utforma dessa förslag och det beslutet? Socialdemokraterna hade ju haft möjligheten att påverka dessa fullt ut, om de hade valt att hantera frågan i bostadsutskottet, dit alla dessa motioner hade remitterats och där sakbehandlingen skulle äga rum. Det här visar att i varje fall de socialdemokrater som inte sitter i bostadsutskottet litar mer på Börje Hörnlund än på sina egna ledamöter i bostadsutskottet. Och nu skall tydligen socialdemokraterna i bostadsutskottet visa sin styrka genom att vidhålla förslag som redan är tillgodosedda.

Men frågan är allvarligare än så. Det socialdemokratiska agerandet får svåra följder för bygg- och bostadsmarknaden. Och jag frågar mig om socialdemokraterna egentligen vill ha i gång byggverksamheten. Vill ni verkligen det? Om det är så skulle ni inte agera som ni gör. Ni agerar på ett sådant sätt att ni kastar in bygg- och bostadsmarknaden i en fullständig ovisshet om framtiden. Och inget är allvarligare för dem som tänker starta ett bygge eller satsa på investeringar för framtiden än ovisshet och osäkerhet om statsmakternas agerande och de regler som skall gälla för byggandet och boendet för framtiden.

Vad socialdemokraterna nu gör är att skicka ut en mycket tydlig osäkerhetssignal till marknaden och bostadssektorn om framtiden om att boendet skall utredas med syfte att dramatiskt förändra regelverket och öka subventionerna. Dessutom ger de antydningar om fagra löften om ytterligare stimulanser och subventioner både till nybyggnad och ombyggnad, för övrigt löften som aldrig går att infria i rådande ekonomiska situation för landet med mindre än att räntor och inflation skjuter fart igen, dvs. att socialdemokraterna tänker åtgärda dagens problem med den politik som har åstadkommit problemen. Det minsta man kan begära är att socialdemokraterna också förser sina löften med retroaktivitet fr.o.m. nu för att inte förlama byggandet helt fram till valet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till betänkande nr 14 i dess helhet och avslag på den socialdemokratiska reservationen.

(forts. 9 §)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 13.58 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00, då statsminister Carl Bildt skulle lämna svar på interpellationerna 107 och 117.

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostäder
m.m.*

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

7 § Svar på interpellation 1993/94:107 om utvecklingen i Ryssland

Anf. 12 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Dess värre gäller interpellationen inte enbart utvecklingen i Ryssland utan också Sveriges roll vid ett eventuellt hot mot de baltiska staternas självständighet. Det är i bägge fallen relativt omfattande frågeställningar.

Herr talman! Pierre Schori har bett mig redogöra för regeringens inställning till utvecklingen i Ryssland och för Sveriges hållning vid ett eventuellt hot mot de baltiska staternas självständighet.

Dessa frågor har bl.a. jag själv sökt att belysa i flera anföranden under de senaste åren. Ett interpellationssvar ger knappast tillräckligt utrymme för att på en och samma gång på ett tillfredsställande sätt behandla båda dessa frågor.

Alltsedan det nya Ryssland trädde fram som suverän stat i december 1991, efter Sovjetunionens sammanbrott och kollapsen för det socialistiska samhällsexperimentet, har Sverige på olika sätt stött de reforminriktade krafterna i Ryssland.

Därmed menar jag de krafter som vill få till stånd en snabb och stabil övergång till demokrati, respekt för mänskliga rättigheter, marknadsekonomi och en samarbetsinriktad utrikespolitik. Det har vi gjort bl.a. därför att en sådan utveckling innebär radikalt förbättrade förutsättningar för fred och frihet i Europa i dess helhet. Inte minst för den framtida utvecklingen i Östersjöområdet och nordvästra Europa är framgången för de demokratiska reformsträvandena i Ryssland av mycket stor betydelse.

Från början stod det klart att Ryssland skulle möta särskilda svårigheter under denna omdaning. Till någon del har de sin grund i Rysslands historia. Ända sedan Peter den stores tid har det pågått en inre kamp i Ryssland mellan dem som ser sitt lands framtid i en öppenhet för samarbete och utbyte med länderna i väst och dem som tror att Rysslands särart kräver avskärmning från omvärldens inflytelser.

Till det förflutnas arv hör också en osäkerhet om Rysslands identitet. Ryssland är en nationalstat, men med historiskt givna drag av mångnationellt imperium.

I huvudsak beror dock Rysslands svårigheter på den ofattbara vanskötsel och det förnedrande förtryck som landet utsattes för under den långa kommunistiska parentesen – längre än i något annat land som härjats av den genomförda socialismen.

Vidden av denna förödelse som detta genommilitariserade, genompolitiserade och genombyråkratiserade system åstadkom har säkert kommit som en överraskning för många i vårt land. Också i denna riksdag fanns det alltför länge en tendens att vilja tro att förhållandena i Sovjetunionen inte var så besvärliga som systemets kritiker hävdade.

Sådana illusioner var inte möjliga för dem som inom Ryssland självt hade att bryta med det gamla och lägga grunden för det nya.

För dem var det oftast uppenbart att reformpolitikens framgång skulle avgöras av hur snabbt och radikalt brottet med det gamla kunde göras. Samtidigt var de krafter som spjärnade emot en snabb förändring tidvis starka.

Detta har kommit att prägla inte minst den ekonomiska reformpolitiken, där perioder av stark reformvilja växlat med perioder där de tillbakahållande krafterna varit mer dominerande. Det är också detta som gjort att det ofta förekommande begreppet "chockterapi" ter sig klart vilseledande och därmed olyckligt som beteckning på den politik som förts under de senare åren i Ryssland.

De problem man i dag brottas med i den ekonomiska omställningen i Ryssland är i första hand en konsekvens av kommunismens långa och mörka decennier. I andra hand, om än i långt mindre utsträckning, beror de på den osäkerhet som tidvis funnits i den ekonomiska reformkursen.

Men trots att de bromsande krafterna funnits skall vi inte underskatta det som åstadkommit under de senaste åren. Inte minst den omfattande privatiseringen har steg för steg omvandlat Ryssland till ett samhälle med marknadsekonomin som grund – med allt vad detta innebär av bättre möjligheter för framtiden.

Denna väg måste fortsättas. Rättsstatens och marknadsekonomin institutioner måste byggas vidare och successivt förankras i samhället i dess helhet, samtidigt som statsmakten återupprättas och ett fungerande socialt skyddsnät byggs upp. Det är t.ex. en trängande nödvändighet med någon typ av arbetslöshetsförsäkring när Ryssland nu går in i ett skede av mycket omfattande industriell omstrukturering.

Till de avgörande och omedelbara ekonomiska problem som måste bemästras hör inflationen. Det finns knappast något säkrare sätt att destabilisera och förstöra ett samhälle än genom hyperinflation. De rika blir rikare samtidigt som de fattiga blir fattigare, och varje typ av för samhällsekonomin konstruktivt beteende upphör.

Hotet om hyperinflation hade jag bl.a. möjlighet att diskutera vid en debatt med premiärminister Tjernomyrdin i Davos i slutet på januari. Jag varnade då för konsekvenserna också för omvärlden av ett Ryssland som gick mot hyperinflation.

Premiärminister Tjernomyrdin försäkrade mig då att hans regering skulle förhindra en sådan utveckling. Det finns i dag anledning att notera att utvecklingen under månaderna sedan dess tyder på att han avser att fullfölja denna strävan. Detta har också bekräftats i de kontakter som varit mellan den ryska regeringen och IMF liksom vid årsmötet i S:t Petersburg denna vecka med den europeiska utvecklingsbanken EBRD.

Det finns en tendens att i den allmänna debatten fokusera ensidigt på de problem som omvandlingen i Ryssland möter. Och förvisso är dessa mycket stora. De sociala spänningarna och klyftorna är påtagliga, problemen med att avmilitarisera industrin är mycket stora, omvandlingstakten i lantbruket är alltför långsam och den laglöshet som följer i spåren av den gamla samhällsordningens sammanbrott är ett växande och allvarligt problem.

Trots detta finns det skäl att framhålla dels det som redan uträttats, dels

den relativa stabilitet som trots de politiska spänningarna fortfarande utmärker reformkursen i den ryska politiken.

Den ekonomiska reformkursen fortsätter. Det gäller såväl privatiseringarna som ansträngningarna för makroekonomisk stabilisering. Det ryska parlamentet har hittills arbetat i bättre ordning och med en fastare vilja till ekonomiskt ansvarstagande än vad många spådde efter valet i december.

Även om de mindre länder som valt en mer konsekvent reformstrategi – t.ex. Polen, Tjeckiska republiken eller Estland – visar snabbare och mer uppmuntrande resultat av övergången till marknadsekonomi än Ryssland ännu gör, är ändå kontrasten mellan Ryssland och de länder som valt en mer gradvis övergång påfallande.

Ukraina framstår i detta sammanhang som det lika tydliga som tragiska exemplet på vad som riskerar att hända med en ekonomi och ett samhälle som lyssnar till dem som säger att man bör ta ett långsamt och försiktigt avsked av socialismen.

Erfarenheten från olika länder visar entydigt att det enda verkligt säkra resultatet av långsammare reformer är en snabbare tillbakagång.

Ansvar för att staka ut den fortsatta vägen ligger hos president, regering och parlament i Ryssland. För oss är det viktigt att ge dem som arbetar för fullföljandet av de politiska och ekonomiska reformerna i Ryssland ett så starkt stöd som möjligt.

Det kan göras på olika sätt och på olika nivåer. Låt mig nämna den betydelse jag tror det har att vi utvecklar nära politiska och personliga relationer med den nya generation av politiker som nu växer fram i vårt stora grannland. Här spelar riksdagen och dess partier en betydelsefull roll.

Det vi nu ser är hur det i Ryssland gradvis skapas de nya ekonomiska och sociala realiteter som gör det allt svårare att se hur en återgång i riktning mot den gamla kommandoekonomien – och därmed en varaktig auktoritär restauration – skulle kunna genomföras.

Samtidigt är det uppenbart att de demokratiska partiernas nederlag i parlamentsvalen, tillsammans med en rad förändringar i maktstrukturen, ger anledning till farhågor för framtiden.

Det är också tydligt att vi ser en ökad nationalism i rysk debatt och att en större tonvikt läggs vid s.k. traditionella ryska intressen i Rysslands utrikespolitik.

Till en del är detta en naturlig väg. Ryssland är en stor nation med stolta traditioner som har ovärderliga bidrag att ge den europeiska utvecklingen. En rysk vilja att hävda sitt lands ställning behöver inte nödvändigtvis ta sig uttryck som grannarna har skäl att frukta.

Från svensk sida vill vi engagera Ryssland i ett samarbete som ger landet en fullvärdig roll i det nya Europa. Ett allt tätare nätverk av ekonomiska, politiska, sociala och kulturella förbindelser i ett alltmer öppet och integrerat Europa är det främsta instrumentet att trygga stabiliteten och säkra freden i vår världsdel.

I Östersjöområdet vill vi väva dessa allt tätare nätverk mellan Norden, de baltiska staterna och nordvästra Ryssland. Här välkomnar vi särskilt en roll för S:t Petersburg i linje med denna världstads bästa traditioner.

Pierre Schori ställer i sin interpellation frågan om "Sveriges eventuella

agerande i händelse av en rysk inmarsch i Baltikum". Jag föredrar dock att se problemet ur ett annat perspektiv.

Att det föreligger spänningar mellan Ryssland och de tre baltiska staterna är lika uppenbart som förståeligt. Den politiska och ekonomiska frigörelseprocessen har många sidor, och till dessa skall sedan läggas såväl en säkerhetspolitisk spänning som de problem som reses av de stora nya ryska invånargrupper som decennierna av sovjetisk ockupation har fört till dessa länder.

Från svensk utgångspunkt är det naturligt att sträva efter att dessa spänningar gradvis kan mildras och att ett förhållande av gott grannskap kan etableras mellan Ryssland och dess tre nya grannar i Östersjöområdet. De baltiska staternas självständighet är ett lika uppenbart som starkt svenskt intresse, på samma sätt som ett gott förhållande mellan dessa och Ryssland är det.

Våra möjligheter att påverka denna utveckling skall icke överdrivas. Regeringen har dock strävat efter att utnyttja de möjligheter som i olika sammanhang funnits för att verka i denna riktning. Vi avser att på olika sätt fortsätta det arbetet.

Samtidigt vore det naivt att inte inse, att det i det stora Ryssland finns krafter som inte till fullo erkänt de baltiska staternas självständighet, eller som kanske ser en möjlighet att utnyttja spänningar eller t.o.m. konflikter med dessa för att gynna andra strävanden.

Den rödbruna revanschismen får vi inte blunda för. Den prövar ständigt sina krafter. Och jag tror att det är viktigt, inte minst för de Rysslands demokrater som dagligen kämpar mot den rödbruna revanschismen, att det görs klart för alla vilka konsekvenser som ett försök att förverkliga ens delar av dess politik gentemot omvärlden skulle leda till.

Även i den officiella ryska politiken finns ibland en tendens att betrakta de baltiska länderna som mindre utland än t.ex. Polen, Sverige eller Belgien och att gentemot dem föra på tal åtgärder som vore otänkbara mot andra länder. Vi har vid några tillfällen funnit anledning att reagera mot sådana tendenser.

Det är av central betydelse för framtiden att Europas stater klart markerar att de tre baltiska staternas fulla självständighet är lika viktig som varje annan europeisk stats självständighet, och att varje tendens till undergrävande av deras självständighet kommer att ses som en utmaning mot folkrätten och mot principerna för det internationella och europeiska samarbetet i dess helhet.

Detta gäller också Sverige. Det är viktigt att göra klart för dem som måhända skulle överväga att tänka i dessa banor att icke heller Sverige skulle stå likgiltigt inför en sådan utveckling.

Även om varje situation måste bedömas efter sina förutsättningar, har jag tidigare här i riksdagen erinrat om vår politik under Finlands vinterkrig 1939–1940. Då utfärdade vi som bekant ingen neutralitetsförklaring, och vi drogs inte heller in i den militära konflikten.

En avgörande skillnad mellan då och nu är självfallet den styrka som det internationella samarbetet fått genom Förenta nationerna, ESK och inte minst den europeiska unionen med dess framväxande gemensamma utrikes-

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Svar på
interpellationer*

och säkerhetspolitik. Som medlem i EU vore det naturligt att Sverige aktivt strävade efter att bygga upp en gemensam politik för att stärka de baltiska staternas självständighet också i situationer då denna kunde uppfattas som hotad.

Jag tror att det är viktigt att den säkerhetspolitiska diskussionen inte viker undan ens inför svåra problem som vårt land kan komma att ställas inför. En sådan diskussion tjänar också syftet att inför omvärlden klargöra den beredskap inför olika situationer som finns i vårt samlade politiska system.

Låt mig till sist säga att jag tillhör dem som har en grundläggande, om än avvaktande, optimism, när det gäller såväl reformprocessen i Ryssland som den säkerhetspolitiska utvecklingen i Östersjöområdet inom den tidsrymd som i dag låter sig överblickas.

Det kan inte alls uteslutas att vi kommer att få se hur utvecklingen i bägge dessa avseenden drabbas såväl av bakslag som av kriser och kanske t.o.m. av konflikter. Men det understryker bara den stora vikten av en engagerad, kompetent och väl avvägd svensk politik inför dessa stora och för oss så betydelsefulla omvandlingar.

Det har under de senaste åren tillhört de allra viktigaste uppgifterna för svensk utrikespolitik att göra vad vi kunnat såväl för att främja en fortsatt reformpolitik i Ryssland som för att stödja de tre baltiska staternas säkrande av sin fulla självständighet. Jag är övertygad om att dessa uppgifter kommer att kvarstå bland de allra mest centrala för svensk utrikespolitik under kommande år.

Anf. 13 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Jag tackar statsministern för svaret. Det var på det hela taget ett statsministersvar, som sades återge regeringens inställning in corpore. Jag skulle kunna tillägga att statsministerns redovisning i dag också i stora drag täcker in vad vi socialdemokrater anser om utvecklingen i Ryssland och om vårt förhållande till Baltikum och dess folk.

Med detta skulle vi kanske ha kunnat avsluta debatten. Men tyvärr har Carl Bildt en benägenhet att följa den bekanta metoden två steg framåt och ett bakåt. Han gör gärna uttalanden som av hans medarbetare, föga moderat, betecknas som linjetal och mycket viktiga. Ofta uppstår efter dessa tal icke desto mindre tolkningstvister och diskussioner.

Bakgrunden till mina frågor till statsministern, herr talman, var ju att han tidigare med olika uttalanden sänt ut helt andra signaler än här i dag, som givit upphov till frågor och oklarheter, både här hemma och utomlands, om Sveriges östpolitik. Hans uttalanden om Baltikum har t.o.m. lett till ett officiellt skriftligt bemötande av en av UD:s erfarna folkrättsexperten. Parallellt med det finska vinterkriget ledde tanken fel; militär och moralisk neutralitet blandades ihop.

Herr talman! Utvecklingen i Ryssland är den viktigaste faktorn för vår säkerhetspolitik, och de baltiska folken ligger oss nära både geografiskt och känslomässigt. Det är dock tveksamt om någon vinner något på att statsministern själv i privata soloturer aktivt kastar sig in i den ryska inrikespolitiken, som när Carl Bildt deltog i Andreij Kozyrevs valkampanj. Det är lika

tvetsamt om statsministern skall råda den ryska statsledningen till en ekonomisk politik som han själv inte kunnat genomföra i Sverige.

Rysslands öde kan bara avgöras av det ryska folket självt. Men vi kan och skall givetvis stödja demokraterna och reformpolitiken.

Vilken väg som demokratiseringsprocessen skall ta är, som vi vet, ett livligt diskuterat ämne. Det pågår något av ett professorernas krig i USA och Europa, och även här i Sverige, om inriktningen av den ryska ekonomiska politiken. I Ryssland självt är både reformisterna och deras motståndare splittrade om vägvalet. Efter den högerextremistiska och gammelmunnistiska framgången är det angelägnare än någonsin att komma bort från de förenklade föreställningarna om chockterapi. Valet den 12 december och utvecklingen därefter innebar ju nomenklaturens och direktörernas revansch.

Ryssland genomlever nu en djup ekonomisk och social kris. Folkflertalets levnadsvillkor är usla, och man känner ett trauma över att ha förlorat ett fosterland och en osäkerhet inför vad det nya hemlandet egentligen innefattar. Västländer är frikostiga med förmaningar, men njugga med bistånd. Samtidigt får de mottaga de nyrika ryssarnas flyktande kapital. Och hittills har postkommunismen tyvärr skapat flera obehagliga Al Capone än välbehövliga Henry Ford.

Men, herr talman, det är *nu* som det behövs en intensifiering av reformarbetet. *Nu* behövs en politik för en social marknadsekonomi. Det är ju det sociala sönderfallet och den dramatiskt sjunkande levnadsstandarden som skapat grogrund för antidemokraternas propaganda och framgångar.

Det var i detta läge som Carl Bildt inför världspresen och ryska regeringsföreträdare med enfasc förklarade att Rysslands ekonomi behöver mindre av terapi och mera av chock. Till detta kommer statsministerns uppmärksammade uttalanden – utan föregående samråd vare sig med den egna regeringen eller med oppositionen – om Sveriges agerande i händelse av en rysk inmarsch i Baltikum och hans parallell till finska vinterkriget.

I dag talar statsminister Bildt inte om mera chock och mindre terapi, och det välkomnar jag. I stället är, säger han, begreppet chockterapi "vilseledande" och "olyckligt". Det är bra att det blir sagt. Men det gäller att hänga med. Statsministerns förtrogne Anders Åslund, som säger sig längta efter tvåtredjedelssamhället i Sverige, förordar just chockterapi som recept för hela Östeuropa. Bildts partikamrat, utrikesministern, har förklarat att samme Åslund är regeringens främsta bidrag till Rysslands omvandling.

I dag talar statsministern om att processen måste förankras i samhället i dess helhet – det är bra –, att statsmakten skall återupprättas och att ett fungerande socialt skyddsnät skall byggas upp. Ryssland behöver, enligt statsministern, t.o.m. av "trängande nödvändighet" – någon typ av arbetslöshetsförsäkring". Det låter mera som socialliberalism och blandekonomi, och det är ljusår från chockrecepten.

Herr talman! Få saker torde vara av större betydelse för Sveriges och vår kontinents säkerhet än att Ryssland efter 70 års diktatur och isolering kunde integreras i ett demokratiskt Europa. Vi vill hellre se en demokratisk Gulliver i vår krets än en råbarkad Goliath. För oss i Sverige är det alltså en realitet att vi lever granne med en kärnvapenbestyckad koloss på ekonomiska lerfötter med en osäker framtid. Ryssland söker nu sin roll mellan na-

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Svar på
interpellationer*

tionalstat och imperiebyggare. Ryssland kommer, oavsett utgången av demokratiseringsprocessen, att vara en stormakt med stormaktens attribut. Ryssland spelar i Bosnien en inte helt tydlig roll.

Inte minst mot denna bakgrund måste vi föra en politik mot Ryssland som bygger på eftertanke och största möjliga enighet över partigränserna. Låt oss därför se mer av samråd i riksdagen och mindre av ukaser från Rosenbad. Sveriges östpolitik får inte bli en privatangelägenhet.

Ingvar Carlsson har tidigare förgäves försökt få till stånd en partiledaröverläggning om vår säkerhetspolitik. Vi står fast vid det kravet. Sverige behöver en ny strategi för Östeuropa, inklusive Ryssland och Baltikum, en strategi som bör byggas över partigränserna och med stöd av ett framsynt och aktivt näringsliv.

Får jag till slut komma med ett förslag till statsministern. Det finns ju ett s.k. Europaråd under statsministerns ledning och med deltagande av samhällets olika grenar. I realiteten är det ett Västeuroparåd. Vore det inte hög tid nu, när EU-avtalet är i hamn, att utvidga rådets aktiviteter till hela Europa, med särskild inriktning på den östra delen av vår kontinent?

Anf. 14 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Jag vill, precis som Pierre Schori, uttrycka min tillfredsställelse med stora delar av Carl Bildts anförande. Det är till 90 % lätt att instämma i det som anføres vad gäller bakgrundsteckning, analys av aktuella problem, uppkomst och framtidsvyer.

På ett par punkter vill jag dock markera en avvikande uppfattning. Det gäller det resonemang som förs med anledning av Pierre Schoris fråga om begreppet chockterapi. Det är ett begrepp som inte har lanserats i debatten av illasinnade motståndare till reformpolitiken och utvecklingen i Ryssland, utan som har lanserats av bl.a. Anders Åslund och som kastas fram och tillbaka i en vetenskaplig sandlådedebatt, inte bara i Sverige utan internationellt.

Chockterapi står för en snabb omvälvning av ekonomiska system, ett brott med en planekonomi och åtminstone en övergångsfas av oreglerad kapitalism och oreglerad marknadsekonomi.

Här gör statsministern i sitt anförande en förenkling, som jag tror är farlig. Det är när han bland orsakerna till dagens problem i Ryssland enbart nämner i första hand kommunismens långa och mörka decennier – det är vad han anser vara viktigast, och det är säkert riktigt – och i andra hand osäkerhet om reformkursen.

Jag tror att man måste lägga till åtminstone en viktig anledning, och det är att chockterapi – om vi nu får använda det begreppet – i sig skapar och medverkar till den situation som har uppkommit, som innehåller ljusa inslag, vilket betonas i statsministerns svar. Man har genomfört val, och det finns glädjande inslag i utvecklingen.

Men den bild som dominerar allmänhetens intryck av och information om utvecklingen i Ryssland är chauvinism, udda politiska partier och politiska figurer, social oro och en allmän osäkerhet. Grunden för denna sociala oro och osäkerhet, uppslutningen bakom auktoritära karaktärer, karaktärer både från det kommunistiska förflutna och nya sådana, skapas av en politik

som leder till ett chocktillstånd och en osäkerhet och som rycker undan en social grund för människor.

Det är olyckligt om den svenska regeringens politik förknippas med den här typen av destruktiv ekonomisk politik, en politik som lägger grunden för auktoritära rörelser. Det som behövs – här instämmer jag fullt ut med Pierre Schori – är att Sverige markerar uppslutning bakom en social, liberal politik i Ryssland, med sociala rättigheter, med utveckling av folkrörelser, en fungerande fackföreningsrörelse som är fri från politiska partier, hyresgäströrelser och konsumentrörelser, som kan hjälpa den ryska befolkningen att ta till vara sina centrala intressen, lära dem att detta att agera tillsammans inte är detsamma som att återupprätta den auktoritära kommunism som man hade tidigare.

Jag instämmer fullt ut i beskrivningen av hur vi bör se på de baltiska staterna. Men det är olyckligt om den svenska politiken skulle förknippas med någon form av Finlandsaktivism.

Det som nu måste ligga till grund för den svenska politiken är det som sägs på s. 9 i detta skriftliga svar, nämligen att det finns nya internationella kanaler, ett starkare FN och ESK och ett svenskt agerande inom den europeiska unionen, om folkomröstningen skulle leda till ett medlemskap. Detta skall lyftas fram. Det skall inte göras en tillbakablick på en historisk situation som är helt annorlunda jämfört med den vi står inför i dag och som givetvis är helt annorlunda jämfört med den situation som vi kommer att stå inför i framtiden.

Anf. 15 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag vill utnyttja detta tillfälle till att ställa en fråga till statsministern. Det är en fråga som jag har ställt tidigare i en debatt med utrikesministern. Jag tyckte inte att jag fick ett tillräckligt bra svar, men det kan bero på att hon ansåg att det var statsministern själv som skulle besvara frågan.

Före jul läste jag en artikel där statsministern uttalade sig ganska reservationslöst för att Ryssland skulle bli medlem i Europarådet. Som delegat i Europarådet är jag angelägen om att den svenska ståndpunkten bör vara den att vi i princip är positiva till att Ryssland kommer med i denna gemenskap, men vi får inte vara defensiva och förbehållslösa.

Under den procedur som nu pågår för att behandla Rysslands ansökan om medlemskap i Europarådet är det viktigt att vi utnyttjar alla tillfällen till att verkligen inpränta vikten av att det blir demokrati i Ryssland, att landet blir en verklig rättsstat och att det uppfyller de olika krav som finns angivna i Europarådets stadgar.

Jag vill därför höra av statsministern att han är angelägen om att medverka i denna process för att påverka Ryssland. Detta gäller dels innan Ryssland kan bli medlem, dels efteråt. I dag finns det nämligen många oroväckande tecken när det gäller kränkningarna av de mänskliga rättigheterna i Ryssland.

Det sker godtyckliga arresteringar. Rättsväsendet är till stor del i upplösning och delvis korrupt. Det sker övergrepp mot medborgarna. Jag vill nämna ett exempel på hur inhumant samhället är. Över 600 människor är

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

Svar på
interpellationer

*Svar på
interpellationer*

dödsdömda. Dödsstraffets avskaffande är en viktig angelägenhet, men det viktigaste är att agera för rättssäkerheten och demokratin.

Anf. 16 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Låt mig börja med att instämma i det som Hans Göran Franck sade. Det går ganska snabbt. I den mån något uttalande av mig har varit oklart har det varit ofullständigt refererat.

Jag har i andra sammanhang gjort klart att vi önskar Ryssland som medlem av Europarådet men att kriterierna gäller lika för Lichtenstein, Ryssland, Spanien, Sverige, Ukraina och Estland. Det är en fundamental princip. Det har samband med att det är skyddet av de individuella medborgerliga rättigheterna som står i centrum.

Så till frågan om Baltikums självständighet och vad vi kan göra för att också i besvärliga lägen, som vi inte kan utesluta, ge allt det stöd som det svenska folket vill.

Jag skall inte dölja att jag har varit litet förvånad när jag i den offentliga debatten har tagit del av hur Pierre Schori vid ett flertal tillfällen har kritiserat regeringen och mig för att vi har varit alltför engagerade i Rysslands demokratiseringsprocess, Rysslands demokrater och Baltikums självständighet. Jag vill göra klart att det är ett engagemang som inte bara är ett "vackert-väder-engagemang", utan det gäller också i andra tider.

För mig har det alltid varit en självklarhet att tala om demokrati i Ryssland. Det var det även på den tiden då Sovjetunionen och det sovjetiska systemet på sina håll uppfattades som sakrosankt. Jag talade också om frihet i Estland, Lettland och Litauen när de länderna var föremål för mycket hårda attacker i denna kammare – jag tycker mig se Sture Ericson här inne.

Nu är vi i en ny situation. Jag vill ta fasta på den. Om Pierre Schori säger att mitt interpellationssvar också kan gälla för Pierre Schori och därmed också för socialdemokratin är det självfallet bra. Det är ett framsteg. Det innebär att vi enigt kan sända signalen till omvärlden att Sverige, om någonting skulle inträffa, icke kommer att krypa in bakom likgiltighetens eller den formella neutralitetens skal. Vi är engagerade.

Jag håller gärna med Rolf Nilson när han pekar på den del i interpellationssvaret som gäller den betydelse som Förenta nationerna, ESK och den europeiska unionen har. Men det är klart att det inom dessa organ blir vår uppgift att fungera som en väckarklocka och föra en aktiv talan som inte är förenlig med det som vi tvingades göra 1940. Jag tror att vi alla inser att realpolitiken inte gav mycket val, men vi känner nog fortfarande litet skam inför det som inträffade då och vad som inträffade eller inte inträffade under alla de tystnadens decennier då det i Sveriges riksdag talades mycket högt om det som låg långt borta men knappt något alls om det som låg nära. Om vi har uppnått detta är jag tacksam. Om Pierre Schori sedan säger att det har varit Carl Bildts privatpolitik så bjuder jag på det. Det som en gång var Bildts privatpolitik har tydligen blivit Sveriges allmänpolitik. Det kan jag inte gärna klaga över.

Så kommer jag till inställningen till reformpolitiken i Ryssland. Jag har alltid kritiserat begreppet chockterapi som felaktigt, framför allt eftersom det inte är en korrekt beskrivning. Den politik som har förts i Ryssland har

varit vacklande och delvis osammanhängande. Det är lätt att konstatera att de länder som har fört en mer konsekvent reformpolitik och tagit ett snabbare avsked från socialismen också har haft en bättre ekonomisk utveckling.

I dag går Polen mot en uthållig tillväxt på 4–5 % per år. IMF bedömer att tillväxten i Estland kommer att ligga på 7 % per år. Tjeckiska republiken börjar närma sig mycket imponerande tal. Premiärminister Tjernomyrdin sade häromdagen att Ryssland har nått botten och förmodligen är på väg upp. Jag tror att han har rätt. Men i de länder som beslutar sig för en svagare reformpolitik, t.ex. Ukraina och Rumänien, blir förfallet mycket större.

Klä inte motståndet mot den snabba reformpolitiken i sociala kläder! Det finns ingenting som är så osocialt i dessa länder som att bromsa reformerna. Det innebär bara inflation – hyperinflation. Det innebär bara att man sitter kvar i det gamla eländet.

Jag kan spetsa till det litet – ni kan stryka det ur protokollet sedan om ni tycker att det är alltför polemiskt – genom att säga: Det är socialismen som är det verkligt osociala systemet. Det har erfarenheten visat. Ju snabbare man tar avsked från denna socialism, desto mer ger politiken uttryck också för ett långsiktigt socialt ansvarstagande.

Pierre Schori var inne på frågan om i vilken utsträckning vi skall diskutera den ekonomiska politiken i t.ex. Ryssland. Jag tror att vi skall diskutera den på samma sätt som vi diskuterar den ekonomiska politiken i Storbritannien. Jag påminner mig att socialdemokraterna då och då har haft åsikter om den. Det är i princip inte fel.

Dessutom upplever jag att ryska företrädare gärna ser ett utbyte av åsikter, erfarenheter och synpunkter. När den europeiska utvecklingsbanken hade sitt årsmöte i S:t Petersburg i början av veckan noterade jag att premiärminister Tjernomyrdin explicit välkomnade bl.a. det som Anne Wibble hade att säga om vikten av den konsekventa och radikala reformpolitiken. Det anförandet höll hon icke bara som företrädare för Sveriges regering utan också som företrädare för den europeiska utvecklingsbanken och därmed också för en europeisk konsensus kring dessa frågor.

Anf. 17 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Jag tänker bara uppehålla mig vid reformpolitiken. Avgörande för att en reformpolitik skall kunna vara framgångsrik är att den är förankrad hos befolkningen. Varje insats, led, del eller moment behöver inte vara förankrad. Helheten måste dock vara begriplig, så att man kan förstå sammanhangen.

I utvecklingen i Ryssland tycker jag mig se en bristande förankring och en bristande förståelse för reformpolitik. Det har lett till drömmar om att det var bättre på kommunismens eller på tsarens tid. En sådan ekonomisk politik är farlig. Den exploateras av politiska krafter – de gamla makthavarna och nya politiska stjärnskott av olika typ.

Det är min övertygelse att sociala inslag i en reformpolitik inte utgör ett hot mot den politiken. De är snarast en förutsättning för att reformpolitiken skall lyckas väl, med så litet smärta som möjligt. En omställning är alltid smärtsam. Det gäller framför allt en sådan här stor omställning som det nu är fråga om. Man kan glädja sig över att det ryska folket börjar få möjlighet

att själv välja sin egen väg. Jag tycker att de främsta svenska insatserna skall göras för att underbygga och stärka den möjligheten. Man kan lära av våra historiska erfarenheter hur man kanaliserar intressen. Ryssarna har inte haft en chans att göra sådana erfarenheter.

Anf. 18 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Jag tror att den som är uppmärksam på de förhållanden som vi diskuterar noterar att statsministern använder den teknik som jag åberopade. Han tar två steg framåt och ett tillbaka, och sedan säger han att alla har anslutit sig till hans linje. Det var för övrigt Lenin som instiftade den principen. Jag rekommenderar inte att någon skall följa den linjen.

Jag är nöjd med det svar som statsministern har gett i dag. För att få ett sammanhållet, välskrivet svar som är noga övervägt och dessutom förankrat i regeringen måste man alltid ställa en interpellation när det gäller viktiga frågor. De andra uttalandena, särskilt de om Baltikum, hade regeringskollegerna inte sett.

Statsministern har också tagit ett steg tillbaka när det gäller chockterapi. Det har naturligtvis skett efter den bedövande kritik och de invändningar som har kommit från hela världen. Fru talman och jag besökte Washington i december. Där fick vi höra ledande republikanska och demokratiska företrädare kritisera chockterapi. Kritik har bl.a. kommit från påven, Kissinger och Solzjenitzyn. Det är alltså inte så konstigt att man backar i den här frågan. Det gäller alla utom Anders Åslund.

Om man går djupare in i frågan finner man att det inte är så enkelt som statsministern säger, nämligen att det har gått bra i alla länder där man har gått snabbt fram. Som exempel kan vi ta Kina och Vietnam, som statsministern nyligen har besökt för att inhösta frukterna av svensk Vietnampolitik för näringslivet. I dessa båda länder har man gått gradvis framåt utan att öppna för en utbredd social misär, vilket kan bli följden av en chockterapi.

När det gäller Baltikum är attityden densamma. Jag medger att hela Sverige har ett solklart förflutet beträffande Baltikum. Genom det erkännande som samlingsregeringen gjorde satt vi i en svår situation. KGB var dessutom effektivt, och järnridån var ganska ogenomtränglig. Från det ögonblick när det uppstod en chans, när Gorbatsjov släppte efter, utnyttjade vi och den förra regeringen de möjligheter som fanns. Vi var de första som öppnade ambassader i Baltikum. Vi har nog alla bidragit till att vara vänner och vakt-hållare. Jag tror inte att Carl Bildt skall försöka göra sig till en ensam vit riddare därvidlag.

När en statsminister sänder signaler utåt är det viktigt att han tänker på vad han säger och gör. Han kan ha lust att kasta sig in i olika debatter, och det skall han naturligtvis göra. Om de signaler man sänder ut i viktiga säkerhetspolitiska frågor inte är underbyggda med samråd, kanske inte ens i den egna regeringen, kan de ändå utomlands uppfattas såsom utgörande hela Sveriges linje. Det var så det hela uppfattas på en rad regeringskanslier och redaktioner.

Anf. 19 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Låt mig konstatera att det efter dagens debatt också är hela Sveriges linje. De som är intresserade – jag hoppas att de är många – ber jag

att få hänvisa till en sammanställning av debatten och ett försök att analysera frågeställningarna som har gjorts i en artikel i senaste numret av "Briefing" från Utrikesdepartementet skriven av ambassadör Krister Wahlbäck.

Jag tror att jag först förde fram detta i Svenska Dagbladet i augusti 1992, därefter i denna talarstol i januari 1993, sedan i ett anförande inför det ryska parlamentets utrikesutskott i Moskva i februari 1993 och återigen i ett anförande inför Utrikespolitiska institutet i november 1993.

Det var då socialdemokraterna vaknade upp. De såg mycket förvirrade ut. Det lät som om de trodde att det åter var 1940 och att det skulle gå att upprepa 1940-års politik i den moderna världen. Om vi har lämnat det bakom oss är det mycket, mycket bra. Jag skall inte strö alltför mycket salt i såren. Det är ganska onödigt.

Det blir dock litet för mycket när Pierre Schori framställer socialdemokratien som en bärare av arbetet för de baltiska ländernas självständighet. Jag skall inte besvara kammaren med uppläsningar av citat. Vi kan bara minnas den moraliska kollaps för en stor del av den utrikespolitik ni hade byggt upp som inträffade när Sten Andersson var på resa i öster 1989. I Moskva talade han "oss socialister emellan". I Tallinn, Riga och Vilnius förmedlade han budskapet att de baltiska länderna aldrig har varit ockuperade och att de inte vill bli självständiga. Det var en moralisk kollaps som det tog ganska lång tid för er politik att hämta sig ifrån.

Er politik har dock utvecklats, och det är bra. Även jag är intresserad av att bygga en nationell konsensus kring en politik för den moderna tiden med utgångspunkt från framtidens, inte dåtidens, krav. Jag välkomnar socialdemokratien i ett engagemang för Rysslands demokrati och de baltiska staternas självständighet. Kan vi stå eniga i det fallet är det en tillgång för Sverige, men också för Rysslands demokrater och framför allt för de baltiska nationerna.

Pierre Schori hade ett konkret förslag, nämligen att Europarådet skulle utvidgas till att gälla både Central- och Östeuropa. Europarådet är nu upplöst. Det var ett sätt att följa EG-förhandlingarna. Jag var inte särskilt förtjust i det rådet. Jag tror att jag sade det i Utrikesnämnden när rådet tillsattes under den föregående regeringen. Jag tyckte inte att Europapolitiken skulle diskuteras i alltför slutna sammanhang. I vissa sammanhang har jag inget emot korporativistiska sammanslutningar, men jag har svårt att se vad de egentligen har på det utrikespolitiska området att göra. Jag vill hellre ha en öppen och fri debatt i Sveriges riksdag än korporativa, slutna församlingar under statsministerns ordförandeskap.

Jag skall också säga något kortfattat om rådgivare. Pierre Schori tycker illa om Anders Åslund. Det må väl vara hänt. Jag tror dock att det finns väldigt många fler i världen som respekterar Anders Åslunds omdömen och bedömningar om utvecklingen i rysk ekonomi och i det ryska samhället än som respekterar Pierre Schoris bedömningar. Jag erkänner gärna att Anders Åslund tillhör mina rådgivare. Han är inte den ende. Det finns många andra som jag med stolthet gärna räknar in i denna krets. Jag tror inte att det skulle skada om Pierre Schori också ibland lyssnade på de ekonomer som faktiskt har studerat vad som händer i dessa samhällen.

Om reformpolitiken vill jag bara upprepa vad jag sagt. Jag står fast vid allt jag tidigare sagt om den. Det är alldeles uppenbart att det som snabbast le-

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Svar på
interpellationer*

der till framgång är en snabb och bestämd politik som avvecklar det gamla systemet. Exemplet Polen, Estland och den Tjeckiska republiken är mycket talande, och för all del också exemplet Ryssland. Låt oss inte underskatta den utveckling som faktiskt sker och har skett i Ryssland under fredliga former.

De sociala problemen är till större delen orsakade av att man fortfarande har det gamla kvar. Man ger jättelika subventioner till jättelika militärindustrier som producerar absolut ingenting. Detta betalas med underskott som ger inflation, som tar pengar ur de stackars pensionärernas fickor och tvingar människor ut i social misär. Det är det gamla systemet som ger den sociala misären. Reformpolitiken lägger grunden för ett företagande som kommer att skapa ett nytt välstånd.

Den jämförelse med Kina som Pierre Schori gjorde är kanske något haltande eller okunnig. Den ekonomiska reformkursen i Kina har varit mycket bestämd. Men att säga att det inte finns social misär i Kina är nog, får jag säga, ett ganska djärvt påstående.

Anf. 20 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Jag är tacksam för lektioner som jag får av statsministern, också om Kina.

Jag har lyssnat också på andra som har studerat utvecklingen i Kina ordentligt och jämfört den med utvecklingen i Ryssland. Jag delar inte själv deras slutsatser, men de förordar en kinesisk väg mot en tillväxt som är mycket snabb. De menar att därefter kommer de politiska reformerna och på sikt demokrati.

Jag gillar inte den metoden, men jag kan inte vara lika tvärsäker som statsministern i alla frågor, inklusive frågan om Kina.

Carl Bildt, liksom en av hans företrädare Gösta Bohman, gillar att citera socialdemokrater. Är de döda socialdemokrater, som Hjalmar Branting, citeras de med välvilja och används i debatten. Är de levande attackeras de, särskilt om de inte är närvarande, som Sten Andersson nu. Jag menar att Sten Andersson inte gjorde någonting fel i sak när han var i Baltikum. Om detta har det skrivits rätt mycket på UD, och det kan man studera om man verkligen är intresserad, Carl Bildt.

Vi kan för det första konstatera efter den här omgången att Carl Bildt har presenterat ett svar som nu också hela regeringen står bakom. Det är bra. Det kan vara en framgång. Men kom inte och säg att det är han själv som har vunnit alla andra, inklusive sin egen regering, för sin egen linje.

För det andra talar inte Carl Bildt så mycket om chockterapi längre, utan mera om chock och terapi. Det är också en framgång.

För det tredje vill jag säga att det behövs en ny strategi för vår politik gentemot Östeuropa. Den bör ligga över partigränserna. Vi bör samlas om detta i ett råd, en konferens eller ett möte tillsammans med näringslivet som skall vara aktivt och framsynt. Detta är nämligen inte bara en utrikespolitisk fråga, det är också en demokratisk fråga, där vi måste kraftsamla de svenska resurserna, liksom man bör göra i Europa och i världen, för att ge bidrag till Ryssland. Ingenting är viktigare än att få Ryssland på fötter, i demokrati och in i vår krets.

Slutligen sade statsministern att det är viktigt att riksdagspartierna och riksdagen engagerar sig i personkontakter. Jag skulle vilja lägga till: de frivilliga organisationerna. Jag vill också påminna om att just nu är arbetarrörelsen, LO, TCO:s biståndsnämnd och Palmes internationella biståndscentrum de största biståndsgivarna för demokrati och organisationsutveckling i Central- och Östeuropa, liksom i Baltikum.

Jag hoppas att man inte fortsätter med att skära ner möjligheterna för folkrörelser och enskilda organisationer att verka i Östeuropa och därigenom gör om samma misstag som man gjort i f.d. Jugoslavien – att inte i tid kunna bistå de demokratiska och fredsvänliga krafterna.

Anf. 21 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Utan att göra detta till ett seminarium om övergången från socialism till marknadsekonomi vill jag bara påpeka att den alldeles avgörande skillnaden mellan den sovjetiska situationen och den i Kina och Vietnam är att de senare hade möjligheten att börja reformeringen med jordbrukspolitiken.

Det är egentligen också ett felaktigt uttryck. Vad som inträffade 1978 i Kina var att kollektivjordbruken bröt samman. Därefter återtog bönderna jorden och friheten och började producera, och 800 miljoner bönder reste sig relativt snabbt ur den fattigdom som varit. Ungefär samma sak hände i Vietnam. Den möjligheten stod inte till buds i Ryssland, därför att Stalin mellan 1928 och början av 1930-talet hade likviderat hela den självägande bondeklassen. Men även det problemet kommer man nog att lösa i Ryssland vad det lider.

Konsekvensen i reformpolitiken är oerhört viktig. I det anförande som jag höll i Davos i januari – i en debatt med deltagande av premiärminister Tjernomyrdin, Singapores f.d. premiärminister Lee Kuan Yew och ordföranden i Europeiska utvecklingsbanken Jacques de Larosiére och mig – sade jag just att det inte har varit chockterapi i Ryssland. Det är ett felaktigt begrepp. Många av de problem som finns i Ryssland är en följd av att man inte varit tillräckligt konsekvent. Det var framför allt inflationsbekämpningen som stod i centrum.

Man har låtit subventionerna mala på, låtit underskotten bli stora, och nu står man inför risken av en hyperinflation. Det skulle kunna bli mycket allvarligt.

Premiärminister Tjernomyrdin sade till mig att de skulle klara av det. När jag nu ser på siffrorna ser jag ett fullföljande, under premiärministern Tjernomyrdin, av den s.k. monetaristiska politik som inleddes med stor konsekvens av den dåvarande finansministern Fjodorov. Det tycker jag är bra.

Privatisering, marknadsekonomi, rättsstat – alla dessa begrepp är avgörande för att Ryssland skall kunna klara övergången.

Om Baltikum är det egentligen inte så mycket mer att säga. Låt mig bara understryka det som Pierre Schori var inne på i slutet, nämligen vikten av nära kontakter med företrädare för olika meningsriktningar i dessa länder. Pierre Schori kanske inte tycker om att jag, när jag blir inbjuden av den ryske utrikesministern till hans valrörelse i Murmansk, åker dit och försöker ge de demokratiska krafterna den lilla hjälpande hand som jag möjligen kan

ge. Trots kritiken tänker jag fortsätta med det engagemanget. Trots de synpunkter som kan finnas tänker jag fortsätta att utveckla kontakter och försöka ge hjälp och stöd till Estland, Lettland och Litauen.

Ifall Pierre Schori, som reser så mycket i världen, också reste ibland till Estland, Lettland och Litauen, tror jag detta vore en betydande fördel.

Anf. 22 STURE ERICSON (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i denna interpellationsdebatt, men när statsministern tyckte sig se mig, när han tydligen tänkte på en debatt om Baltikum här i kammaren för några år sedan, kanske jag ändå skall rätta till saker och ting i protokollet.

Det handlar om en del av den mytbildning som bl.a. Anders Björck har ägnat sig åt genom avancerad citatkonst. Det var en debatt då jag här i kammaren försvarade ett utlåtande från utrikesutskottet, som även dagens utrikesminister stod bakom. Vi avvisade ett motionsyrkande av den nuvarande moderate partisekreteraren. Det handlade om vad som var det klokaste sättet att just då stödja den baltiska frigörelseprocessen.

Jag ville säga detta för att motverka fortsatt mytbildning.

Låt mig sedan bara helt kort instämma i berömmet av statsministerns väl-skrivna interpellationssvar. De rådgivare han haft när han skrev det talet var väl valda.

Anf. 23 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag lyckades inte i hastigheten hitta citatet från Sture Ericson, men jag skall be att få vidarebefordra det till alla som är intresserade av det.

Man kan behandla sin egen historia litet olika, Sture Ericson. Det går icke att förneka att riksdagsman Ericson på den tiden det begav sig ibland tillhörde de hätskare när det gällde utfallen mot dem som då – de var inte så många – förordade frihet för Estland, Lettland och Litauen. Man kan inte heller förneka att riksdagsman Ericson på den tiden det begav sig, på 1980-talet när vi förde den engagerade debatten om huvudvida frihet verkligen var en förutsättning för fred i Europa – vi var några som dristade oss att hävda det – tillhörde dem som mest engagerat, mest militant och förmodligen dessutom med övertygelse hävdade motsatsen.

Anf. 24 STURE ERICSON (s):

Herr talman! Det här är kanske ett sidospår i debatten. Men de citat som statsministern inte hittade är från slutet av 80-talet. Det var i en tid då jag, liksom statsministern, hade börjat åka till de baltiska staterna för att försöka hjälpa till med organisationsarbetet i de partier som då bildades.

Det citat som Anders Björck har svängt sig med är taget ur sitt sammanhang. Jag beklagar att statsministern har fallit för sin försvarsministers dåliga citatkonst.

Anf. 25 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag är tacksam för att jag lyckades riva upp Sture Ericson här, för då fick jag tillfälle att bläddra litet i papprena och kunde hitta citatet. Det blir alltid bättre så, och på den punkten är vi nog eniga.

Citatet hittade jag dock inte hos Anders Björck – han brukar också vara noga med citat – utan i en bok av Per Ahlmark som i den mån Sture Ericson inte har läst den, och det kan jag i och för sig förstå, trots allt rekommenderas till läsning.

Så här sade Sture Ericson i utrikesdebatten 1988 riktad till riksdagsman Gunnar Hökmark: Det finns de som eftersträvar ökad turbulens i det baltiska området. En moderat ledamot av riksdagens utrikesutskott ansåg för tre veckor sedan i en tidningsartikel att Sverige bör agera för att bryta loss Estland, Lettland och Litauen från Sovjetunionen. Det vore betänkligt om sådana utrikespolitiska stolligheter spreds utanför extremmoderaternas krets.

Låt mig bara med tillfredsställelse notera att det som Sture Ericson då kallade för stolligheter som icke fick spridas utanför extremmoderaternas kretsar tack och lov nu är så vitt spritt att det är en uppfattning som omfattas av nästan varje annan demokratisk politiker i världen.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1993/94:117 om Sverige och EU:s försvarsplaner

Anf. 26 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Hans Göran Franck har ställt ett antal frågor om Sveriges inställning till det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet inom den europeiska unionen.

Innan jag söker besvara de konkreta frågor Hans Göran Franck ställer vill jag betona att utvecklingen av en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik inom ramen för den europeiska unionen är en förutsättning för fred och stabilitet i morgondagens Europa. Under efterkrigstiden har stabiliteten i Europa vilat främst på den militära styrkan i de båda allianssystem som dominerat den europeiska kontinenten. Men även om kriget kunde förhindras, och de västeuropeiska demokratierna fick utveckla sina samhällen och sitt samarbete i fred, var detta en situation som snarare förvärrade än löste de grundläggande säkerhetsproblemen i centrala, östra och sydöstra Europa.

Vi har nu lämnat det blockuppdelade Europa bakom oss, och vi befinner oss i ett skede av sökande efter nya och bättre former för fredssäkrande i Europa i dess helhet. För mig är det en självklarhet att Sverige bör spela en aktiv och pådrivande roll i detta arbete. Om en gemensam säkerhet aldrig var möjlig så länge den grundades på förtrycket av nationer och individer i halva Europa, öppnas nu möjligheten i ett Europa där politiska och ekonomiska värderingar kommit varandra långt närmare än kanske någonsin tidigare.

När vi diskuterar argument för Sveriges medlemskap i den europeiska unionen har det alltför länge funnits en tendens att se utrikes- och säkerhetspolitiken som ett problem snarare än som en möjlighet. Enligt min mening är den möjlighet medlemskapet ger att aktivt delta i utformningen av en ge-

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Svar på
interpellationer*

mensam utrikes- och säkerhetspolitik ett av de allra viktigaste argumenten för ett medlemskap.

Skälen till detta är dubbla. Dels är det uppenbart att ett starkt utvecklat utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete ligger i den europeiska fredens och stabilitetens intresse, och därmed är det inte bara rimligt utan också angeläget att vi bidrar till denna utveckling efter vår förmåga. Dels innebär ett svenskt medlemskap i detta samarbete att den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken får en starkare nordeuropeisk dimension och därmed bättre kan bidra till säkerhet och stabilitet också för vårt område och vårt land.

Som påpekats bl.a. i den konsekvensutredning som gjorts av de f.d. kabinetssekreterarna Leif Leifland och Sverker Åström innebär medlemskapet i unionen och dess utrikes- och säkerhetspolitik ett säkerhetsplus för Sverige. Jag tror att det vore mycket oklokt att bortse från denna viktiga del av frågan.

Den långsiktiga betydelsen av en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik kan väl illustreras av utvecklingen i det sönderfallande Jugoslavien. Här har med tragisk tydlighet visats de brister som fortfarande finns i utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete inom Europa. Ingen kan rimligen dra slutsatsen av det som hänt, och händer där, att det behövs mindre av samarbete kring dessa frågor i Europa – slutsatsen att det behövs långt mer borde i stället vara självklar.

Detta samarbete behöver utvecklas i olika forum och former. Från svensk sida fäster vi stor vikt vid utvecklingen av den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen, ESK, och Sverige har ju under senare år haft en mycket central roll i dess arbete. Vi har blivit mer medvetna än tidigare om detta samarbets möjligheter, inte minst när det gäller olika former av konfliktförebyggande verksamhet, men också om de begränsningar som ligger i såväl dess former som dess disparata medlemskrets.

När vi strävar efter ett allt aktivare svenskt deltagande i de europeiska säkerhetsfrågorna sker det dels mot bakgrund av vår övertygelse om vad den europeiska utvecklingen kräver, dels mot bakgrund av våra egna nationella säkerhetsintressen.

Därför är det viktigt att konstatera att vi alltså bibehåller vår militära alliansfrihet. Det militära försvaret av Sverige för den händelse vårt land skulle hotas är en uppgift som vi varken kan eller vill begära att någon annan skall ta ansvaret för. Och vi tar konsekvenserna i form av satsning på ett modernt och allsidigt totalförsvar.

Låt mig mot denna bakgrund kort söka svara på de av Hans Göran Franck ställda fem frågorna.

Vad gäller den första frågan om västeuropeiska unionen, VEU, har riksdagen uttalat att ställning till formerna för Sveriges samarbete med denna kan tas i samband med att vi blir medlemmar. Eftersom Sverige alltså är militärt alliansfritt kan jag dock inte se att det ställningstagandet efter ett ja i folkomröstningen skulle kunna bli ett ställningstagande för medlemskap.

Däremot har Sverige ett starkt och påtagligt intresse av att som observatör kunna följa VEU:s arbete. Detta medför inga militära föpliktelser men ger oss en större möjlighet att bidra till utvecklingen av t.ex. fredsskapande

verksamhet. VEU har ju t.ex. en roll när det gäller de samlade insatserna i det f.d. Jugoslavien.

När det gäller den andra frågan om den framtida utvecklingen mot ett gemensamt försvar har regeringen sagt att vi kommer att ta ställning till den utveckling som kan komma att aktualiseras, att vi inte har för avsikt att bromsa denna i den utsträckning som andra länder väljer att gå vidare, men att våra nationella intressen kommer att vara avgörande för vårt nationella ställningstagande.

Varje konkret steg i denna riktning kräver enhällighet mellan medlemsstaterna. Konkreta steg i denna riktning kräver fördragsändringar som måste underställas varje parlament, också Sveriges riksdag, för godkännande. Vid viktigare sådana ändringar i framtiden är jag övertygad om att frågan om folkomröstning kommer att aktualiseras.

Det är dock viktigt att konstatera att utvecklingen av samarbetet i Europa i dag innefattar vissa frågor också av försvarspolitisk karaktär. Främst handlar detta om förberedelser för och genomförandet av olika typer av fredsbevarande insatser. På detta område har vi tagit betydelsefulla steg mot ett närmare nordiskt samarbete, samtidigt som vi nu förbereder ett deltagande i det s.k. PFP-samarbetet med NATO och andra europeiska länder.

Det finns mycket starka skäl för att fortsätta arbetet med att utveckla detta samarbete, och jag tror att det i framtiden kommer att bli ett allt betydelsefullare inslag också i våra egna försvarspolitiska satsningar. Låt mig också nämna den hjälp vi ger de tre baltiska staterna att organisera en gemensam bataljon för fredsbevarande insatser.

Vad den tredje frågan angår har Sverige inte sett något behov av att begära några undantag. Varje beslut av den art som åberopas i interpellationen förutsätter enhällighet. Att begära undantag vore därmed en logisk orimlighet. Vi kommer att pröva varje fråga för sig utifrån de förutsättningar som föreligger.

Frågan om de brittiska och franska kärnvapenstyrkorna – som omfattas av Francks fjärde fråga – rör främst dessa båda länders nationella försvarspolitik. De har icke gjort några erbjudanden om att avstå från sin nationella kontroll över dessa styrkor, och att sådana skulle göras i framtiden bedömer jag som ytterligt osannolikt. Oavsett detta avser Sverige självfallet inte att engagera sig i några gemensamma kärnvapenstyrkor.

Vad beträffar det svenska öppningsanförandet den 1 februari 1993 – Francks femte fråga – var detta ett resultat av ett samråd mellan regeringspartierna och den socialdemokratiska oppositionen. Det gällde även dess formuleringar om säkerhetspolitiken.

Vad angår Francks önskemål om att det i detta anförande även skulle sagts att vår säkerhetspolitik ”skall syfta till neutralitet i händelse av krig” vill jag bara erinra om att denna formulering inte längre används, utan den har ersatts av andra.

Låt mig avslutningsvis säga att utvecklingen mot en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik kommer att ske gradvis, och att jag skulle tro att vi som medlemmar ställde inför de faktiska frågorna snarare kommer att tycka att utvecklingen går för långsamt än att den går för snabbt. Inom denna euro-

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Svar på
interpellationer*

peiska ram kommer vi att fortsätta den tradition av aktiv utrikespolitik som Sverige sedan länge har.

Det ligger alldeles entydigt i de europeiska småstaternas intresse att den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken utvecklas. Vi har all anledning att fästa särskild vikt dels vid att den så snabbt som möjligt kan inkludera såväl de centraleuropeiska som de baltiska länderna, dels vid att dialogen med stater som Ryssland och Ukraina kontinuerligt fördjupas.

I samtliga dessa hänseenden ser vi också hur utvecklingen fortskrider på ett sätt som vi har anledning att välkomna. Inom den europeiska unionen förbereds nu det vidare arbetet med den s.k. stabilitetspakten grundad på det s.k. Balldaurinitiativet. Och det faktum att såväl Polen som Ungern under den senaste månaden sökt medlemskap visar unionssamarbetets betydelse också för de centraleuropeiska ländernas framtida utveckling och säkerhet.

Anf. 27 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för det utförliga svaret. Jag vill – i likhet med vad som görs i svaret – börja med att säga några allmänna ord.

Jag anser att det är av stor vikt att vi företräder en linje som innebär att vi verkar för gemensam eller kollektiv säkerhet på det globala planet. Det förutsätter att vi har ett starkt och förhoppningsvis reformerat FN som kan verka i den riktningen. Men FN behöver också anknäpningar till de olika världsdelarna. Det är därför som det är angeläget att det också finns en aktiv verksamhet även i Europa för att åstadkomma en kollektiv och gemensam säkerhet.

En kollektiv och gemensam säkerhet kan emellertid inte åstadkommas utan att dessa organ är allomfattande. Det är därför som organisationen Förenta nationerna är universell. Universalitetsprincipen är av grundläggande betydelse. Detsamma måste också gälla i de olika världsdelarna, inklusive Europa, nämligen att det är allomfattande för att det skall kunna bli verkningsfullt.

Av statsministerns svar framgår att vår säkerhetspolitik inte längre skall syfta till neutralitet i händelse av krig. Visserligen gör statsministern detta till en formuleringsfråga, men i realiteten har regeringen övergivit denna ståndpunkt om en militär alliansfrihet som syftar till neutralitet i krig. Det är inte någon överraskning med tanke på statsministerns, försvarsministerns och utrikesministerns tidigare uttalanden. Jag bedömer nu statsministerns svar som en definitiv bekräftelse på att denna ståndpunkt är övergiven, vilket står i klar kontrast till den regeringsdeklaration som avgavs vid regerings- tillträdet 1991. Där sades det klart och tydligt att Sveriges hållning är alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig.

Min ståndpunkt är att Sverige skall föra just en sådan politik. Denna ståndpunkt är densamma som fastställdes vid den senaste socialdemokratiska partikongressen, då det uttryckligen användes just de formuleringar som jag här har omnämnt.

Det finns i rådande utrikespolitiska läge behov av att upprätthålla neutraliteten i händelse av krig. Argumentet att neutraliteten har förlorat sin me-

ning genom det kalla krigets upphörande är enligt min mening inte riktigt. Sverige var neutralt långt innan det kalla kriget började. Sedan 1860-talet har Sverige fört en principiell neutralitetspolitik. Man skulle kunna hävda att neutralitetspolitiken är tidlös i den meningen att den alltid är aktuell.

Vår alliansfria politik syftande till neutralitet i krig har också haft en stor betydelse på det internationella planet för att vi skall kunna verka aktivt för fred, solidaritet och samförstånd. Det har uppstått nya motsättningar, både i Europa och i den övriga världen, som understryker att behovet av vår traditionella säkerhetspolitik fortfarande finns.

Den gemensamma utrikespolitiken kan skapa problem för en neutral stat i flera avseenden. Allvarligast är att man kan besluta om sanktioner mot ett krigförande land som en neutral stat inte kan delta i utan att bryta mot neutralitetsrätten. Detta kräver att restriktioner eller förbud tillämpas likformigt mot krigförande länder. En neutral stat måste också kunna föra en självständig handelspolitik, både i fredstid och – ännu viktigare – när ett krig pågår. Ett svenskt deltagande i en ekonomisk och monetär union som innebär ett uppgivande av nationell beslutanderätt på betydelsefulla områden kan inte förenas med neutralitetspolitiken.

Anf. 28 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Det är naturligtvis en oerhört viktig debatt som här förs och som har förts under flera år i riksdagen när det gäller Sveriges förhållande till Europeiska unionens säkerhetspolitik. Vi kommer att få föra denna debatt med ökad intensitet inför folkomröstningen om medlemskapet.

Carl Bildt sade tidigare i dag att vi har tidigare talat högt om världen, men att det har varit tyst om Europa. Det får ju inte heller bli tvärtom, att det blir tyst om världen utanför, medan vi bara talar om Europa. Jag menar att det inte finns någon hållbar framtida stabilitet i Europa, om Europas omgivningar präglas av instabilitet, krig och kriser. Ytterst är den globala freden och stabiliteten en förutsättning också för Europas fred och stabilitet.

De ekonomiska och sociala klyftorna i världen är stora. Förtrycket av mänskliga rättigheter, militär upprustning, religiösa och etniska konflikter pågår i Europas närområde. Problemen finns inte bara i Jugoslavien. Detta får till följd en omfattande migration som vi känner av också i Europa.

Den fråga jag ställer mig är vad unionens politik betyder för den grundläggande och övergripande säkerhetspolitiken i världen? Kommer den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken att utformas för att främja fred, säkerhet och frihet i världen? Vad blir det för politik i Mellanöstern, Kaukasusområdet och Nordafrika?

Som ledamot av EG-delegationen har jag förmånen att få resa och träffa politiker i Europa. Jag har träffat många, i Spanien, England, Italien osv., som jag känner mig uppmuntrad av, vilka i stort sett har samma uppfattning som jag. Men jag träffar också andra som har helt andra uppfattningar.

I det tyska Bundeswehrs strategidokument från november 1992 sägs att upprustningen av den tyska armén syftar till att stärka möjligheten att upprätthålla den fria världshandeln och den obehindrade tillgången på marknader och råvaror över hela världen.

Eftersom en armé skall skapas frågar vi våra vänner ute i Europa var fien-

derna finns. Exempelvis Jacques Delors säger att man inte kan begränsa sin horisont till Europa och att det omkring oss skapas kombinationer av maktbegär, nationella uppror och underutveckling. Detta innebär potentiellt farliga situationer som innehåller destabiliseringens frö.

Villem van Eekelen, VEU:s generalsekreterare, sade i november 1993 att VEU, den kommande militära unionen som är en del av Europas utveckling, skall stå klar att handla på egen hand för att säkra unionens intressen överallt i världen, om Förenta nationerna och ESK blir handlingsförlamade. Han säger också att vi skall vara i stånd att intervensera på egen hand, såväl inom vår egen kontinent som i andra delar, när det vitala intresset för europeiska medborgare hotas.

Jag skulle vilja veta vad statsminister Carl Bildt tycker om den här typen av formuleringar som van Eekelen använder. Skall verkligen den gemensamma försvarspolitik eller någon annan samfällid försvarspolitik gå ut på att arméstyrkor skall ingripa runt om i världen när vi själva tycker att våra intressen hotas och FN inte ställer upp på vår sida? Vi behöver räta ut dessa frågetecken. Svenska politiker behöver ge något slags svar.

Det är enligt min mening inte bara Warszawapakten som har existerat i vår historia. På den europeiska kontinenten har faktiskt två världskrig satts i gång av europeiska stormakter. Jag har själv som ung upplevt det senaste världskriget.

När vi reser runt i världen, i Mellanöstern och Afrika, möts vi av ståndpunkten att Europa har dragit upp gränser för andra folk – gränser som inte har varit naturliga. Man har "lagt rabarber på" deras råvaror till låg ersättning. Dessa historiska omständigheter är också källor till vår tids lokala kriser och konflikter, vilka Jacques Delors talar om.

Från den europeiska scenen har stormakter dragit i gång kolonialkrig på andra kontinenter, även under de senaste hundra åren. Historien förskräcker i många avseenden.

Vilken utrikes- och säkerhetspolitik kommer Berlusconi och liktänkande ute i Europa att vilja föra? Som Europapolitiker får både Carl Bildt och jag numera nyfascister som bordsgrannar vid middagar ute i Europa. Det är viktigt att vi för samtal också med dem. Vad säger Carl Bildt till extremhögern i Europa om Europas framtida roll på världsarenan?

Slutligen måste vi tänka oss in i situationen att vi i folkomröstningen i höst säger ja till formuleringarna i Maastricht. Där ingår vissa målsättningar för den gemensamma försvarspolitik och ett eventuellt gemensamt försvar.

Inom något år kommer då frågan om ifall vi skall vara med eller inte i Europaarmén. Då krävs, enligt Carl Bildt, enhällighet. Hur skall vi göra om det krävs enhällighet och vi lovar att inte hindra beslutet? Accepterar EU inom begreppet enhällighet att en nation avstår från att rösta eller inte deltar i mötet?

Anf. 29 ANDRE VICE TALMANNEN:
Ordet går nu till Ingela Mårtensson.

Anf. 30 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag vill ta upp försvarsindustrins roll när det gäller säkerhetspolitiken. Försvarsindustrin spelar ju en vital roll i säkerhetspolitiken, men

den förekommer inte i debatten om neutraliteten. Det gör den inte heller i Sverker Åströms utredning om den svenska säkerhetspolitiken, där han konstaterar att vi fortfarande kan vara neutrala även vid medlemskap i Europeiska unionen.

Den svenska försvarsindustrins starka ställning har tidigare motiverats med att vi skall göra oss trovärdiga som en neutral stat. Vi skall kunna vara oberoende och producera våra egna vapen.

Nu går Sveriges försvarsindustri in i ett alltmer organiserat samarbete i Europa. Såvitt jag förstår har Utrikesnämnden tagit ställning för att Sverige skall vara med i EIPG, European Independent Programme Group, som det tidigare hette. Det är inte något som jag tycker att vi har diskuterat ordentligt här i riksdagen. Det stod i en proposition att vi borde överväga att gå med i EIPG. Sedan kunde man plötsligt läsa i Svenska Dagbladet att Sverige redan har ansökt om medlemskap. Detta har, såvitt jag förstår, beslutats i Utrikesnämnden. Men vi i riksdagen har inte direkt diskuterat detta.

Det är mycket allvarligt att förutsättningarna ändras för en neutralitetspolitik utan att någon diskussion förts i riksdagen. Det är över huvud taget väldigt få ledamöter som känner till att vi alltmer glider in i detta försvarssamarbete. Som jag ser det ändrar detta helt och hållet förutsättningarna för en neutralitetspolitik. Nu heter organisationen inte längre EIPG, utan WEAG – Western European Armament Group. WEAG ingår nu i VEU och har flyttat sitt säte till Bryssel. Det visar vad som exakt håller på att ske. En del av VEU kommer sedan att vara det organ som genomför de beslut som fattas inom Europeiska unionen när det gäller militära frågor.

I WEAG finns också något som heter SERA som är en kursverksamhet där FMV finns representerat i det råd som planerar kursverksamheten. Svenska tjänstemän och personer från försvarsindustrin har deltagit i de kurser som syftar till ett gemensamt synsätt och till ett samarbete när det gäller forskning om, produktion och försäljning av vapen ute i världen.

Jag kan inte se annat än att vi håller på att glida in i ett försvarssamarbete. Därmed tappar vi våra möjligheter att över huvud taget kunna hävda att vi kan vara neutrala eller alliansfria. WEAG består av NATO-stater i Europa. I så fall är vi redan halvvägs inne i en militärallians. Detta vill jag att vi skall diskutera ordentligt innan Sverige smygs in i ett militärsamarbete av den här typen. Plötsligt kan vi befinna oss halvvägs inne i NATO utan att en ordentlig debatt har förts vare sig i Sveriges riksdag eller ute i samhället. De flesta människor känner inte till vare sig WEAG, EIPG, SERA eller exempelvis EUCLID – NATO-staternas hemliga militära samarbetsorgan – som Sverige också har ett intresse av att vara med i.

Jag vill veta hur statsministern ser på alla samarbetsplaner och att vi tillsammans med allierade stater deltar i produktion och utveckling av vapen.

När vår försvarsindustri integreras på ett sådant sätt, kan det gå ihop med att vara en alliansfri och neutral stat? Har vi då inte redan övergett den möjligheten? Vi kommer att stå inför fakta. När man år 1996 skall revidera Maastrichtavtalet, och det gäller den gemensamma försvarspolitik, står vi inför det faktum att vi redan är så integrerade att vi inte är alliansfria eller neutrala utan bara har att fullfölja det hela.

Statsministern sade att det går litet väl långsamt. Jag tycker att det går litet

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Svar på
interpellationer*

väl fort. Plötsligt har vi glidit in, utan att vi har haft någon riktig debatt. Jag skulle vilja citera Ingemar Eliasson, som i en debattartikel i Dagens Nyheter skrev att det först tas ett rejält beslut och sedan kommer debatten. Jag tycker inte att det skall gå till så. Säkerhetspolitik måste vara något som folket står bakom och som folket är med på. Säkerhetspolitik i en demokrati är något som är för folket. I en totalitär stat har man militären mot folket, men i en demokrati måste vi ha en säkerhetspolitik som hela folket ställer upp på. Då måste vi också veta vad som pågår.

Anf. 31 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Mycket kan man säkert anklaga mig för – en del med rätta och en del med orätt – men inte för att försöka lägga locket på en säkerhetspolitisk debatt. Tvärtom håller jag i grunden med Ingela Mårtensson i det hon sade på slutet. Vi bör ha en säkerhetspolitisk debatt där vi kanske river bort ett och annat tabu. Jag har försökt att göra vad jag kan under de senaste åren för att lätta på en del hemligstämplar och öppna en del gamla skrymslen som kanske borde ha öppnats långt tidigare.

Till Hans Göran Franck vill jag först göra ett långt ifrån oväsentligt principiellt påpekande. Hans Göran Franck företräder två helt olika och logiskt oförenliga linjer. Den ena linjen är den kollektiva säkerheten på den globala eller regionala nivån, där den skall omfatta alla. Den andra linjen är den principiella neutralitetslinjen – jag tror det var så han formulerade sig.

Dessa två linjer är icke förenliga. Antingen har man kollektiv säkerhet eller neutralitetspolitik. Den debatten har med viss frekvens förts i svensk politik under senare decennier under 1900-talet. Jag vill inte minst påminna om perioden omedelbart efter första världskriget då de partipolitiska förtecknen var något omvända.

Om jag inte missminner mig var det Hjalmar Branting och socialdemokratin som stod för den kollektiva säkerheten. Den dåvarande högern stod för den principiella neutralitetslinjen. Det är inte heller rätt att framställa svensk politik som konsekvent rätlinjig och aldrig förändrad sedan 1860-talet. Det är tvärtom; målen nationens frihet och fred, och i någon utsträckning också närområdets fred och stabilitet, har varit glasklara. Men målen har stundtals anpassats till utvecklingen.

Låt mig erinra om Hjalmar Brantings kollektiva säkerhet och om Rickard Sänders nordiska aktivism. Det må vara rätt eller fel, men inte var det neutralitetspolitik. Steget in i Förenta nationerna efter andra världskriget beskrev man mycket ärligt som ett avsteg från en principiell neutralitetslinje.

Varje tid skall forma den säkerhetspolitik som passar utifrån de förutsättningar som den tiden har att erbjuda. Det innebär också att det har skett en betydande förändring i och med att det blockuppdelade Europa har försvunnit. Jag tror att det var i januari 1992 som jag under en interpellationsdebatt diskuterade detta med Gudrun Schyman. Mycket av det som sades då står sig fortfarande.

Då hade vi gått från en situation med två block som stod mot varandra. Bara ett enda krig i Europa var möjligt. Vi visste att det var det stora kriget mellan NATO och Warszawapakten, som kunde bli ett kärnvapenkrig. Vi strävade efter att stå utanför. Neutraliteten var det logiskt riktiga. Det är inte

alls säkert att den hade lyckats. Vi vet genom neutralitetskommissionens betänkande att den neutraliteten inte var så alldeles principiell.

Nu befinner vi oss i en situation då det enda vi egentligen vet är att det krig som tidigare var det enda möjliga i dag är alldeles omöjligt, eftersom det blockuppdelade Europa inte finns. Men en lång rad andra situationer måste kunna hanteras och bemästras. Bosnien är det mest tragiska exemplet. Detta ställer helt andra krav på utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete än tidigare. Det är den slutsats som kan dras av det som har inträffat i Balkan och i f.d. Jugoslavien. Vi behöver utrikes- och säkerhetspolitisk samverkan mellan de europeiska länderna.

Förenklat uttryckt ställde Bengt Hurtig mig frågan om vi glömmer bort världen. Jag hoppas inte det, men jag erkänner gärna att vi under detta dramatiska skede av fundamental europeisk omvandling har koncentrerat oss mycket på Europa och säkert kommer att fortsätta att göra det. Det hade varit underligt annars. Men låt oss icke glömma världen! Jag håller med Bengt Hurtig om det. Att vi har ett speciellt ansvar i Europa är väl lika självklart som att man i andra delar av världen har ett speciellt ansvar för de delarna av världen.

Jag var härförleden, som Pierre Schori nyss erinrade om, i Sydostasien. Där bygger man nu upp regionala säkerhetsforum för att ta ett ökat regionalt ansvar för säkerheten. Man kan inte lita på att FN-systemet alltid fungerar eller att det finns en världspolis i form av den ena eller andra makten som kommer farande och reder ut problem som man inte kan reda ut själv. Detta sker nu också i det europeiska sammanhanget. Av detta blir det inga europeiska arméer. Det är en myt i debatten.

Tyskland och Frankrike, som har gått längst i samarbete och som har hållit på mycket länge, har inte ens lyckats ena sig om en gemensam stridsvagn och än mindre om en gemensam armé. Jag vill med tydlighet säga att vi i Sverige har ett värnpliktssystem och att jag tycker att det är bra. Det är en tvångslag där svenska män – och för all del också kvinnor – genom totalförsvarsplikten kan engageras för landets försvar. Värnplikten kan bara användas för försvar av Sverige. Den kan aldrig användas för någonting annat än detta.

Om det blir någonting utöver detta – och det tror jag – blir det frivilliga insatser efter separata ställningstaganden. Det blir fredsbevarande operationer av den typ som vi nu ser i nordisk samverkan i Bosnien som vi kan komma att se i andra delar av Europa och i andra delar av världen. Det är för att förbereda detta bättre som det nu byggs upp strukturer, framför allt av PFP och i någon utsträckning av Västeuropeiska unionen, även om den ligger långt efter. Där skall utrikes- och säkerhetspolitiken i vidare bemärkelse samordnas och göras mer effektiv inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Den är gemensam och utformas i enhällighet mellan medlemsstaterna. Därmed tycker jag att en del av de farhågor som finns borde kunna läggas till rätta.

Jag ber om ursäkt, Ingela Mårtensson, tiden tillåter mig inte att fortsätta, men ge mig anledning så skall jag återkomma.

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Svar på
interpellationer*

Anf. 32 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det finns knappast någon svensk politiker som har utvecklat frågorna om gemensam och kollektiv säkerhet så mycket, både praktiskt och teoretiskt, som Östen Undén. Han kunde på ett mycket bra sätt formulera och också ge realitet åt att en kollektiv säkerhet var väl förenlig med svensk neutralitetspolitik. Detsamma gjorde Olof Palme 1971, i ett mycket viktigt anförande. Han sade att om man skulle gå så långt som man nu är beredd att göra med den europeiska unionen, skulle det vara oförenligt med den svenska neutralitetspolitiken. Men samtidigt var Olof Palme en mycket stor anhängare av kollektiv säkerhet. Den motsättning som statsministern försöker finna kan jag inte dela.

Den andra frågan som jag vill ta upp gäller enhälligheten. Det är riktigt att det fordras ett enhälligt beslut. Å andra sidan så har ministerkommittén varit enig om att om det blir kvalificerad majoritet skall man på alla sätt verka för att någon avvikande mening inte skall göra sig gällande för att hindra det hela. Jag är ganska säker på att vi kommer in i ett skede där det här kommer att utvecklas än mer.

Frågan är hur länge ens den bräckliga enigheten kommer att bestå. Men hur som helst är jag ganska säker på – framför allt med den inriktning som statsministern har, om han nu sitter kvar – att vi inte kommer att göra några starkare invändningar på den här punkten. Faran ligger i att vi har sagt att vi fullt ut ställer upp.

Jag skulle gärna se att statsministern kommenterade det den franske Europaministern Alain Lamassoure sade. Det har jag återgett i min interpellation. Han säger att en observatörsstatus bara är ett provisorium. På sikt måste Sverige som EU-medlem gå med i den västeuropeiska försvarsalliansen och i militärsamarbetet. Det innebär att det blir så som vi befarar på grund av att vi inte begärt något undantag, vilket borde ha skett.

Anf. 33 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Många människor i Sverige vill inte att svenska folket och Sverige skall delta i ett försvarspolitiskt samarbete där det finns kärnvapen med. Vi är många som är väldigt oroliga över att utvecklingen ter sig så obehaglig. Vi är rädda att bli lurade genom formuleringar som att Sverige fortsättningsvis kan vara alliansfritt. Samtidigt skall vi ställa upp på att utveckla ett gemensamt försvar. Är det verkligen möjligt för oss att bli medlem i en union, utarbeta detta gemensamma försvar och sedan när allt skall börja fungera säga: Nej, ni andra får göra detta. Vi skall inte vara med.

Jag tror inte att man kan göra så. Det stämmer inte riktigt med det svar som statsministern gav till Hans Göran Franck, att vi inte har för avsikt att bromsa om andra länder vill gå vidare.

Jag har här ett betänkande från Europaparlamentet från den 17 februari i år där det står att parlamentet bifaller – om alla ansökarländer efter deras tillträde aktivt och konstruktivt deltar i utformningen på lång sikt av en gemensam försvarspolitik som med tiden skulle kunna leda till ett gemensamt försvar.

Hur kan vi aktivt och konstruktivt delta, om vi sedan inte skall vara med? Vidare står det att parlamentet bifaller – om befolkningarna i ansökar-

länderna delar den uppfattningen att en gemensam utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik är i deras eget säkerhetspolitiska intresse och att en sådan politik är en oundgänglig, nödvändig beståndsdel av en europeisk union.

Om det är en oundgänglig, nödvändig beståndsdel i en union, hur kan vi då gå med i den unionen och sedan säga att vi inte skall vara med? Jag tycker inte att det stämmer.

Jag delar Hans Göran Francks uppfattning att vi borde ha ansökt om undantag. Jag stärks i den uppfattningen av det som står i protokollet om att parlamentet bifaller — — — om alla ansökarländerna utan inskränkningar är villiga till att överta unionstraktatens bestämmelser om utrikes- och säkerhetspolitiken. Man erkänner att Sverige och de andra har speciella kvaliteter och speciell räckvidd i sin säkerhetsstatus. Man må ta hänsyn till det i medlemskapsförhandlingarna, står det. Men vi har inte förhandlat om det. Om nu Europaparlamentet erkänner att vi har speciella villkor som man skulle kunna ta hänsyn till, tyder det på att vi borde ha tagit upp detta i förhandlingarna.

Man kräver att det under förhandlingarna skall föras en intensiv dialog mellan å ena sidan unionens institutioner och å den andra sidan ansökarländerna om utvecklingen av en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik.

Har någon dialog över huvud taget förts under förhandlingar om utvecklingen av säkerhetspolitiken? Jag har inte uppfattat att det har förts någon sådan dialog. Det verkar som att vi har skjutit säkerhetspolitiken åt sidan, den har inte varit med i förhandlingarna. Det stämmer inte riktigt med vad jag uppfattar att man i parlamentet och i EU tror att vi egentligen tycker. Det svenska folket är inte övertygat om att det är en nödvändig beståndsdel, att det är bra för vår säkerhetspolitik.

När statsministern i olika sammanhang deklarerar att vi från början helt och fullt kan vara med och aktivt delta, tolkas det olika. Jag var språklärare innan jag hamnade i det här huset. När jag läser att vi i full omfattning och utan förbehåll kan delta, kan inte jag och många med mig tolka det annorlunda än att vi och statsministern avser att Sverige skall vara med i det gemensamma försvaret fullt ut.

Statsministern kanske skall passa på att riva bort detta tabu och före folkomröstningen tala om att avsikten med medlemskapet i unionen är att vi kommer att bli medlem fullt ut i detta försvarspolitiska samarbete.

Anf. 34 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! När vi har farit runt och talat om Sveriges blivande medlemskap har det förts diskussioner om dessa saker. Man ställer frågor till oss om hur vi ser på detta. Jag har i de samtalen utvecklat det som jag anser vara den officiella svenska alliansfriheten, som riksdagen har bestämt, syftande till att kunna vara neutral i vårt närområde. Jag har sagt att vi inte med de förutsättningarna kan gå med i den västeuropeiska unionen. Då säger folk att det är helt nya signaler. En ledande fransk politiker säger till mig att man från det svenska utrikesdepartementet fått beskedet att det knappast kan anses hållbart att i längden stå utanför den västeuropeiska unionen. Det är sådana besked jag får.

Vi kan också ställa frågor via våra vänner nere i Europa och när vi är ute

och reser. Då säger man till mig: Din skyldighet som svensk socialist är att fara hem och tala om för det svenska folket att det är nödvändigt. Det är mitt uppdrag. Jag säger att jag inte tänker göra det. På den grunden är jag oense med dessa socialister – om de nu är socialister.

Jag ställde ett antal frågor till statsministern som han undvek att svara på. En fråga är: Om vi skall ha en folkomröstning om medlemskapet i en gemensam försvarsunion i Europa, kan vi då lämna en röstsedel med ja och en röstsedel med nej till svenska folket? Vi har ju sagt att den möjligheten skall finnas. Samtidigt säger man att vi inte skall hindra utvecklingen. Säger svenska folket nej till ett gemensamt försvar, måste vi också fullfölja det och i ministerrådet säga nej, såvitt jag förstår. Då kan vi inte lova att inte hindra det, eftersom beslutet skall vara enhälligt.

Jag har en lång rad frågor som det naturligtvis inte finns möjlighet att nu ta upp. Sverige skall inte vara med i några gemensamma kärnvapenstyrkor, säger Carl Bildt. Det är bra. Jag började min politiska karriär på 50-talet genom att kämpa mot högern som ville ha svenska kärnvapen, göra kärnvapenprov i övre Norrland och vara med i NATO. Nu är de flesta i svenska högern tacksamma för att vi tog den fighten. På den tiden stod förhoppningarna till en ökad militär styrka som den enda vägen till säkerhet.

I fråga om militärpaktens VEU:s Haagplattform från 1987 står det faktiskt att kärnvapen är en viktig del av VEU:s militära strategi. Tycker Carl Bildt att det är bra att det står där?

Anf. 35 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag tyckte när jag hörde statsministerns beskrivning av historien i det förra anförandet att det var klart att man måste anpassa säkerhetspolitiken efter omständigheterna. Men som Hans Göran Franck sade tidigare är neutraliteten ingenting nytt. Vi har en mycket lång sådan tradition här i Sverige.

Jag får det intrycket av statsministerns redovisning att vi nu har nått den punkt där vi inte kan vara neutrala. Det är inte heller ändamålsenligt att vara neutral eller alliansfri. Nu är det bara samarbete som gäller, och då gäller det även på det säkerhetspolitiska området. Vi kan inte längre tala om vare sig alliansfrihet eller neutralitet.

Det är också litet symtomatiskt att statsministern längst ned på s. 5 i det skrivna svaret erinrade om att formuleringen "skall syfta till neutralitet i händelse av krig" inte längre används utan har ersatts av andra. Här har man under de senare åren successivt hållit på och ändrat i formuleringarna. Men detta är inte bara en formuleringsfråga. Det är en fråga med reell innebörd.

Jag drar slutsatsen att statsministern tycker att det inte längre är relevant att vara neutral eller alliansfri. Då undrar man över konsekvensanalysen och över att andra toppolitiker hävdar att om vi är med i Europeiska unionen skall det fortfarande vara möjligt för oss att vara alliansfria och neutrala. Det är detta som jag vänder mig emot, för jag tycker inte att det riktigt håller. Men jag tycker att man borde kunna fortsätta att vara alliansfri. Men som utvecklingen är inom Europeiska unionen med anledning av Maastrichtfördraget förstår jag att man inte kan det.

Jag skulle gärna vilja ha svar på frågan om det är möjligt för försvarsindu-

strin att bygga ut ett samarbete och fortfarande hävda att man är neutral och alliansfri.

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

Anf. 36 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Nu ber jag att få börja med Ingela Mårtensson, annars blir det samma elände som förra gången, att jag inte hinner med på slutet.

Jag återgår då till diskussionen om det försvarsindustriella samarbetet. Vi går tillbaka i tiden. Låt mig erinra om Bengt Hurtigs deltagande i motståndet mot en svensk atombomb. På 50-talet hade Sverige vad vi kan kalla en nationell självförsörjningsdoktrin som gällde alla typer av försvarsmateriel. Den var grundad på 40-talets, krigsårens, erfarenheter. Den inkluderade till och med relativt avancerade planer på ett svenskt atomvapen. Vi byggde upp en flygindustri där vi skulle tillverka varje form av elektronik, flygmotorer, allt, alldeles själva. Det fanns ingenting vi inte skulle kunna klara själva.

Det insåg vi så småningom var varken möjligt eller nödvändigt. Gradvis har det skett en förändring. Vi är mer inriktade på att kunna köpa försvarsmateriel från andra länder och därmed också på att kunna sälja till de andra länder som inte anser att de har möjlighet att bygga upp en helt nationell försvarsindustri på varje punkt. Vi har ett ökat försvarsmaterielsamarbete på den industriella nivån. Det tycker jag är naturligt. Det är en del av den industriella integration och det industriella samarbete som sker när det gäller varje annan form av produkter. Skillnaden i grunden mellan en militär lastbil och en civil lastbil, en militär radioapparat och en civil radioapparat är allt mindre i dag i förhållande till vad den var tidigare.

Har detta då någon betydelse för våra möjligheter att vara alliansfria, vilket var Ingela Mårtenssons egentliga fråga? Mitt svar på den frågan är i grunden nej. Schweiz har under hela den tid som vi har upprätthållit ganska mycket självförsörjning i fråga om försvarsmateriel icke haft denna politik, utan importerat t.ex. stridsflygplan och stridsvagnar. Ubåtar har inte varit aktuella. Ingen har kommit på att ifrågasätta Schweiz utrikespolitiska orientering för den sakens skull. Hur man tar fram försvarsmateriel och hur man sedan använder dem är fundamentalt olika saker.

Sedan finns det vissa undantagsområden där vi har ett intresse av att bibehålla en nationell kompetens, därför att vi inte tror att vi kan få tillgång till det bästa från andra länder. Men det är delvis separat materia.

Med detta var halva tiden förbrukad. Jag ber redan om ursäkt för det jag inte kommer att hinna med, men försöka duger.

Jag vidhåller, Hans Göran Franck, att det finns en principiell motsatsställning mellan en strikt neutralitetspolitik och kollektiv säkerhet. Jag tror att Östen Undén faktiskt uttalade detta med stor kraft också när vi gick in i För-
enta nationerna. I den mån stadgan och säkerhetsrådet så krävde var vi beredda att överge vår neutralitetslinje. Sedan kom vi att använda begreppen på ett mer lösaktigt sätt under åren. Men man kan inte vara anhängare av både ett mycket strikt system för kollektiv säkerhet – för i den kollektiva säkerheten ligger att även vi är beredda att underkasta vår egen säkerhet andras kollektiva avgöranden – och en strikt neutralitetspolitik, där vi ställer oss utanför varje form av samarbete eller gemensamt beslutsfattande. Man

*Svar på
interpellationer*

får välja väg. Vi har ibland varit litet vacklande i detta vägval. Nu är vägvalet något tydligare än det har varit tidigare.

I utvecklingen av samarbetet inom den europeiska unionen är det enhällighet som gäller. De regler som Hans Göran Franck refererade gäller inte de delar av Maastrichtavtalet som rör det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet. Där är enhälligheten mycket tydlig.

Det finns, vilket Bengt Hurtig erinrade om, olika politiker i olika delar av Europa som tycker mycket olika saker. Så är det. Det är väl charmerande att det är så. Det vore mycket tråkigt om motsatsen vore fallet.

Alain Lamassoure, den franske Europaministern, är en förnämlig man. Han har sina åsikter. Det finns många andra som har andra åsikter. Men vårt eget deltagande är det vi som beslutar om. Vi har också att besluta om på vilket sätt som vi skall delta i och följa arbetet i den västeuropeiska unionen. Det handlar mycket om fredsskapande och fredsbevarande verksamhet. Den prognos – jag skall inte gå längre än så – som jag har uttalat i det sammanhanget är: Nej, vid medlemskap kommer alliansfriheten in, men observatörskap har vi ett starkt intresse av.

Jag skall, Lena Klevenås, litet lätt beröra kärnvapnen och Haagplattformen, som nämndes av Bengt Hurtig. Det är riktigt att kärnvapnen har spelat en mycket central roll i hela den västliga försvarsdoktrinen under den blockuppdelade perioden. De finns fortfarande kvar. Man har inte tagit bort kärnvapnen ur sin försvarsdoktrin. Men låt mig uttala den personliga prognosen att kärnvapnens betydelse är i starkt avtagande. Det finns både politiska och tekniska skäl till detta. Det är ett brutalt, rått och relativt osofistikerat vapen, som egentligen är mycket svårt att använda också militärt. Vi kommer att se kärnvapenstyrkor successivt försvinna i alla länder som bedriver en rationell försvarspolitik.

Sedan finns Saddam Hussein, Kim Il Sung och vad de nu kan heta kvar som potentiella kärnvapenhot. Men det är egentligen ett separat problem. Vi kan inte dras in i något europeiskt kärnvapensamarbete, för ett sådant är jag övertygad om att det inte kommer att bli.

Vi har alldeles självklart förhandlat om utrikes- och säkerhetspolitiken. Det resulterade bl.a. i det gemensamma uttalande som gjordes av kandidatländerna och EU-staterna den 21 december förra året. Det är alldeles självklart att det har förts en mycket djupgående utrikes- och säkerhetspolitisk dialog mellan Sverige och de olika staterna som ett led i denna process. Det har också lett till slutsatserna att vi har ett starkt intresse av att delta i utformningen av den europeiska politiken, inte minst att ge den en tydlig nordeuropeisk dimension. Det innebär inte att vi ger upp den militära alliansfriheten. Det innebär inte heller att någon har ställt krav på oss att ge upp den militära alliansfriheten. Skulle den frågan någonsin uppkomma är det Sveriges riksdag eller folket i en folkomröstning, där Bengt Hurtigs frågeställningar kommer in, som skall fatta det avgörandet.

Anf. 37 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det är just på punkten om den kollektiva gemensamma säkerheten som Sverige har gjort ett uttryckligt undantag när det gäller de beslut som kan fattas av FN:s säkerhetsråd. Men då säger vi klart och tydligt

ifrån. Nu gör vi undantag. Men här gör man inte klart hur det skall förhålla sig. Det är den stora skillnaden.

Vad är det som är viktigt? Jo, FN bygger på universalitetsprincipen. Europaunionen bygger inte på ett allomfattande europeiskt samarbete. Det är en västeuropeisk allians. Det är på den här punkten svagheten i statsministerns argumentering kommer fram, nämligen att vi kommer att hamna i den situation som den franske Europaministern Lamassoure sade. Jag har förståelse för att statsministern inte kommenterar det uttalandet, vilket faktiskt leder oss in i detta västeuropeiska försvarssamarbete.

Vad sedan gäller frågan om enhälligheten vill jag från en juridisk kommentar i Svensk Juristtidning återge följande: "Enligt en särskild förklaring om omröstning i samband med den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken är man enig om att medlemsstaterna, vad beträffar rådsbeslut som kräver enhällighet, så långt möjligt skall undvika att hindra ett enhälligt beslut, om en kvalificerad majoritet för ett sådant beslut föreligger." Det är också den ståndpunkt som gäller.

Statsministern måste studera detta närmare. På den här punkten har man gjort ett klart misstag när man inte har begärt undantag. Det gjorde Danmark. Också två andra länder har reagerat, nämligen Grekland och Irland. Här har danskarna gjort rätt. Varför har de gjort på detta vis? Jo, av den enkla anledningen att de inte vill delta i den försvarsallians som byggs upp via VEU.

Herr talman! Statsministern har sagt att vi inte behöver bekymra oss så mycket om atombeväpningen i England och Frankrike. Om det nu är på det sättet – vilket jag anser vara klarlagt – att vi får ett framväxande europeiskt försvar som kommer att innehålla en fransk och kanske en brittisk kärnvapenkomponent, är vi inne i ett försvarssamarbete där en eller två makter har kärnvapen.

Detta anser jag inte vara förenligt med den svenska ståndpunkten, som på denna punkt är ovillkorlig, nämligen att vi inte skall ha egna atomvapen. En konsekvens av detta är självfallet att vi inte heller kan delta i försvarsstyrkor med andra länder som har kärnvapen.

Anf. 38 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Det går litet trögt att få svar på alla frågor. Jag ställde frågan om vi vid en svensk folkomröstning om medlemskap i ett gemensamt europeiskt försvar kan välja alternativet nej och om detta går att kombinera med vårt löfte i tillträdesakten att vi inte skall hindra utvecklingen mot ett gemensamt försvar i Europa. Det är alltså förenliga ståndpunkter, om jag förstod statsministern rätt. Det tycker jag är ett väsentligt besked.

Sverige ansluter sig ju till ståndpunkten i Maastrichtavtalet att VEU är unionens försvarskomponent, eller något liknande, om jag minns rätt. Det står i en paragraf. Också detta har vi skrivit under på. Sedan har givetvis VEU sina "plattformar" och sin strategi, där man beslutat om vissa dokument.

Nu säger statsministern: Detta är traktat som man kan ha en viss prognos om vad de kommer att leda till, men personligen har jag uppfattningen att

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Svar på
interpellationer*

t.ex. England och Frankrike så småningom kommer att avveckla sina kärnvapen, därför att de är oanvändbara.

Detta är ett återkommande dilemma. Det står en mängd saker i Maastrichtavtalet, och det står en mängd saker i "plattformar" och dokument som har karaktär av traktat, och så skall det plötsligt inte tillämpas. På punkt efter punkt kommer vi tillbaka till detta problem. Det är litet konstigt att avsluta sig till formuleringar som inte skall tillämpas.

Det sägs klart ut av VEU:s generalsekreterare Van Eekelen att VEU skall kunna handla på egen hand, om det finner det nödvändigt, utan att FN och ESK fattar något beslut. Man skall kunna intervensera såväl inom som utanför kontinenten om vitala intressen för Europas medborgare hotas. Tycker Carl Bildt att det är ett bra uttalande?

Det är givetvis sådana frågor som vi kommer att upprepa. Jag är övertygad om att vi så småningom kommer att få svar. Det intryck jag har är att man inte vill tala riktigt öppet om detta, utan att man tar diskussionen efter det att vi har blivit medlemmar. Skulle man tala väldigt öppet om vad t.ex. europapolitiker säger till mig, vilket jag nämnde i mitt förra anförande, skulle risken för ett nej öka.

Anf. 39 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Det är många frågor i luften. Jag är medveten om att det är svårt för statsministern att besvara alla. Jag skall begränsa mig till en.

Tror statsministern att Sverige kommer att behålla sin alliansfrihet?

Anf. 40 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag ber om ursäkt. Det är inte alldeles lätt att försöka besvara en serie frågor från fyra interpellanter i frågor som faktiskt kräver resonemang och inte enbart kulsprutesvar. Men sådana är talreglerna.

Kort till Hans Göran Franck: Kollektiv säkerhet är oförenlig med strikt neutralitetspolitik. Jag förstår Hans Göran Franck så, att han är för kollektiv säkerhet både globalt och regionalt. Det var i varje fall det han sade – dvs. att den kollektiva säkerheten skulle vara okej i Europa om alla ESK-stater var med, men att den inte är okej om bara de väst- eller centraleuropeiska länderna är med.

Jag har mycket svårt att förstå att den kollektiva säkerheten är mer acceptabel om Serbien och Kazachstan – som är tveksamma demokratier, för att uttrycka det försiktigt – är med, men att den skulle vara alldeles oacceptabel om den till stor del begränsas till europeiska demokratier.

När det sedan gäller Danmarks ställningstagande har vi inte sett någon anledning att begära ett undantag. Jag skall inte recensera det danska undantaget i sina detaljer. Jag kan bara säga att det danska s.k. undantaget på denna punkt kommer mycket nära "state the obvious".

Vi har samma rättigheter och skyldigheter, vare sig mer eller mindre, och samma möjlighet att välja som Danmark har. Detta är ingen skillnad. Även det danska undantagets karaktär skulle kunna göras till föremål för en legal analys.

Sedan säger Hans Göran Franck angående kärnvapen att vi inte kan delta i samarbete med länder som har kärnvapen. Men vad säger han om den kol-

lektiva säkerheten i FN? Hans Göran Franck är beredd att underkasta Sveriges politik beslut i FN:s säkerhetsråd. Där sitter fem permanenta kärnvapenmakter. Också jag är beredd att göra det. Men jag moraliserar inte över detta och säger att det är oacceptabelt.

Detta innebär inte att vi samverkar om vare sig Förenta staternas, Rysslands, Kinas eller Frankrikes kärnvapenstyrka. Alls icke. Vi samarbetar om det som beslut fattas om. Detsamma gäller när vi samarbetar med Storbritannien och Frankrike inom ramen för den europeiska unionen. Det har inte med deras kärnvapenpolitik att göra. De är inte paria i internationellt samarbete. Även detta är en tämligen ologisk ståndpunkt.

Så till Bengt Hurtigs fråga om Van Eekelen, som har beskrivit vad som är möjligt för VEU. Om jag uppfattade det rätt var det detta som citatet gick ut på. VEU har inte alls den kapaciteten. VEU är ett ömsesidigt försvarsåtagande, som egentligen ligger före NATO. VEU utvecklas på basen av konsensus mellan de länder som deltar.

Vi kommer inte, såvitt jag förstår, så länge vi vill vara alliansfria, att delta i detta. De deltagande har möjlighet att utforma VEU på det som de vill. Vi kanske ser andra utvecklingsriktningar för VEU.

Till slut till Lena Klevenås enkla fråga: Tror jag att Sverige kommer att bibehålla sin militära alliansfrihet? Eller om jag skall spetsa till det: Kommer vi långsiktigt att gå den kollektiva säkerhetens väg? Låt oss återkomma till detta. Jag skall inte göra någon prognos.

Det enda jag är absolut övertygad om är att beslut i den frågan fattas i Sveriges riksdag, och enbart i Sveriges riksdag. Det kan aldrig fattas någon annanstans.

Jag tror att den militära alliansfriheten är det som kommer att råda under lång tid. Där ligger den yttersta garantin för vår nationella säkerhet. Men jag är inte beredd att avskriva den kollektiva säkerheten som en dröm för framtiden också i Europa.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § (forts. från 6 §) Vissa anslag till bostadsförsörjningen samt reparation, om- och tillbyggnad av bostäder m.m.

(forts. BoU15 och BoU14)

Anf. 41 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Efter dessa utvecklingar i utrikespolitiken funderar jag på vad Agne Hansson egentligen sade i sitt inlägg. Man fick intrycket av att Agne Hansson befann sig i oppositionsställning gentemot en socialdemokratisk regering. Så är naturligtvis inte fallet.

Det är vi som är i opposition som skall granska den politik som regeringen förhoppningsvis bedriver och bär ansvaret för. Agne Hansson var mycket belåten med den förda politiken. Det mest fantastiska i Agne Hanssons inlägg var egentligen påhoppet på oss socialdemokrater när det gäller ROT-programmet.

Vi har ett betänkande där det finns ett femtiotal motionsyrkanden om re-

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

Vissa anslag till bostadsförsörjningen samt reparation, om- och tillbyggnad av bostäder m.m.

parationer, ombyggnader och tillbyggnader. Det här betänkandet har tillkommit därför att det trots allt finns riksdagsledamöter som tycker att det är viktigt att få i gång den här sektorn.

Bakgrunden är att regeringen har varit fullständigt tomhänt i de här frågorna. Regeringen har pressats av riksdagen till att vidta åtgärder efter upprepade påpekanden bl.a. från oss, Arbetsmarknadsstyrelsen osv.

Regeringens budgetproposition innehåller inte något om detta. Det är oppositionen som, genom motionerna, har bidragit till att den fantastiske arbetsmarknadsministern Börje Hörnlund har fått ett litet underlag för att försöka skapa någon verksamhet på det här området.

Regeringen och riksdagsmajoriten i form av de borgerliga partierna är tomhanta. Och därför angriper Agne Hansson Socialdemokraterna för att vara tomhanta. Det är ju våra förslag som finns här. De 1,5 miljarder kronor som Börje Hörnlund fick till sitt förfogande bygger till en viss del på socialdemokratiska initiativ. Vi har ju konstaterat att det inte räcker till. Det måste till fler åtgärder.

Men Agne Hansson nämnde inte med ett ord i sitt inlägg hur man skall lösa problemen för dem som får ökade boendekostnader till följd av nerdragningsarna av räntebidragen. Han nämnde inte med ett ord problemen med räntorna i Sverige. De har ökat med ett par procent på sista tiden beroende på att man inte tror på den förda ekonomiska politiken. Det är Agne Hansson som är tomhänt.

Anf. 42 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Den första förutsättningen för att vi skall kunna diskutera sakpolitik är att det finns konkreta förslag och alternativ att diskutera. Det var anledningen till att jag angrep Socialdemokraterna för tomhänthet. De har ett krav som bygger på reservationen i betänkande 15 som vi nu behandlar om anslag till bostadsförsörjningen. Det är alltså ett huvudyrkande i en motion om en utredning om hur vi skall gå vidare på det här området.

Riksdagen har vid flera tillfällen beslutat om totala satsningar på ROT-verksamheten på 4,9 miljarder kronor. Det är viktigt för att vi inte skall hamna i en situation där kapacitetsbristen blir svår när konjunkturen vänder. De förslag som Socialdemokraterna har lagt fram i sina motioner tidigare har i stort sett tillgodosetts med de förslag som Börje Hörnlund har lagt fram. De grundar sig på det beslut som riksdagen fattat.

Min fråga till Lennart Nilsson kvarstår därför. Vad är det som har hänt under dessa två veckor som gör att ni bedömer situationen så helt annorlunda? Nu är ni beredda att satsa ytterligare 2 miljarder kronor. Utgångspunkten har ju varit att vi egentligen har bedömt situationen lika. Vi har varit beredda att satsa 1,5–2 miljarder kronor på den här sektorn. Denna satsning måste göras nu. Sedan vänder konjunkturen uppåt. Och då finns det risk för att vi råkar in i en överhettningssituation om dessa åtgärder inte har kommit i gång.

Jag kan fortfarande inte se detta på något annat sätt än att Socialdemokraterna är beredda att lita mer på Börje Hörnlund än på sig själva. Därför har de avsagt sig ansvaret för dessa frågor genom att skicka dem till regeringen. Att räntorna nu håller på att gå upp igen kanske delvis beror på att markna-

den är osäker på framtiden mot bakgrund av just de osäkra signaler som Socialdemokraterna ger i fråga efter fråga. Man ger bara tomma löften som inte går att förverkliga.

Anf. 43 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Agne Hanssons uttalanden blir mer och mer häpnadsväckande. Bakgrunden till att Börje Hörnlund över huvud taget har någonting att handskas med är att det har tagits ett initiativ här i riksdagen som har gett honom det redskapet. Många av de förslag som han har kommit med bygger på socialdemokratiska motioner.

Men det verkar som om Agne Hansson har glömt bort att vi i dag också diskuterar reparationer, ombyggnader och tillbyggnader för det kommande budgetåret. Det gör vi med utgångspunkt i den budgetproposition som lades fram i januari. Den var tomhänt. Det fanns inget annat i den än avvecklingen av räntebidragen för underhåll.

Det har inte hänt något på två veckor. Vi har konstaterat att vi behöver ha åtgärder även under nästa budgetår. Men Agne Hansson har sagt att det inte behövs några åtgärder och att det räcker med det som socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet tog initiativ till. Vår inriktning är att det inte räcker. Vi får medhåll i den skrift som vi har fått i dag från Byggentreprenörföreningen. Där säger man att det kommer att bli ännu värre den kommande vintern. Man tror att det kommer att vända på den här marknaden först om ett par år. Det är därför som det måste ske något mer utöver de åtgärder som vi redan har beslutat om.

Sedan måste Agne Hansson bestämma sig. Han säger att Socialdemokraterna kommer med en rad överbud i en del frågor, samtidigt som vi är tomhänta. Vi har en rad förslag som handlar om hur vi skall stimulera nyproduktion och motverka segregation. Vi har förslag som handlar om ombyggnad, förnyelse, finansiering och samhällets och kommunernas roll i bostadspolitik. Det är vad det handlar om.

Det handlar inte om de åtgärder som riksdagen har tvingat fram och vad som har skett. Snart är Agne Hansson och den borgerliga majoriteten här i riksdagen de enda som är nöjda med den förda bostadspolitik. Människor blir naturligtvis fundersamma och undrar vad som kommer att hända. Då tycker jag att vi socialdemokrater inte har något att skämmas för. Vi vill bevara grundstommen i den sociala bostadspolitik som vi har stått för under hela efterkrigstiden. Den försöker nu den borgerliga regeringen radera. Det är inget dåligt grepp att försöka bevara och utveckla den i stället för att avrusta helt.

Anf. 44 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill peka på att Lennart Nilssons resonemang inte alls går ihop. Varför skall man klaga på regeringens ROT-program, som Lennart Nilsson tydligen gör, om det bygger på de socialdemokratiska förslagen? Regeringen var ju tomhänt.

Det är precis det vi säger i betänkandet, när vi avvisar motionskraven, att kraven är tillgodosedda med de beslut som arbetsmarknadsministern och riksdagen har fattat.

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostä-
der m.m.*

Jag måste än en gång försöka få klarhet i begreppen när det gäller Socialdemokraternas syn på ROT-programmet. Det är naturligtvis viktigt för framtiden hur man handskas med pengar för att nå stabilitet. I januari sade Socialdemokraterna i sin kommitté- eller partimotion att de snabbt ville satsa 2 miljarder på ROT-programmet.

Sedan dess har vi anvisat 1,5 miljarder på det området, men nu säger Lennart Nilsson att vi måste satsa ytterligare 2 miljarder, och han hänvisar till de 2 miljarder som man föreslog i januari. Det är ju detta som inte går ihop och som är så förunderligt, nämligen den synpunkt som Lennart Nilsson och Socialdemokraterna i bostadsutskottet har att de hellre överlåter åt regeringen att utarbeta förslag än väljer att själva vara med och utforma inriktningen i bostadsutskottet med de socialdemokratiska motionerna som bas.

Sedan är det inte på det sättet att det finns en rad konkreta förslag, för då behövde vi inte utreda bostadspolitiken. Men vad vi naturligtvis måste vara betänksamma mot är det fagra talet om att vi måste tillbaka till 60- och 70-talens förnämliga socialdemokratiska bostadspolitik. Det ger intryck av att man är beredd att börja subventionera boendet väldigt generöst igen, och det är inte möjligt. Det viktigaste är långsiktighet, stabilitet, låga räntor och låg inflation. Då måste man vara sparsam.

Anf. 45 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Agne Hansson kanske har en bostadspolitik, men var är regeringens? Agne Hansson säger att regeringen har ställt upp med 4,9 miljarder för ROT-åtgärder. Sanningen är ju den att det är oppositionen som har tvingat regeringen till de åtgärderna. Jag tycker inte att man skall slå sig för bröstet för att man har gjort någonting som faktiskt andra har fört fram.

Sedan skulle jag vilja veta varför Agne Hansson så envist har motsatt sig vårt förslag om en utredning om framtiden, ur det perspektiv som vi har angivit.

Slutligen kan jag inte låta bli att citera vad en partikamrat till Agne Hansson sade efter hans anförande: Jag får gratulera, för det lät bättre än verkligheten.

Anf. 46 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Om det uppfattades som att jag hade sagt att regeringen ställde upp med 4,9 miljarder på ROT-sektorn, så är det naturligtvis inte riktigt. Jag sade nog inte så heller, jag menade det i varje fall inte. Det borde jag verkligen själv inse med tanke på det arbete som jag personligen för mitt partis räkning har försökt lägga ned i bostadsutskottet för att just få i gång de här åtgärderna och få i gång dem så snabbt som möjligt, för att få en överbrygning, så att vi inte råkar in i en överhettningssituation, som vi gjorde med den socialdemokratiska politiken, och kostnaderna börjar stiga igen.

Oppositionen har medverkat i det arbetet, och det är därför som jag tycker att det nu är så konstigt att Socialdemokraterna och Vänsterpartiet inte känner sig tillfreds. Det vet jag att Bo G Jenevall gör med de satsningar som nu är gjorda. De är gjorda, och de är gjorda med regeringspartiernas medverkan i parlamentet.

Centerns och majoritetens synpunkter när det gäller utredningsförslagen

försökte jag motivera i mitt huvudanförande. Det är naturligtvis viktigt att vi tittar långt framåt på utvecklingen för att formulera en bostadspolitik. Men i rådande situation, där man är mer i behov av långsiktiga åtgärder och enhetliga besked i bred politisk enighet, är en sådan utredning som motionärerna vill ha en alldeles för klar signal om otydlighet, om osäkerhet och om oviss-
het. Det vore att slänga ut aktörerna på marknaden i osäkerhet för framtiden. Det skulle tyvärr vara mer till skada än till nytta.

Det är huvudsakligen till att vi inte är beredda att bifalla motionsyrkandena nu. Det ligger naturligtvis mera i den långsiktiga framförhållningen än att utreda det omedelbara regelsystemet runt bostadspolitikens framtid. Jag medger gärna att det finns nyanser där, men även en långsiktig visionär utredning kan för tillfället skada marknaden.

Anf. 47 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Jag riktar mig heller inte på något sätt mot Agne Hansson personligen, för jag tycker att han är en mycket bra ordförande i bostadsutskottet. Men såsom "bostadsminister" har han den obehagliga uppgiften att försvara regeringens brist på politik, och det är detta jag anklagar.

Sedan litet grand om utredningen. Jag förstår att Agne Hansson syftar på Socialdemokraternas förslag till utredning, och det förslaget stöder inte heller jag. Men jag kan inte förstå varför regeringssidan i så fall inte skulle kunna biträda vårt förslag om utredning. Den utredningen kan absolut inte missuppfattas av marknaden, för den handlar om realiteter i den vanliga marknadsmässiga utvecklingen, och vi borde ha det försteget att vi tittar in i framtiden.

Anf. 48 LARS WERNER (v) replik:

Herr talman! Agne Hansson sade tidigare i dag, medan vi ännu hade en tjänsteman här från något av de samlade departementen, att frågan om bostadsdepartement inte tillhör riksdagens bord. Det må så vara, Agne Hansson, men ingen kan ju ändå förbjuda riksdagen att ha en mening och en uppfattning om hur det skulle kunna vara. Utskottets skrivning visar ju att det finns underlag för påståendena att det inte har varit bra att vi inte haft något bostadsdepartement.

Ett av de senaste exemplen, som står i betänkandet, på regeringens ointresse, ovilja och kanske också oförmåga att ge de byggpolitiska frågorna den seriösa behandling de onekligen förtjänar, är regeringens agerande eller snarare brist på agerande när det gäller att skapa ett s.k. ROT-program. Alla vet ju hur det gick till.

Det var inte något av regeringspartierna som tog initiativ till att få fram mera pengar. Det var Arbetsmarknadsstyrelsen – Göte Bernhardsson och andra – som sade att det fanns ett antal miljarder kronor som man kanske kunde använda till ROT-program. Men ingenting hände, Agne Hansson. Kraftkornet Börje Hörnlund, som Agne Hansson nu talar om, gjorde ingenting på hela hösten! Det var andra partier som fick ta hand om det här.

Därför är det litet grand av historieförfälskning, när Agne Hansson talar om att vi tillsammans i riksdagen har satsat si och så många miljarder. Men ni gjorde ju ingenting, ni från regeringspartierna!

När det gällde frågan om ett bostadsdepartement eller en ansvarig minister hade jag tänkt säga att det säkerligen hade varit en förstärkning om Agne Hansson hade blivit bostadsminister. Men jag är nästan beredd att inte lägga fram det förslaget nu. Jag tycker att det är litet besvärande att höra Agne Hansson tala eller läsa referat av de bra saker han säger ute i landet av och till när han inrättar sig efter regeringspartiernas småpolis i bostadsutskottet – de som håller linjen.

Känns det inte besvärligt att kanske innerst inne ha en riktig uppfattning om de bostadspolitiska målen och samtidigt tvingas uppträda så här i praktisk handling?

Anf. 49 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! När det gäller ROT-program vill jag bara hänvisa till de förslag som vi behandlar i bostadsutskottet nu. Det fanns gott om centermotioner på detta område också. Jag har aldrig förnekat att initiativen har tagits i riksdagen och att flera partier har medverkat till det. Jag förstår inte varför vi behöver ha en lång debatt om det. Vi borde snarare ägna oss åt att diskutera inriktningen på åtgärderna. Besluten är fattade, och vi bör alla hoppas att de skall ge ett gott resultat.

Jag kan inte på någon punkt se det som en underkastelse av något slag. Vi har fått hjälp av både socialdemokrater och Lars Werner. Vi har från mitt partis sida varit tillfredsställda med de resultat vi har uppnått. När man inte målet i regeringen får man försöka nå det i riksdagen. Det är bara så.

Jag hoppas att jag gav ett tydligt besked om var Centern står i frågan om ett bostadsdepartement. Det vi har att ta ställning till här är majoritetens skrivning. Det är en majoritet som består av oppositionspartierna och inte regeringspartierna. Frågan är om det är riksdagens sak att uttala sig på denna punkt. Det är inte den samlade regeringens utan regeringsbildarens uppgift att forma regeringsarbetet. Jag har sagt att det förmodligen hade funnits ett bostadsdepartement om Centern hade haft regeringsansvaret och varit regeringsbildare.

Anf. 50 LARS WERNER (v) replik:

Herr talman! Vi behöver inte tvista om vem som skall sköta arbetsfördelningen inom regeringen. Jag hävdar fortfarande att riksdagen kan ge uttryck för en uppfattning även om det är regeringen eller statsministern som sköter den frågan.

Agne Hansson antyder att han egentligen tycker att det vore bra med ett samlat grepp om bostadsfrågorna. Han hade kunnat avvika från regeringskonstellationens uppfattning i utskottet. Jag hoppas fortfarande att förslaget går igenom med Jenevalls hjälp – som vanligt.

Jag vill till sist protestera mot handläggningen av dessa frågor i dag. Inte ett enda statsråd eller en enda tjänsteman är närvarande i kammaren. Man avbryter debatten i ett par timmar mitt under replikskiftet. Jag är mycket missnöjd med det. Det är inte därför jag avgår efter 29 år, men jag har egentligen aldrig varit med om en liknande ordning tidigare.

Herr talman! Låt mig säga att jag delar Lars Werners frustration över debattordningen, även om den har gjort att vi på plats har fått åhöra ett intressant meningsutbyte om de säkerhetspolitiska frågorna.

Agne Hansson har i ett långt anförande utvecklat den majoritetsuppfattning som finns i bostadsutskottet, så jag kan redan nu förutskicka att jag inte tänker uppta de 10 minuter jag anmält mig för på talarlistan. Jag skulle vilja kommentera två saker.

När kammaren diskuterar regeringens budgetproposition och förslag till anslag till bostadsförsörjningen blir det någon form av granskning av regeringens bostadspolitik. Om man läser betänkandet och lyssnar på Lennart Nilssons och för den skull också Lars Werners och Bo Jenevalls recensioner av den förda politiken kommer man snart till insikt om att det i den mån det över huvud taget finns någon politik i alla fall inte finns någonting som går att acceptera i den. Allt är fel, allt är jämmer, allt är elände. Vart man än blickar ser man bara segregation, förfall och nedmontering.

Det är klart att man i detta läge blir litet intresserad av vilket det kraftfulla framtidsinriktade alternativet till regeringens icke-politik är. Man läser utskottsbetänkandena med stort intresse och lyssnar med ännu större intresse på Lennart Nilssons anförande. Då visar det sig att den stora framtidsfrågan är huruvida det skall finnas ett bostadsdepartement eller inte i regeringskansliet.

Alldeles bortsett från att det inte är riksdagens sak att ha synpunkter på hur regeringen organiserar sitt inre arbete tycker jag att man kan ha en del invändningar i sak vad gäller denna paradržåga för oppositionen. Det är klart att det är bekvämt för bostadsmarknadens aktörer med ett bostadsdepartement. Det är klart att det kan ha fördelar för samordningen av frågan. Samtidigt är det så att bostadspolitik inte kan leva ett helt eget liv. Bostadspolitik måste inordnas i ett större ekonomisk-politiskt sammanhang. Det är ingen nackdel att bostadsfrågorna ligger sju ministrar varmt om hjärtat och inte bara en.

Kritiken hade varit berättigad om frånvaron av ett bostadsdepartement och en speciell bostadsminister hade varit liktydig med att det hade skett något slags allmän devalvering av bostadspolitik och att regeringen hade tagit lätt på bostadspolitik. Men så är inte fallet. Sanningen är ju att den innevarande mandatperioden har präglats av en mycket kraftfull bostadspolitik. Den har varit alldeles åt skogen för kraftfull enligt samma opposition.

Det har genomförts stora och omfattande förändringar: nytt bostadssubventionssystem och omfattande avregleringar. Det är åtgärder som oppositionen visserligen har haft invändningar emot, men de är sannerligen inte prov på någon bostadspolitisk handlingsförlamning.

Man kan naturligtvis säga som Bo G Jenevall från Ny demokrati: Omvandlingen är alldeles för snabb, det händer alldeles för mycket och det är för litet långsiktighet. Jag kan hålla med om att det vore bra om man kunde höja bostadspolitik över blockgränserna och skapa långsiktiga spelregler som man visste var hållbara. Men det förutsätter en konstruktiv attityd från oppositionens sida. Som jag sade har i varje fall socialdemokraternas inställ-

Vissa anslag till bostadsförsörjningen samt reparation, om- och tillbyggnad av bostäder m.m.

ning genomgående präglats av nejsägande. Det finns ingenting i regeringens bostadspolitik som går att acceptera. Allt är fel.

Det är klart att det blir väldigt svårt att lyfta upp bostadspolitiken till ett högre plan och åstadkomma en bred enighet med den attityden. En bred enighet förutsätter att man är beredd att föra en dialog om åtminstone några ingredienser i regeringens bostadspolitik. Det har man från socialdemokratisk sida hittills inte varit.

I stället levererar man en samling reservationer som närmast har karaktären av politisk pamflett. Man lyfter fram ett jättekrav: en bostadsminister och ett bostadsdepartement åt folket! Det är det stora konkreta kravet i riksdagens bostadspolitiska debatt. Till det adderar man tre olika utredningar. Det är klart att jag blir litet betänksam om det är detta som är alternativet.

Låt mig kort beröra frågan om investeringsfallet i bostadssektorn. Det är ingen tvekan om att bygginvesteringarna har fallit kraftigt. Det finns nog skäl för alla kammarens ledamöter och för aktörerna på bostadsmarknaden att vara bekymrade över detta, om fallet blir för djupt och långvarigt. Det för med sig risker. Ett alltför kraftigt fall medför risker för en försenad konjunkturuppgång. Det finns risker för utslagning av produktionskapacitet och för att falskhalsar uppkommer. Detta har också varit motivet för de kraftiga infrastruktursatsningar som regeringen har föreslagit och för de andra åtgärder som har vidtagits, såsom skatteavdrag för reparationer och ROT-paketen som kammarens ledamöter diskuterat tidigare.

Däremot vill jag hävda att det är helt omöjligt och – om man försöker inbilla väljarna detta – inte särskilt ärligt att med statliga subventioner överbrygga följderna av 1980-talets spekulationsekonomi och den därav följande fastighets- och finanskrisen. Fallet i bygginvesteringar är en spegelbild av den onaturliga uppgång som skedde i byggandet under slutet av 1980-talet. Fallet sker från en extremt hög och konstlad nivå. I slutet av 1980-talet byggde vi ett stort antal bostadsfastigheter till kostnader som varken de boende eller staten långsiktigt kan bära. Det är naturligtvis svårt att lösa fallet i byggproduktionen genom att med statliga subventioner försöka subventionera fram ett byggande av ytterligare bostäder som inte efterfrågas.

Den beskrivning som bl.a. Lennart Nilsson gav av verkligheten kände jag inte riktigt igen. Jag vill peka på en verklighet som jag som hyresgäst upplever: I år har jag fått de lägsta hyreshöjningar som jag någonsin har varit med om. Det finns ju de som är äldre än jag, och de får också gå tjugo – tjugofem år tillbaka i tiden för att hitta ett år då hyreshöjningarna varit mindre.

Ändå är efterfrågan på bostäder låg. Det beror inte på indragna subventioner. Huvudskälet till att vi har en låg efterfrågan på bostäder vid sidan om fastighets- och finanskrisen är den stora skattereform som genomfördes för några år sedan. Man kan inte genomföra en skattereform där man i stor utsträckning finansierar sänkta inkomstskatter med höjda skatter på boendet och förvänta sig att den kraftiga relativprishöjning på bostäder som blir följden av detta inte kommer att få effekter på efterfrågan.

Det är självklart att en sådan dramatisk omläggning av förutsättningarna för människors boende får genomslag i efterfrågan. Jag tror att vi kommer att få leva med detta.

Jag kan förstå att det är frestande att inför valet försöka få väljare att tro

att det skulle vara möjligt att med statliga åtgärder överbrygga hela nedgången. Men det är ett budskap som inte är sant. Nedgången går inte att överbrygga; den är en ofrånkomlig konsekvens av den spekulationsbubbla som drevs fram under de socialdemokratiska åren på 1980-talet och som sprack vid decennieskiftet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i bostadsutskottets betänkanden nr 14 och 15, med undantag av mom. 18 i BoU15, där jag yrkar bifall till reservation nr 11 av Agne Hansson m.fl.

Anf. 52 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Mikael Odenberg säger att regeringen bedrivit en alltför kraftig bostadspolitik. – Man har inte bedrivit någon bostadspolitik över huvud taget. Man avvecklar bostadspolitiken. Det är det som är syftet med regeringens politik.

Mikael Odenberg säger att socialdemokraterna inte har några konkreta förslag. Låt mig peka på ett förslag som Mikael Odenberg borde vara intresserad av och där han i varje fall tidigare har haft samma åsikt som vi. När Mikael Odenberg säger att de boende inte har råd att bära kostnaderna, har han naturligtvis rätt. Men till råga på allt klipper regeringen till de människor som redan har höga kostnader genom att minska bostadssubventionerna ytterligare. Det är ett konkret exempel på att en socialdemokratisk bostadspolitik hade lett till lägre kostnader för alla dem som i dag har enorma problem med sina bostadsrättslägenheter, byggda under senare år, och som kanske inte har råd att bo kvar. De blir vräkt eller måste flytta till mindre bostäder därför att Mikael Odenbergs partikollega Bo Lundgren tycker att de får skylla sig själva.

Vid tidigare tillfällen har Mikael Odenberg ansett att avtrappningen av räntesubventionerna inte borde genomföras. Det är ett konkret exempel på att en socialdemokratisk bostadspolitik hade lett till att vi inte hade fått de hyreshöjningar som vi får inte bara 1994 utan också 1995 och 1996.

En socialdemokratisk framtida politik handlar om att vi skall ha möjlighet till olika boendeformer. Det är en politik som innebär att ungdomar skall ha råd att bo. De äldre skall ha möjlighet att flytta från sitt hus och flytta in i äldreboende. Det är en politik som handlar om att vi skall ha en byggpolitik som kan stå sig bra i samhället i konkurrens med utlandet. Vi skall ha verklig valfrihet i boendet. Hyresgästerna skall ha möjlighet att påverka sitt boende. Vi skall ha en bostadspolitik som motverkar segregation i olika bostadsområden. Den politik som Mikael Odenberg står för handlar om avrustning av bostadspolitiken; man skall inte bry sig om utan låta människor klara sig själva.

Anf. 53 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Om man skall sätta in rätt åtgärder för att komma till rätta med ett problem förutsätter det något väsentligt, nämligen att man analyserar problemen rätt. Lennart Nilsson saknar tyvärr, i likhet med sina socialdemokratiska kolleger i utskottet, all sjukdomsinsikt. Det finns inte tillstymmelse till insikt om hur den socialdemokratiska politik som bedrevs på 1980-talet ledde fram till de problem vi i dag har. Om man inte har den insikten

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostä-
der m.m.*

finns det en risk att man, för att lösa dagsproblemen, anvisar samma recept – i det här fallet mer subventioner – som ledde oss in i krisen.

Vi har i strid med socialdemokraterna och under kompakt ointresse från socialdemokraterna reformerat bostadssubventioneringssystemet. Vi har tagit bort det räntelånesystem som annars på kort tid hade brutit samman. Vi har infört ett nytt system, som har förutsättningar att pressa kostnaderna och bli hållfast. Jag är den förste att beklaga att regeringen under intryck av budgetunderskottet har valt att fortsätta den socialdemokratiska tekniken med fortlöpande indragningar av subventionerna också till det befintliga bostadsbeståndet.

Man skall inte överdriva effekterna av de indragningarna. När det gäller de sista 3 miljarderna var dessa indragningar dessutom i hög grad initierade av socialdemokraterna i samband med krisöverenskommelsen. För de mest utsatta årgångarna – de fem senaste, som var de allra dyraste – sker över huvud taget ingen subventionsindragning i år. Sanningen är fortfarande att vi i år har de lägsta hyreshöjningarna i mannaminne.

Detta är faktiskt den verklighet som huvuddelen av de boende i Sverige lever i, även om det finns bostadsrättsföreningar och andra som har problem på grund av de höga produktionskostnaderna i nya och alltför dyra fastigheter.

Anf. 54 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag delar Mikael Odenbergs uppfattning att det behövs en analys för att komma till rätta med problemen inom bl.a. bostadspolitiken. Men problemet med den borgerliga regeringen är ju att den har varken vilja eller förmåga att försöka komma till rätta med de problem som finns. Man slår bara ifrån sig och hänvisar till förhållanden i det förgångna.

Jag utgår från att politiskt arbete handlar om att lösa dagens problem med inriktning på framtiden. Mikael Odenbergs uppfattning om framtiden i detta sammanhang är att man inte skall ha någon bostadspolitik.

Vi socialdemokrater förespråkar inte mer av subventioner. Det har vi aldrig föreslagit. Däremot vill vi bedriva en rättvis politik i dessa frågor, så att inte enbart 20 % av bostadsbeståndet skall få bära de indragningar som riksdagen har beslutat om. Det är i huvudsak mot detta som vi har riktat vår kritik.

Vi har med tanke på att läget är så allvarligt för så många bostadsrättsföreningar sagt att man i stället för att göra dessa besparingar får skjuta dem på framtiden – om de nu behöver göras. Risken är annars att kostnaderna kommer tillbaka på andra konton, om bostadsföretag går i konkurs. Så ser verkligheten ut.

Det handlar alltså inte om att vi vill ha nya subventioner. Vi är dock övertygade om att man, om man skall bedriva en bostadspolitik inriktad på nyproduktion, måste vidta stimulerande och omfördelande åtgärder och skapa rättvisa mellan olika årgångar.

Moderaterna och de andra borgerliga partierna vill inte göra någonting. Det har lett fram till den kris och oro som finns. Dels vill ingen över huvud taget låna ut pengar till byggande, dels vågar ingen sätta i gång, eftersom

kostnaderna är så höga att människorna inte vågar efterfråga de nya bostäderna.

Det handlar om att vidta utjämnande åtgärder och att driva en politik som gör att byggjobbarna inte behöver demonstrera varje dag utanför riksdagen för att jobb skall sättas i gång, jobb som det dessutom också finns behov av. I dag finns varken viljan eller förmågan hos den borgerliga regeringen att åstadkomma detta.

Anf. 55 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Huvudproblemet i bostadsbyggandet i dag är inte kostnaderna utan den svaga efterfrågan. Sanningen är ju den att det i dag trots förändringar i ränteläget och ett nytt bostadssubventioneringssystem är möjligt att bygga väsentligt billigare än under den socialdemokratiska tiden.

Det som jag framför allt har reagerat mot i den socialdemokratiska oppositionens bostadspolitik är det konsekventa nejsägandet. Snart sagt varenda förändring som har genomförts i bostadspolitiken har från socialdemokratiskt håll stött på patrull. Socialdemokraterna säger bara nej och åter nej. Det är inte ett särskilt konstruktivt förhållningssätt.

Socialdemokraterna ställde sig medvetet vid sidan om när regeringen gjorde den bedömningen att det av statsfinansiella och andra skäl var nödvändigt att förändra det svenska bostadssubventioneringssystemet.

Jag kan vidare, som jag sagt, bara beklaga att man också har bedömt det nödvändigt att fortsätta med den dåliga socialdemokratiska politiken att efter hand dra in subventioner också i det befintliga bostadsbeståndet. Det är i grunden olyckligt, eftersom det innebär en form av retroaktivt beslutsfattande. Men också här har socialdemokraterna ett medansvar, eftersom den senaste subventionsindragningen faktiskt är en följd av den krisöverenskommelse som träffades mellan regeringen och socialdemokraterna. Det är svårt att dra in subventioner utan att det träffar de fastigheter som har subventioner. Det är en ovedersäglig sanning.

Vad vi har kunnat göra, och i det avseendet har vi fått stöd från Ny demokrati, är att lägga ut den 3-miljardersbesparing som överenskoms mellan socialdemokraterna och regeringen i krisuppgörelsen på ett sätt som inte slår så hårt mot dem som bor i de känsligaste årgångarna av nyproducerade fastigheter. Som jag nämnde i min förra replik innebär riksdagens beslut på den punkten att det i år inte görs några subventionsindragningar alls för de fastigheter som är byggda under de senaste fem åren.

Anf. 56 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Mikael Odenberg sade att han tycker att det är bra att sju ministrar har hand om bostadspolitiken. Han sade också att bostadspolitiken ligger dem varmt om hjärtat. Hur kan det då komma sig att icke en enda av dessa sju ministrar har befunnit sig i kammaren en enda gång under mandatperioden när vi har diskuterat bostadspolitik? Kan Mikael Odenberg försvara ett sådant förhållande?

Dessutom vill jag bara för klarhetens skull inte bli alltför hopblandad med andra kolleger i oppositionen. Vår ståndpunkt när det gäller subventioner

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostä-
der m.m.*

och bidrag måste vara tämligen klar. Om Mikael Odenberg inte tycker det, bör han läsa punkt 3 i vår partimotion.

Anf. 57 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Regeringens ministrar får svara för sig. Jag kan göra den allmänna iakttagelsen att det är trevligare ju mer frekvent statsråden deltar i riksdagens debatter, oavsett vilka frågeställningar som avhandlas.

Att jag buntar ihop nydemokrater med socialdemokrater och vänsterpartister kan möjligen bero på att ni har intagit samma ställning i er bostadspolitiska paradfråga, nämligen inrättandet av ett bostadsdepartement och införandet av en bostadsminister. Bo G Jenevall får ursäktas att jag tycker att detta är oerhört patetiskt. Här förmedlas ett intryck att människor nästan rusar fram och vill ta upp frågan när ett bostadsdepartement skall inrättas och när man skall få en bostadsminister. Jag försäkrar att de väljare som jag träffar inte i första hand tar upp just den frågan. Avsaknaden av en bostadsminister är inte det som trycker människor mest.

För att vara en man från verkligheten utan ambition att vara politiker har Bo G Jenevall på den här punkten mycket snabbt antagit ett politikerperspektiv på tillvaron. Då blir frågan om en bostadsminister högtintressant.

Anf. 58 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Jag tror att Mikael Odenberg har missuppfattat nyanserna även på den punkten. Vad vi har sagt är att det måste finnas någon som är ansvarig. Det är helt uppenbart att det inte finns någon som känner detta ansvar. Det är det som hela frågan handlar om. Den skrivning som en majoritet står bakom skall ge uttryck för att vi från riksdagens sida tycker att det är allvarligt att regeringen inte går in mera för bostadspolitiken än vad man gör. Om regeringen nu är så bra på bostadspolitik som Mikael Odenberg vill göra gällande, skulle det vara roligt att få höra en företrädare för regeringen beskriva hur politiken ser ut.

Anf. 59 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Jag vill först beklaga att vår diskussion avbrutits under en och en halv timme av interpellationsdebatter. Jag kommer i huvudsak att koncentrera mig på betänkandet nr 14.

Det var självfallet helt nödvändigt att det lades fram ett ROT-program också under 1994, och jag vill gärna tillstå att det kunde ha kommit tidigare. Det har funnits motioner också från Folkpartiet om det nödvändiga i att åtgärder vidtas på detta område.

Vår byggindustri genomgår nu en allvarlig period med mycket hög arbetslöshet. Även om en del av dessa problem kan förklaras med att det mot slutet av 80-talet var en för stor överhettning i byggbranschen, kräver den situation som nu råder att staten på olika sätt bidrar till att försöka minska arbetslösheten.

Visst har regeringen gjort en hel del tidigare. Det var ett ROT-program 1993. Det har skett stora infrastrukturentsättningar som också har skapat arbetstillfällen. Men de har i huvudsak gällt vägar, broar och järnvägar. Det behövs bredare satsningar. Det är viktigt att sådant kommer fram. Jag har

väckt motioner med förslag om att tidigare lägga statliga och kommunala byggen för att därigenom få fram arbetstillfällen. Det gäller också skolor och landsarkiv.

Den satsning som riksdagen i dag skall fatta beslut om, och som tidigare har behandlats av arbetsmarknadsutskottet, gäller 1,5 miljarder kronor som skall göra det möjligt för viktiga byggprojekt att påbörjas. Det är fråga om skolor, samlingslokaler, bostäder, äldreboenden, sjukhem, vissa kulturbyggnader, kulturmiljövård, kommunala byggnader och satsningar på radon. Det är fråga om miljöförbättrande insatser i det som vi brukar kalla för sjuka hus. Det gäller att få i gång alla dessa värdefulla insatser så fort som möjligt. Det gäller helt enkelt att utnyttja alla de möjligheter som ROT-programmet ger. Det är viktiga satsningar.

Om allt detta kan genomföras kommer en stor del av byggarbemarknaden att beröras – till skillnad från t.ex. vid ett brobygge. Nu kommer finsnickare, målare, plattsättare, elektriker, plåtslagare osv. att få jobb. Det är också viktigt att riksdagen och regeringen följer utvecklingen noga. Då kan det bli bra effekter av den stora satsningen.

Som Agne Hansson nämnde tidigare har under de två senaste åren 4,9 miljarder kronor satsats på olika ROT-åtgärder. Det är inga småsummor! Under en lågkonjunktur bygger man också för ett lägre pris. Dessa byggen blir värdefulla när konjunkturen vänder.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till majoritetens förslag i de två betänkan- den vi nu behandlar.

Anf. 60 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Låt mig börja med att konstatera att en egen bostad till ett rimligt pris är en väsentlig del av välfärden. Bra bostäder är också en nödvändighet för att vi skall kunna fungera som människor, för att vi var och en på bästa sätt skall kunna medverka till den insats som krävs för att vi snabbt skall lyfta Sverige ur krisen. Hur vi löser bostadsfrågorna är väsentligt för vår ekonomi, miljö och välfärd.

En annan viktig fråga angående boendet är valfriheten. Jag skall peka på en sak som är viktig för att vi skall kunna leva upp till målet med valfrihet i boendet. Vi måste bibehålla en neutralitet mellan de olika boendeformerna. Den har varit hyfsad. Men vi är snabbt på väg mot en betydande orättvisa, där hyresgästerna kommer att belastas av kostnader i vissa årgångar av hus som kommer att vara 1 000–1 500 kronor högre än för motsvarande boende i egna hem.

Det är märkligt att riksdagen är så fjärran från verkligheten att en sådan fråga kan förbigås helt i en bostadsdebatt. Det är ingen som direkt tar på sig skulden för besluten. Det är egentligen icke-beslut. Verkligheten ha blivit annorlunda än vad vi trodde när besluten fattades. Men då kan det vara på sin plats att en sådan fråga nämns i riksdagen.

Skattereformen ledde till att kostnaderna för boendet ökade med ca 50 %. Det blev ett besvärande "golv" som drabbade i princip alla. Samtidigt fick alla bättre nettoinkomster efter skatt. Det gick att bära dessa kostnader. Men låt oss titta på var kostnaderna uppstår nu. Det är en liten grupp på 10–15 % av de boende som bär bördorna. Det är märkligt, mina vänner.

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostä-
der m.m.*

Vi diskuterar i dag i riksdagen hur mycket vi kan belasta denna utsatta grupp ytterligare. Vi talar inte om vad vi borde tala om. Vad skall vi göra så att människor i denna grupp kan fatta mod och känna att det finns en möjlighet för dem att klara sig och så att förlusterna för dem själva, samhället, banker osv. blir så små som möjligt? Vi har vänt problemet alldeles bak och fram. Det är fråga om att skapa förutsättningar för dem som bor i hus byggda åren 1987–1993 att klara av situationen. Det är då vi undviker de stora belastningarna på statskassan och de personliga tragedierna.

Visst är det bra med de ROT-program vi har fattat beslut om i riksdagen. Det visade sig vara effektivt att införa rätt till skatteavdrag för dem som bor i egnahem. För några veckor sedan fattade vi i riksdagen beslut om ytterligare 1,5 miljarder kronor. Det är litet grand verklighetsfrämmande att tro att man skall nå full effektivitet när den stora, tunga biten med samtliga hyresfastigheter lämnas utanför. Det är där de verkliga jobben kan skapas. Dessa fastigheter lämnas utanför, och då går det inte att få full effekt.

Skattebelastningen på byggandet har steg för steg ökat. Ni pratar om att produktionskostnaderna har varit höga både förr och nu. Men det är inte ovanligt att vid en totalkalkyl för ett bygge består ena halvan av kalkylen av skatter, moms, stämpelavgifter, markkostnader osv., och den andra halvan av kalkylen utgör de egentliga byggkostnaderna. Det är självklart att boendet blir dyrt när den viktigaste av våra nyttigheter belastas med så mycket skatt. Det är löjligt att säga att det är billigare att bygga nu än för 2–3 år sedan. Samtidigt som entreprenörerna har sänkt sina priser med 15–20 % har momsen höjts från 12 till 25 %. Den höjningen tar i stort sett igen den mesta av sänkningen.

Det nya bostadsfinansieringssystem som denna regering har infört är utomordentligt bra. Men det passar trots allt inte i en ekonomi med låg inflation. Upptrappningen är för snabb. Även där måste vi tänka om. Jag tror att ett finansieringssystem grundat på en neutralitet mellan upplåtelseformerna – ett bidrag till hyresrätten motsvarande skattereduktionen, plus 12 % moms – skulle skapa en situation där vi återigen vågar börja bygga. Då skulle utgångsläget vara korrekt utan en brant trappa att vandra uppför.

Vi måste ta sådana grepp och föra sådana resonemang om denna bostadsdebatt skall vara värd att kallas för en bostadsdebatt. Annars rör vi bara runt en mängd oväsentligheter i grytan.

Vi kommer inte alltför långt in i framtiden – ett år i något fall, ungefär tre år i vissa fall – att konstatera att vi har en mycket besvärande bostadsbrist.

Det kommer att glädja dem som behöver ha en bostadsbrist för att kunna höja hyrorna maximalt och göra profit på boendet. Men för de boende är det en mycket stor olycka, och för oss som ansvariga politiker är det en ännu större olycka, om vi vill värna om statens finanser.

Därför måste vi skapa ett system där vi återigen kan få i gång byggandet. Det är inte fråga om att bygga 30 000–40 000 lägenheter, men 15 000–20 000 måste vi ha om vi inte tror att alla lägenheter är färska och fina i 200 år eller mer. Vi har ju faktiskt en viss befolkningsökning också.

I vissa regioner måste även nybyggandet komma i gång inom rimlig tid, om vi inte förr än vi tror skall få en situation med överhettning igen. Likaväl som situationen i byggbranschen i dag stör en i övrigt snabb utveckling av

ekonomin, så kommer det återigen att störa ekonomin när branschen en gång blir överhettad. Byggbranschen kommer alltså att vara helt i otakt med övriga, positiva tendenser i ekonomin.

Herr talman! Med detta vill jag bara fästa kammarens uppmärksamhet på att det faktiskt finns stora, väsentliga frågor som bör diskuteras här men som inte har varit uppe i dag.

(forts.)

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostä-
der m.m.*

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att nu pågående ärende samt återstoden av dagens ärenden fick företas till avgörande vid morgondagens arbetsplenum.

9 § (forts.) Vissa anslag till bostadsförsörjningen samt reparation, om- och tillbyggnad av bostäder m.m.

(forts. BoU15 och BoU14)

Anf. 61 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skulle egentligen i all korthet kunna instämma i Ivar Franzéns anförande, men jag vill med anledning av hans inlägg säga följande:

I den socialdemokratiska reservationen nr 1 i bostadsutskottets betänkande 15 skriver vi: "En viktig del i arbetet med att utforma nya villkor är därför att subventioner och skatteregler utformas och samordnas på ett sådant sätt att rättvisa mellan olika upplåtelseformer uppnås – dvs. att neutralitetsmålet upprätthålls. Detsamma gäller för övrigt paritetsmålet som syftar till att utjämna orättvisor mellan bostäder av olika ålder."

Ivar Franzén och jag och socialdemokratin är alltså överens i dessa frågor.

Anf. 62 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att det inte finns en enda riksdagsman i denna kammare som inte med handen på hjärtat skulle säga: Visst är vi för neutralitet. Det är självklart att vi skall kämpa för det.

Men när SABO presenterar en rapport som visar vad som kan hända blir det ingen reaktion – inte heller från socialdemokraterna. Det hade funnits utrymme för att titta närmare på detta och lägga fram konkreta förslag, så kom inte och försök framstå som om ni socialdemokrater har den rätta politiken! Så är det faktiskt inte. Ni har visat en alltför stor handlingsförlamning.

Jag har nu talat om verkligheten såsom jag upplever den, och jag tror att alla kan inse att det finns en del saker som man har missat – inte minst socialdemokraterna.

Anf. 63 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Om det nu är så att socialdemokraternas handlingsförlamning är stor, kan jag bara konstatera att det inte finns någon handlingskraft

över huvud taget hos den borgerliga majoritet som Ivar Franzén tillhör. Man vill ju inte alls ta fasta på det som vi har skrivit i vår reservation.

Anf. 64 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Jag har legat ganska lågt i bostadsdebatten här i kammaren tidigare. Men jag har klart sagt ifrån att i den mån jag deltar i debatterna fortsättningsvis så har jag ambitionen att tala i klartext.

Självfallet riktar jag därmed kritik också mot mina egna, men jag vet att det finns många ibland dem som delar min uppfattning. Vad vi borde göra är att samla alla som tycker att detta är viktiga frågor, över block- och parti-gränser, och i stället för att prata om hur mycket vi kan belasta de utsatta grupperna försöka tillsammans analysera situationen och ta fram ett program: Vilka är de absolut bästa insatserna för att minimera förlusterna och framför allt de mänskliga tragedierna?

Detta är uppgiften för Sveriges riksdag – inte att tjafsa om hur mycket vi kan spara här och där, samtidigt som vi handlar på ett sådant sätt att vi förlorar pengar. Det är ju vad vi gör. T.ex. är de ytterligare 2,5 miljarder som nu tas ut rena förlusten för statskassan. Det innebär 600 miljoner netto, matematiskt räknat. Men förlusten blir ännu större än 600 miljoner. Verkligheten är alltså att detta är en förlustaffär.

Därför gäller det nu att släppa prestige och på ett sunt och konstruktivt sätt resonera tillsammans och se till att vi gör rätt saker. Det vore bra för de boende. 80 % av de boende har det ganska bra och tjänar på räntan, men vi får inte glömma att de 10-15 % som verkligen drabbas också är väljare och också är människor. Bara för att de är så få får vi inte glömma bort dem! Ibland får jag en känsla av att man resonerar så här: Eftersom de inte är fler är det inte så farligt!

Anf. 65 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill tacka Ivar Franzén för en engagerad genomgång av viktiga frågor på bostadsmarknaden.

Kanske beror både Ivar Franzéns engagemang och hans kunnighet på att han rör sig bland människor som möter mycket av de bostadspolitiska problemen och att han inte – som skatteminister Lundgren – flyr undan det som är människors verklighet. Ivar Franzén talar för något helt annat än att marknaden skall avgöra utvecklingen på ett av de grundläggande välfärdssområdena.

Vi har fått en situation då ingen tar ansvar för bostadspolitiken. Många departement delar ansvaret, men ingen har en helhetssyn. Det är inte för att det skall vara bekvämt för aktörerna på bostadsmarknaden som socialdemokratien kräver en bostadsminister, Mikael Odenberg. Det är för att det är så viktigt för barn och unga hur bostadsmiljöerna utformas och för att det är viktigt vilka möjligheter till en god bostad som människor har.

Samtidigt som regeringen har tappat helhetssynen på bostadsmarknaden ökar klassklyftorna. Det finns mycket starka tendenser till segregation i vår tid. Visst finns det segregation i varje samhälle, och visst fanns det segregation under 70- och 80-talen. Men det allvarliga är att segregationen nu tar

fart i vårt samhälle och att det är stor risk att vi kommer in i en segregations-spiral som vi aldrig kan vrida tillbaka.

Vi socialdemokrater förnekar inte att segregationen har funnits i det svenska samhället sedan långt tillbaka. Men vi är också på det klara med att segregationen i Sverige har varit liten sett i ett internationellt perspektiv. Vi har inte haft några getton, allmännyttan har erbjudit bostäder för alla och också i miljonprogramsområdena har det funnits hushåll med mycket goda förutsättningar som trivts i och älskat sina bostadsområden.

Vi socialdemokrater känner också stolthet över att vi har kunnat erbjuda en likvärdig skola och en god barnomsorg i hela landet, och vi känner en utomordentligt stor oro för att regeringen inte tar tag i segregationsfrågorna.

I motion Bo230 kräver vi motionärer från nio större städer att en särskild parlamentarisk beredning tillsätts för att studera och ta tag i segregationsfrågorna. Bakgrunden är systemskiftet inom bostadspolitiken.

Det har gått fort för borgerligheten: Bostadsanvisningslagen har avskaffats, och i betänkandet vill man inte ens se vilka möjligheter till en fungerande bostadsanvisning som vi har. Bostadsförmedlingar har fallit som käg-lor ute i kommunerna. Den fysiska planeringen har nedmonterats. För allmännyttan finns nu bara särregler, som försvårar arbetet.

Inte några möjligheter att driva en social bostadspolitik ges av den borgerliga regeringen. Regeringen har avhänt sig de ekonomiska styrmedlen. Man har ringa intresse för en skatteutjämning som motverkar bostadssegregationen. Man visar allt större tendenser att införa marknadshyror. Man inför skolpeng och barnomsorgspeng runt om i kommunerna.

Systemskiftet går fort, så fort att Boverkets chef bara för några dagar sedan uttryckte sin stora oro för att regeringen inte tar fram instrument för att följa utvecklingen, för att satsa på forskning och uppföljning och på att ge en ordentlig bild av vad som egentligen händer ute i kommunerna.

Samtidigt är arbetslösheten hård. Samtidigt finns det stor oro i världen som bidrar till en kraftig invandring till vårt land. Allt det här innebär risk för segregation. Allt det här gör det så viktigt att vi gemensamt här i kammaren tar upp kampen mot det tudelade samhället. Därför känner man sig så oroad av en regering som saknar engagemang och vilja att ta tag i frågorna om segregationen.

Därför finns det ändå en liten strimma av hopp när man hör engagerade centerpolitiker som Ivar Franzén, som rör sig ute i den verklighet som allt fler börjar tycka är jobbig. Riksdagen får inte stå vid sidan om och se hur vårt samhälle blir alltmer segregerat. Det är allvarligt att man inte vågar ta det initiativ som socialdemokratin kräver i reservation 10. Det är allvarligt att man inte gör allt för att säkra svaga gruppers ställning i framtiden. Det är hög tid att visa att vi i Sverige vill ha ett samhälle för alla och ett samhälle med mötesplatser för människor med olika social, kulturell och etnisk bakgrund.

Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationer som Lennart Nilsson tidigare har biträtt.

Anf. 66 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Boverket har gjort en prognos för 90-talet och konstaterat att det behöver byggas mellan 30 000 och 40 000 nya lägenheter varje år. Den

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostä-
der m.m.*

*Vissa anslag till
bostadsförsörj-
ningen samt repa-
ration, om- och till-
byggnad av bostä-
der m.m.*

prognosen har vi arbetat med inom socialdemokratien, och vi har kommit fram till att vi kan ställa oss bakom den målsättningen. Det genomsyrar också våra motioner. Vi tror att det är viktigt att man nu gradvis drar i gång byggnationen och ser till att det kommer nya bostäder. Under senare delen av det här decenniet kommer det nämligen att behövas en efterfrågan på bostäder, under förutsättning att vi låter arbetsmarknaden fungera som den bör fungera i ett samhälle av det svenska snittet.

Jag hörde häromdagen verkställande direktören i Skandia säga att Skandia nu skall gå ut på bostadsmarknaden och handla fastigheter. Han tillfrågades om man skulle gå ut med mycket pengar, och han svarade att det gällde flera miljarder. Han sade att det nu byggs så litet i Sverige att det kommer att bli en god affär att vara fastighetsägare i slutet av det här decenniet.

Vi har alltså brist på bostäder. Vi har stor arbetslöshet. Vi har en arbetsmarknad som inte fungerar. Vi har problem, som vi skall påtala. Om man ingår i regeringspartierna tycker man kanske bara att det är obehagligt och vill vara i fred. Om man sitter i opposition har man skyldighet att föra fram synpunkter på vad som kan göra Sverige bättre.

Någon har sagt i debatten att vi just nu har låg inflation och låg ränta. Jag vill bara påminna om att räntan för närvarande rör sig uppåt, vilket är mycket oroväckande. Om det är socialdemokraternas fel, som Agne Hansson antyder, eller om det möjligen kan vara riksbankschefens fel att räntorna rör sig uppåt, om det beror på vad som sker i Amerika eller i Tyskland, vet inte jag. Men varje gång som riksbankschefen är ute och talar rör sig räntorna uppåt. Det har varit en mycket oroväckande ränteutveckling de senaste dagarna.

Jag vill bara säga att produktionskostnaden på bostadsmarknaden i nuläget är hanterbar, och den stora frågan är då: Varför är det så få som bygger för närvarande? Om det nu är låg inflation, låg ränta och hanterbara produktionskostnader, varför vill ingen bygga? Det är ju ett idealiskt utgångsläge för den som tror på en utveckling där det kan finnas utrymme för ett ökat antal bostäder.

Vi har utformat vårt program, och det är inget speciellt nytt. Vi arbetar för att det skall finnas ROT-program som tar vid i svackor av en ordinär samsättning på byggmarknaden. Vi ställer stora krav, inte bara därför att det är viktigt att få i gång byggmarknaden, utan också därför att det är viktigt att man tror på att arbetsmarknaden skall börja fungera.

Jag vill också säga att jag under min långa tid i riksdagen personligen har haft mycket lätt för att se ett politiskt mittfält i bostadsfrågan, där det ligger ett givet ansvar för en social och solidarisk bostadspolitik. Jag måste buga mig inför Ivar Franzéns inlägg, som glädde mig ofantligt. Han sade att alla i den här salen borde samlas och fundera över vad man kan göra. Jag håller med honom i den meningen att målsättningen då måste vara en solidarisk bostadspolitik.

Det som Ivar Franzén sade stämmer alltså inte med vad Agne Hansson sade i sitt mycket antisocialdemokratiska tal när bostadsdebatten inleddes här. Men vi struntar i det! Vi samlar dem som känner för att medverka till en solidarisk bostadspolitik, Ivar Franzén. Jag tror att det skulle vara alldeles utmärkt.

Jag vill också allra sist säga att jag tycker att det är givet att vårt samhälle skall utvecklas så att alla skall ha rätt till en bostad, alla skall ha rätt till ett arbete och alla skall ha rätt till trygghet i det svenska samhället. Vi som tror på de möjligheterna, som innebär att det finns en realistisk politisk chans att få fart på arbetsmarknaden, på bostadsbyggandet och på ett förbättrat ROT-program, har också den uppfattningen att det skall föras en solidarisk bostadspolitik. Det är det som är avgörande för vår aktivitet i bostadsfrågan.

Anf. 67 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Jag skulle med anledning av Oskar Lindkvists inlägg bara vilja påpeka för honom att vi inte har en bostadsbrist i Sverige för närvarande. Vi har däremot 50 000 tomma lägenheter.

Även om räntorna har sjunkit, har vi fortfarande höga realräntor, vilket naturligtvis gör det svårt att förränta bostadsinvesteringar.

Det är därför viktigt att få ner den långa räntan. Jag tror inte att färre intervjuer med Riksbankschefen är det avgörande. Det väsentliga är att bryta de underliggande inflationsförväntningar som kan finnas i den svenska ekonomin. Detta kan socialdemokraterna bidra till genom att inte ställa ut överbud i sina politiska löften inför 1994 års riksdagsval.

Anf. 68 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! De förslag som vi lägger fram är finansierade. Vi har klart visat hur man skall få fram dessa pengar, hur de skall sättas in i en ökad bostadsproduktion och hur de skall komma till användning i det sociala samhället.

Påpekandet om att det finns 50 000 tomma lägenheter var väl avsett som en upplysning? Mikael Odenberg har alltså resignerat i och med det. Det fanns även 50 000 tomma lägenheter 1982. Då blev det ett regeringsskifte. Socialdemokraterna tog över makten i Sverige. Det dröjde 3-4 år innan det blev en bostadsmarknad där det var efterfrågan på bostäder. Varför? Jo, regeringen hade kapacitet att sätta i gång jobben, se till att folk kom i arbete, fick inkomster, kunde försörja sig och efterfråga bostäder. I det svenska samhället behövs det i dag någon som är beredd att satsa på att få i gång jobben.

Någon har sagt att vi har en stor reserv i de arbetslösa. Det protesterar jag livligt emot. De arbetslösa är ingen reserv. De arbetslösa är den största tillgången i det svenska samhället. Om vi nu äntligen kommer fram till att sätta in dem i arbete blir det en ökad konsumtion och en ökad efterfrågan på bostäder. Detta är den socialdemokratiska politiken. Den kommer säkerligen att kunna fylla samma uppgift nu som den fyllde efter regeringsskiftet 1982.

Anf. 69 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Med anledning av Oskar Lindkvists anförande finns det anledning att understryka räntenivåns enorma betydelse för boendekostnaderna.

Vi har i dag en viss uppgång i räntorna, och vi oroar oss för att räntorna skall stiga ytterligare. Jag tror för min del att det kommer att bli en lugnare

utveckling framåt sommaren om vi bl.a. i denna kammare kan visa en stabilitet och en handlingskraft.

Vi kan titta tillbaka på åren 1990–1992. Det skiljer ändå ca 4 %. Med en produktionskostnad på 10 000 kr per kvadratmeter blir det en kostnadsskillnad på 400 kr per kvadratmeter. För en lägenhet på 100 kvadratmeter blir det 40 000 om året.

Vi måste därför vara medvetna om den mycket strikta sammankopplingen mellan en ekonomisk politik som kan resultera i låga räntor och den enskilde och statens möjligheter att leva upp till målsättningen att alla skall ha tillgång till en bra bostad till rimligt pris. Därför ligger det en viss fara i att lova 30 000–40 000 lägenheter i en nära framtid. Det får nog vara en successiv uppbyggnad.

I dag måste vi alla visa återhållsamhet och försöka vara realistiska. Vi måste alla hjälpas åt med att ingjuta förtroende hos den s.k. marknaden. Det är avgörande för att vi under de närmaste åren skall kunna sänka räntan ytterligare. Det kommer att innebära att konjunkturen hålls vid liv och att vi kan få den ökade produktion och det överskott i bytesbalansen som gör att vi återigen kan få Sverige på fötter.

I dag kan vi återigen betala för oss. Det är länge sedan vi kunde det. Nu har vi ett överskott i våra totala affärer. Det är ett stort plus. Men mycket är beroende av att vi inte hänger oss till onödiga meningsskiljaktigheter utan verkligen försöker visa att riksdagen står samlad i de beslut som kommer att fattas under våren.

Anf. 70 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag har egentligen ingen orsak att replikera Franzén på annat sätt än genom att säga att vår politik har precis samma inriktning mot en låg ränta och en låg inflation som den politik som regeringen företräder.

Vi har inte tänkt driva en politik med stora ränteuppgångar i den svenska ekonomin. Självfallet är vi intresserade av att driva en politik där de inslag som håller tillbaka kostnadsutvecklingen bevaras. Men jag hävdar med bestämdhet att vi inte kan driva en politik på de arbetslösas bekostnad.

14 % av vår arbetskraft står utanför arbetsmarknaden. Det är de arbetslösa som i dag betalar välfärden för oss andra i det svenska samhället. Det är värt att satsa på att få dem i arbete. Konsumtionen och efterfrågan ökas genom att folk får jobb. Då blir det en ökad produktion av bostäder, och vi får möjlighet att slå vakt om en låg inflation och en låg ränta.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 april.)

10 § Kulturstöd vid ombyggnad, allmänna samlingslokaler m.m.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkanden
1993/94:BoU8 Kulturstöd vid ombyggnad m.m. (prop. 1993/94:100 delvis)
och

Tredje vice talmannen meddelade att bostadsutskottets betänkanden BoU8 och BoU9 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 71 BRITTA SUNDIN (s):

Herr talman! I den debatt som vi nyss avlyssnade framgick det klart att det finns behov av att få till stånd fler jobb inom byggsektorn.

Den borgerliga regeringens brist på bostadspolitik har inneburit att byggnadsarbetare går arbetslösa i en omfattning som aldrig tidigare. Den kompetens som finns riskerar att slås ut. Därför är vi socialdemokrater beredda att satsa extra resurser för att få till stånd en ökning av åtgärder inom områden där det finns stora behov att täcka, t.ex. när det gäller kulturlokaler och samlingslokaler.

Först vill jag ta upp frågan om konstnärlig utsmyckning. Den finns också med i detta betänkande. I juli 1992 avvecklade den borgerliga regeringen stödet till konstnärlig utsmyckning. Stödet hade utgått sedan 1987 med mycket bra resultat. Ett år senare infördes stödet igen, och nu finns det med i budgeten med en ram på 15 miljoner.

Vi socialdemokrater föreslår en ökning med 10 miljoner. Vi tycker att det är viktigt att staten medverkar till att skapa arbetstillfällen för bild- och formkonstnärer. Det är också viktigt att staten medverkar till att utrusta bostadsområdena med kvalitetskonst. Det har stor betydelse för de boende i ett område hur det är gestaltat, hur boendemiljön ser ut och fungerar, hur det ser ut inte bara i husen utan också runt och mellan husen, om man kan känna sig hemma i och stolt över sitt bostadsområde och om man kan känna identitet och samhörighet i sitt område. Därför är det viktigt med konstnärlig utsmyckning.

Vi vill också redan nu slå fast att detta är ett bidrag som vi vill ha kvar och utveckla.

Den borgerliga regeringen har också infört en märklig syn på hur utsmyckningen skall utföras. Konstrådet skall bestämma vilken konst som skall finnas i ett område, inte de boende, fastighetsägarna eller den konstnär som skall utföra arbetet.

Detta leder till administrativt krångel och kostnader som gör att det statliga bidraget inte går till det ändamål som det är avsett för. Vi tycker att Konstrådet kan befrias från denna uppgift.

När det gäller stöd till icke-statliga kulturlokaler har vi tidigare i debatten hört att det finns med i ROT-programmet. Tyvärr har regeringen fastställt regler som innebär att det nästan blir omöjligt att komma i gång med några projekt. Man har alldeles för kort tid på sig. Tiden fram till den 1 juli är alldeles för kort, och det är då man måste ha satt i gång dessa projekt.

Som alla vet är planeringstiden för byggandet lång. Även om det finns många projekt som är färdigplanerade, tar det ändå lång tid innan man är klar att sätta spaden i jorden.

Det är naturligtvis viktigt att detta projekt kommer i gång så fort som möjligt, men man kan inte ha regler som äventyrar hela satsningen. Detta kan innebära att det ROT-program som vi har varit överens om inte kommer att

*Kulturstöd vid
ombyggnad,
allmänna
samlingslokaler
m.m.*

kunna bli verkningsfullt. Vi anser att man måste få hela 1994 på sig för igångsättandet.

Eftersom vi vet att denna satsning skulle skapa många sysselsättningstillfällen och att det finns många projekt på kö, vill vi dessutom öka bidragsramen med 75 miljoner. Det finns som sagt angelägna projekt, och det är viktigt att inte verksamheten inom byggsektorn avstannar helt.

Jag yrkar bifall till reservationerna nr 2, 4 och 10 i bostadsutskottets betänkande nr 8.

När det gäller allmänna samlingslokaler har jag samma invändning som mot föregående betänkande. Även här har regeringen satt en tidsgräns som är alltför snäv. Det är oklokt att fastställa regler som gör att det är i det närmaste omöjligt att få stöd. Vi föreslår att tiden utsträcks till hela 1994.

Vi föreslår även här att ramen skall ökas med 50 miljoner. Det finns en lång lista med projekt. Ute i landet finns det ett stort behov av att skapa samlingslokaler.

Jag har besökt många byar och byautvecklingsgrupper. De intygar alla samstämmigt att det är när man får möjlighet att samlas i en egen lokal som kraften och viljan att utveckla byn kan blomma ut. Då kan man också ta vara på de resurser som finns i bygden.

Jag yrkar bifall till reservation nr 1 i bostadsutskottets betänkande nr 9.

Anf. 72 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Jag skulle vilja diskutera dessa båda betänkanterna ur en något annorlunda synvinkel. Jag tycker att det statsfinansiella läget glöms bort alltför ofta. Man borde påminna om det i varje debatt och t.o.m. i varje anförande. Vi debatterar inte de stora frågorna, de stora pengarna och de stora besparingarna. När vi håller på med en ärendedebatt har vi plötsligt glömt det statsfinansiella läget. Det talas då ganska ofta om att man skall spå på med några miljoner här och där, eftersom det behövs. Jag ser fram emot att vi skall få en annan ordning i riksdagen, med budgetramar. Då kan vi se till budgeten i dess helhet på ett annat sätt än vad vi kan göra nu.

Ny demokrati har under hela mandatperioden anvisat större besparingar än något annat parti. I ord och handling har vi försökt göra besparingar på så många budgetposter som möjligt. I de flesta fall har vi inte fått något som helst stöd från regeringen eller från oppositionspartierna. Om vi skall få någon rätsida på problemet måste vi angripa varenda budgetpost. Vi måste skrapa och fila överallt, även om vi tycker att det i dessa sammanhang mest rör sig om kaffepengar som inte betyder så mycket. Om man räknar ihop alla små poster, blir det mycket pengar. Från er egen hushållsbudget vet ni alla att det inte är de stora utgifterna som är problemet – dem har man koll på – utan det är de små, små utgifterna som blir stora pengar och gör att man tappar kontrollen.

Visst är det viktigt med en konstnärlig utsmyckning. Det tycker vi också. Men skall det ske på statens bekostnad? Vi kan göra en jämförelse med en privatperson. Om jag har lånat en hel årslön, så går jag väl inte och köper konst. Jag tycker att vi måste besinna oss.

Det har talats om behovet av samlingslokaler. I Sverige har vi i dag ett

stort överskott på lokaler. Vi skall inte bygga fler lokaler av det slaget. Det finns byggprojekt som är mera angelägna.

Jag vill understryka att vi även skall tänka på de små budgetposterna. Låt oss göra allt vad vi kan för att minska de små utgifterna, så att vi efter ett antal år så småningom kan få en budget i balans.

Herr talman! Jag kan inte avhålla mig från en kommentar. Bostadsutskottets debatter brukar ofta hamna mycket sent på kvällen. Nu har vi för en gångs skull fått börja tidigt på dagen. Då lägger man in en lång interpellationsdebatt mitt i vår debatt. Jag tycker att det är anmärkningsvärt.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation nr 1 i bostadsutskottets betänkande nr 8 och till reservation nr 2 i betänkande nr 9.

Anf. 73 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Vi är nu inne på kulturfrågorna i bostadsutskottets debatt. Personligen tycker jag att det är mycket viktigt med en god både inre och yttre boendemiljö. I det här avsnittet diskuterar vi också de allmänna samlingslokalerna. Samlingslokalerna betyder mycket för människors sociala gemenskap i olika sammanhang.

Jag börjar med några kommentarer till betänkande nr 8. Tre områden tas upp – kulturstöd vid ombyggnad, bidrag för konstnärlig utsmyckning i bostadsområden och stöd till icke statliga kulturlokaler.

När det gäller kulturstöd vid ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse är beslutsramen för innevarande budgetår 160 miljoner kronor. Högst 10 miljoner kronor av dessa får disponeras för bidrag till arkeologiska undersökningar i samband med bostadsbyggande. Ett enigt bostadsutskott föreslår att beslutsramen på 160 miljoner skall vara oförändrad under kommande budgetår. De nuvarande bidragsbestämmelserna infördes den 1 juli 1993. Riksantikvarieämbetet har ett sammanhållet ansvar för bidragsgivningen. Riksantikvarieämbetet har dock uppdraget att delegera fördelningen av ramen till länsstyrelserna, som kan fatta beslut om stöd.

Det nya decentraliserade systemet har medfört påtagliga förenklingar med färre nivåer i beslutsprocessen. Tidigare i debatten har vi hört att bostadsbyggandet för närvarande har mycket liten omfattning. Det har medfört att efterfrågan på kulturstöd vid ombyggnad är liten. Bostadsbyggandet är så litet att en del pengar inte utnyttjas för kulturstöd vid ombyggnad av bostadsbebyggelse. Det finns ett närliggande generellt byggnadsvårdsanslag för kulturmiljövården. Regeringen föreslår att en omfördelning av medel får göras mellan de båda anslagen fram till årsskiftet 1994/95. Utskottet tillstyrker förslaget och slår fast att en omfördelning får göras genom en ändring av ramarna för de båda anslagen.

I betänkandet behandlas också bidrag för konstnärlig utsmyckning i bostadsområden. Både Britta Sundin och Bo G Jenevall har varit inne på den frågan. Bidraget infördes den 1 juli 1987. Under alla år stödformen har funnits har den årliga ramen varit 15 miljoner kronor. Eftersom bidragsmöjligheten har utnyttjats endast i liten omfattning under innevarande budgetår, gör bostadsutskottet ett tillkännagivande till regeringen i denna fråga. Bostadsutskottet föreslår att bidrag skall kunna ges även om åtgärden inte vidtas i samband med ny- eller ombyggnad eller vid förbättring av hyres- och

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Kulturstöd vid
ombyggnad,
allmänna
samlingslokaler
m.m.*

bostadsrättshus. Enligt bostadsutskottet bör denna utvidgning av bidragsmöjligheten vara temporär och gälla fram till den 1 juli 1995.

Stöd till icke statliga kulturlokaler behandlas också i betänkandet. Bidrag betalas ut för ny- eller ombyggnad av museer, teatrar och konsertlokaler som tillhör någon annan än staten.

Frågan om stöd prövas av av Boverkets samlingslokaldelegation efter hörande av Statens kulturråd. Beslutsramen har under senare år legat på 25 miljoner kronor.

Under föregående budgetår beviljades dessutom ett engångsbelopp på 20 miljoner kronor för sysselsättningsskapande åtgärder. Under innevarande budgetår har regeringen beslutat om ett engångsbelopp på 70 miljoner utöver tidigare beslutad ram.

Här vill jag litet kommentera de socialdemokratiska reservationer som Britta Sundin nämnde. Det är reservationerna 2, 4 och 7 vid avsnittet om konstnärlig utsmäckning.

Man säger att man vill ha en långsiktig garanti från riksdagen att verksamheten skall fortsätta under de närmaste åren. Den slutsats man kan dra av den reservationen är att socialdemokraterna räknar med att vara kvar i opposition även under kommande mandatperiod. Annars hade man inte behövt framställa ett sådant yrkande.

Majoriteten anser att den normala budgetprocessen skall tillämpas även i det här fallet.

När det gäller bostadsutskottets betänkande 8 yrkar jag därför bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

I den här debatten behandlar vi också bostadsutskottets betänkande 9, som rör allmänna samlingslokaler.

I Sverige har vi ett rikt utvecklat föreningsliv. Vi har föreningar av vitt skilda slag, idrottsföreningar, politiska föreningar, hembygdsföreningar, olika slags intresseföreningar osv. Ett gemensamt behov för alla dessa föreningar är lokaler där föreningsmedlemmarna kan träffas. De allmänna samlingslokalerna har en mycket viktig uppgift att fylla i det sammanhanget.

Tillgång till samlingslokaler är en förutsättning för ett väl fungerande föreningsliv. Samlingslokaler behövs över hela landet, såväl på landsbygden som i små och stora tätorter.

Människor i ett bostadsområde eller i en bygd kan behöva samlas i en lämplig lokal för att ta itu med gemensamma angelägenheter, för att känna social gemenskap, för att delta i studiecirklar, för kulturella upplevelser eller för att själva aktivt delta i kulturella verksamheter.

För några år sedan pågick kampanjen "Hela Sverige skall leva". I studiecirklar och utvecklingsgrupper diskuterades bygdens utvecklingsmöjligheter. En av de viktigaste faktorerna för bygdens utveckling ansågs vara tillgång till samlingslokal. Det var också Britta Sundin inne på.

Även i storstädernas bostadsområden är behovet av samlingslokaler väl dokumenterat. Skötseln av de allmänna samlingslokalerna finansieras genom hyresintäkter, inträdesavgifter för olika evenemang, medlemsavgifter och till en del genom kommunala anslag. Men verksamheten bygger i stor utsträckning på ideellt arbete. Särskilt gäller detta de små samlingslokaler där man inte har någon fast anställd personal. Genom dessa ideella insatser

får samhället tillgång till bra och billiga samlingslokaler som förvaltas och sköts på ett ansvarsfullt sätt.

Staten lämnar bidrag för nybyggnad, ombyggnad och köp av samlingslokaler. Under innevarande och nästa budgetår är bidragsramen totalt 190 miljoner, varav 145 miljoner avser innevarande budgetår. Till dessa belopp kommer kommunala bidrag och egen finansiering.

Det är ytterst angeläget att så många som möjligt kan utnyttja de allmänna samlingslokalerna. Bidrag lämnas för handikappanpassning med ett högsta belopp av 165 000 kronor. Bidrag får lämnas utan rambegränsning i det här avseendet.

Jag anser för min del att handikappanpassning av föreningsägda samlingslokaler måste ges högsta prioritet. Det finns fortfarande många allmänna samlingslokaler som saknar handikappanpassning. Av 1993 års samlingslokalutrednings betänkande "Mycket under samma tak" framgår att av ett totalantal av ca 3 400 allmänna samlingslokaler det fortfarande finns ca 1 000 som inte är handikappanpassade.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Jag tror jag har litet tid att kommentera de tidigare inläggen. Bo G Jenevall talade mycket om det statsfinansiella läget. Av hans reservationer är det bara en som, på lång sikt, påverkar det statsfinansiella läget. Det är reservationen där han yrkar en nedskärning av beslutsramen för konstnärlig utsmyckning. I de andra två reservationerna behandlas det löpande anslaget. Då har själva utgiften beslutats tidigare, så ramen ligger fast. Har man beslutat att göra något får man sedan finna sig i att vara med och betala kostnaden. Skall man ha långsiktiga besparingar i det här sammanhanget är det beslutsramen man skall påverka.

Britta Sundin nämnde att de är väldigt kort tid för att få i gång de satsningar som nu skall göras. Jag kan till viss del hålla med om detta. Britta Sundin har tydligen inte uppmärksammat att det finns en ventil. Om det finns särskilda skäl kan man få sätta i gång dem senare. Jag tror därför att det finns goda möjligheter att komma i gång. Jag vet att många föreningar med samlingslokaler har lämnat in ansökan till Boverket om att få göra ombyggnad och tillbyggnad. Planeringen är alltså långt framme eftersom kön i Boverkets lista över projekt som kan genomföras är ganska lång. Jag tror därför att det finns möjligheter att mycket snabbt komma i gång i det här sammanhanget. Men det finns alltså en ventil som gör att man kan få komma i gång litet senare om det finns särskilda skäl.

Eftersom min taletid nu är ute slutar jag här och återkommer i en replik.

Anf. 74 BRITTA SUNDIN (s):

Herr talman! För att inte Birger Andersson skall vara tveksam om vad vi räknar med skall hända i höstens val vill jag säga att vi naturligtvis räknar med att komma tillbaka och ta över regeringsansvaret. Detta behövs framför allt för landets skull.

För de aktörer som arbetar med dessa frågor är det naturligtvis mycket viktigt med en långsiktig planering. De måste veta vilka regler som kommer att gälla även för längre tid än det innevarande budgetåret. Eftersom propo-

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Kulturstöd vid
ombyggnad,
allmänna
samlingslokaler
m.m.*

sitionen i det här fallet kan tydas så att stödet till konstnärlig utsmyckning kommer att försvinna, så tycker jag det är viktigt att vi från vår sida markerar att för oss är det viktigt att stödet är kvar.

Centerpartiet talar ofta mycket vackert om allmänna samlingslokaler. Men, Birger Andersson, det är inte bara fagert tal som gäller, man skall också upp till bevis. Det finns, precis som Birger Andersson sade, många projekt som ligger i kö och väntar. Det är sju års kö om jag har fått rätt information. Det finns alltså projekt. Vi anser därför att det är angeläget att även för det här budgetåret satsa ytterligare pengar.

Det kan finnas särskilda skäl för att sätta i gång, säger Birger Andersson, även om man satt en så snäv gräns. Det var ju bra att Birger Andersson instämde i att den här gränsen är alldeles för snäv. Jag tycker att det hade varit bra mycket enklare om man ifrån början hade sagt att man kunde sätta i gång under hela 1994. Då hade vi sluppit det förfarande vi måste ha med att finna ut vad som är särskilda skäl.

Anf. 75 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag börjar med de allmänna samlingslokalerna. Jag delar Britta Sundins uppfattning att de har en väldigt stor betydelse. Jag håller också med om att kön är lång, men den har inte tillkommit efter regerings-skiftet, utan den fanns tidigare också.

Sedan kan jag säga till Britta Sundin att jag har tittat efter litet grand bakåt i tiden och sett efter hur mycket pengar som har anvisats i olika sammanhang för allmänna samlingslokaler. Jag kan nöja mig med de två senaste åren.

För budgetåret 1993/94 och nästkommande budgetår har regeringen totalt anvisat 190 miljoner. Enligt socialdemokraternas motioner har ni totalt begärt 140 miljoner. Genom detta ROT-program har tillkommit väldigt mycket mer än vad både ni och vi hade tänkt oss från början. Men jag tycker det är riktigt att man satsar hårt när det gäller just samlingslokaler.

Eftersom vi är inne på frågan om byggnader kan jag i detta sammanhang också nämna att det i det ROT-program som regeringen presenterade i början på mars avsätts väldigt mycket till kultursektorn. När det gäller kultur-miljövård och kulturbyggnader får man 195 miljoner. Enligt socialdemokraternas motion, som kom till kulturutskottet, begärde socialdemokraterna 130 miljoner. Det innebär med andra ord att era önskemål mer än väl har tillgodosetts i sammanhanget.

När det gäller statliga kulturbyggnader får man 100 miljoner kronor. När det gäller de icke-statliga kulturbyggnaderna kommer ett tillskott på 70 miljoner. Ni hade i er motion begärt 75 miljoner. Man kan nog säga att ni har fått era önskemål tillgodosedda även i detta sammanhang.

Anf. 76 BRITTA SUNDIN (s):

Herr talman! I den tidigare debatten klargjorde Lennart Nilsson mycket tydligt vår syn på de pengar som genom överenskommelsen med arbetsmarknadsutskottet gick till ROT-åtgärderna. Därför tycker jag inte att jag behöver ta ytterligare en debatt om den frågan.

Vi har en annan syn på detta. Vi menar att det som nu satsas gäller ett

nytt budgetår. Det är också för ett nytt budgetår som vi vill öka anslagen i förhållande till regeringens förslag.

Arbetslösheten inom byggsektorn har aldrig varit större än vad den är i dag. Det är en motivering så god som någon för att man skall satsa extra på sådana åtgärder.

Anf. 77 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill återkomma till de allmänna samlingslokalerna. Jag nämnde de två senaste budgetåren, dvs. det budgetår som vi nu är inne i och det kommande budgetåret. Där har totalt sett från regeringen föreslagits och från riksdagen anvisats – om dessa förslag går igenom, vilket vi alla räknar med – 190 miljoner. I era motioner har ni begärt 140 miljoner.

Jag tycker nog det måste sägas att vi från regeringshåll också har försökt att ställa upp i detta sammanhang. Eftersom Centern liksom Socialdemokraterna är ett folkrörelseparti har vi mycket klart för oss hur värdefulla samlingslokalerna är.

Vi kanske skulle kunna få ett litet erkännande i sammanhanget. Här har vi faktiskt anvisat ganska mycket pengar till att modernisera, bygga om och bygga till, samlingslokaler.

När det sedan gäller ROT-programmet fördes i riksdagsdebatten fram ett alternativ om 2 miljarder. Om Britta Sundin ansåg att 1,5 miljard var alltför litet pengar hade det funnits möjlighet att stödja det alternativet. Jag kan förresten säga att jag i detta sammanhang stödde alternativet om 2 miljarder.

Jag tror för min del att det är mycket viktigt att de olika byggobjekten kommer i gång snabbt. Det behövs ganska stora satsningar. Det fanns med andra ord ytterligare ett alternativ att diskutera här i riksdagen.

Anf. 78 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Jag förstår att Birger Andersson inte är så intresserad av det statsfinansiella läget. Jag skall inte göra någon finansdebatt av detta. Jag vill bara göra några korrigeringar.

Birger Andersson antydde att vi i Ny demokrati inte skulle ha föreslagit besparingar. Våra reservationer innehåller de besparingar som vi har begärt.

Sedan vill jag påminna om en debatt som vi förde för inte så länge sedan. Vi ville där t.ex. behålla förra årets anslag till länsstyrelserna, dvs. en minskning med 71 miljoner. Jag kan också nämna vårt förslag att minska bostadsbidragen till familjer utan barn med 510 miljoner.

Anf. 79 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Till att börja med vill jag upplysa Bo G Jenevall om att jag är mycket intresserad av det statsfinansiella läget. Det har jag varit under hela min tid här i riksdagen och även dessförinnan som kommunalråd. Den delen har jag faktiskt försökt att följa.

Jag nämnde Ny demokratis reservationer. Det är i reservation 1 till BoU8 och reservation 2 till BoU9 som Bo G Jenevall säger att han sparar väldigt mycket åt staten. Jag hävdar att det inte är någon besparing på sikt. Det gäller inte beslutsramen, utan det gäller den aktuella utbetalningen under nästa budgetår.

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

*Kulturstöd vid
ombyggnad,
allmänna
samlingslokaler
m.m.*

Däremot håller jag med om att det är en besparing i reservation 3 till BoU8, som gäller konstnärlig utsmyckning. Den ramen vill Bo G Jenevall helt avskaffa. Nu ligger vi på regeringssidan litet grand mellan Ny demokrati och Socialdemokraterna. Det är mycket möjligt att regeringen har hamnat väldigt rätt i den föreslagna ramen för konstnärlig utsmyckning.

Jag vill också påminna om att den ramen har varit 15 miljoner alltsedan den infördes den 1 juli 1987. Socialdemokraterna har när man har kommit i opposition kommit på att det nu är aktuellt med en ökning.

Anf. 80 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att vissa av dessa besparingar är ett slag i luften. Det påpekade jag också i utskottet under ärendets behandling. En del avser sådana anslag som man inte kan påverka.

Vi tycker att det är viktigt att även i detaljfrågorna skicka dessa signaler för varje budgetpost där vi tycker att man kan spara. Det brukar vara så att droppen så småningom urholkar stenen. Det är väl det vi får hoppas på.

Anf. 81 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag håller med Bo G Jenevall om att det är viktigt att vi även tittar på detaljfrågorna. Många bäckar små gör en stor å, heter det. Men det jag hävdar i detta sammanhang är, att har vi tidigare fastställt en ram, innebär det på sikt ingen besparing att justera anslag litet grand. Det tror jag nog att Bo G Jenevall håller med mig om.

Bo G Jenevall har varit företagare. Han känner till att det kanske dröjer ett tag innan utbetalning görs om man åtagit sig att utföra någonting. Men man har i alla fall bundit upp sig. Det är ramen som måste minskas om man skall göra en besparing på sikt.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 22 april.)

11 § Kommerskollegium

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1993/94:NU20 Kommerskollegium (prop. 1993/94:138).

Anf. 82 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Herr talman! Jag skall något kortfattat redogöra för den socialdemokratiska reservationen till detta betänkande, som handlar om auktorisation och godkännande av revisorer.

Regeringen vill undersöka om tillsynen av revisorernas verksamhet kan bedrivas i privat regi. Det kan ju låta oskyldigt att göra en sådan undersökning. Men vi socialdemokrater är oroad för att det skulle kunna leda till en privatisering.

Vi kan inte se några fördelar med en privatisering av denna verksamhet.

Den har skötts av Kommerskollegium på ett utomordentligt sätt sedan början på 70-talet.

Skälet till att Kommerskollegium fick detta uppdrag var att man var angelägen om att staten genom lag ställde krav på att revisionen i vissa företag skulle utföras av kvalificerade revisorer. Vi anser att detta skäl fortfarande är lika giltigt som då.

Vi kan konstatera att regeringen nu satsar på relativt omfattande åtgärder mot kvalificerad ekonomisk brottslighet. Det vore mot den bakgrunden givetvis olyckligt om man lade ner denna verksamhet och staten så att säga frånhänder sig möjligheten att ha kvar en kvalificerad revisionsverksamhet.

Jag har haft förmånen att sitta i Kommerskollegiums styrelse tidigare. Styrelsen avskaffades förra året. När jag satt i styrelsen kunde jag följa verksamheten. Jag såg då att den utfördes på ett mycket professionellt och kvalificerat sätt.

Jag menar att kraven på rättssäkerhet, konkurrensneutralitet och trovärdighet liksom oberoendet av partsintressen blir mycket svåra att tillgodose om man skall ha en privat lösning.

Man har tidigare sagt att om inte Kommerskollegium är lämpat att ha den här uppgiften i framtiden bör en annan statlig myndighet vara lämplig. Man har talat om Kammarkollegiet som en sådan myndighet. När vi har haft möjlighet att utfråga representanter från Kommerskollegium – med bl.a. generaldirektör Peter Kleen i spetsen – om den här frågan har vi fått omvitnat det viktiga i att verksamheten skall fortsätta att ligga under en statlig myndighet.

Herr talman! Med detta korta inlägg vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen gällande auktorisation och godkännande av revisorer.

Anf. 83 JAN BACKMAN (m):

Herr talman! Betänkande NU20, som enligt rubriken handlar om Kommerskollegium, sonderfaller vid närmare betraktande i sex olika sakärenden. I fem av dessa är utskottet helt enigt i sitt ställningstagande.

Det är när det gäller det sjätte sakområdet, det som avser auktorisation och godkännande av revisorer, som utskottsmajoriteten har kommit fram till att man nu inte vill ta ställning till hur den framtida tillsynen över revisorerna bör bedrivas. Skälet till detta är att något förslag inte framläggs i propositionen. Man hänvisar där i stället till att en interdepartemental arbetsgrupp har tillsatts för att utreda frågan och att en proposition i ärendet är aviserad till slutet av maj 1994.

Det kommer alltså att bli nästa riksmöte som får ta ställning till det här förslaget. Ändå har socialdemokraterna i utskottet valt att reservera sig och uttalar i stället uppfattningen att det saknas anledning att utreda om en privat lösning kan åstadkommas.

Det faktum att Kommerskollegiums verksamhet kommer att koncentreras till det handelspolitiska området, som Reynoldh Furustrand var inne på, och att man därför inte naturligen kan behålla ansvaret för tillsynen över revisorerna anser inte socialdemokraterna vara ett tillräckligt skäl för en utredning. Det anser majoriteten, och jag yrkar därför avslag på reservationen och bifall till betänkandets samtliga hemställanspunkter.

Prot. 1993/94:93
21 april 1994

Kommerskollegium

Herr talman! Jag vill också i korthet kommentera det faktum att beslutet om revisorerna under mom. 5 enligt handlingen är fattat utan att Bengt Dalström från Ny demokrati har deltagit i beslutet. Det kan tyckas vara en försumbar detalj, om det inte var så att inte heller någon företrädare för Ny demokrati har anmält sig som talare i kammarens debatt i detta ärende.

Skulle det bli så att det inte dyker upp någon företrädare för Ny demokrati har nydemokraterna än en gång markerat att de inte accepterar den tradition som finns i riksdagen, nämligen att vi fattar våra beslut utifrån den förutsättningen att vi vet var vi har varandra. I stället för att fatta beslut i enighet eller i vissa fall i oenighet kommer vi genom Ny demokratis initiativ att fatta beslut i omedvetenhet. Att detta arbetssätt lanseras av företrädare för ett parti som säger sig vilja öppna politiken mot medborgarna och t.o.m. i något enstaka fall riva riksdagshusets väggar är både beklagligt och förvånande.

Anf. 84 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Herr talman! Det är riktigt i sak att vi kanske får anledning att återkomma till den här frågan längre fram. Men det finns ändå ett befogat skäl att vara orolig för de privatiseringstendenser som den sittande regeringen har visat på andra områden. Vi anar att de också framskymtar när det gäller den här verksamheten. Enligt vår uppfattning vore det djupt olyckligt om det skulle ske en privatisering av den här verksamheten.

Om det, mot bakgrund av den omorganisation av Kommerskollegium som nu sker mot en mer handelspolitisk enhet, ändå skulle finnas skäl för att ha kvar revisionsverksamheten som en statlig myndighet, har regeringen faktiskt sagt att verksamheten skulle kunna läggas på Kammarkollegiet. Det är förvånande att man har ändrat uppfattning om detta så snabbt.

Anf. 85 JAN BACKMAN (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara citera det som står i betänkandet, nämligen: "Regeringen betonar emellertid att systemet för auktorisation, godkännande och tillsyn måste byggas upp så att det är tillfredsställande från rättssäkerhets- och konkurrenssynpunkt. Vidare måste systemet ha stadga och trovärdighet samt vara oberoende från olika partsintressen. Det markeras i propositionen att en privat lösning förutsätter att statsmakterna beslutar om rättsregler för verksamheten och att staten har inflytande och insyn bl.a. när det gäller kvalitetskontrollen."

Detta skulle ju i så fall kunna överföras till Kammarkollegiet på det sätt som Reynoldh Furustrand säger utan att man behöver riskera någon försämring i rättstrygghet eller försämrade krav på kvalifikationer för revisorerna.

Anf. 86 REYNOLDH FURUSTRAND (s) replik:

Herr talman! Mot bakgrund av vad Jan Backman säger finns det inte heller någon anledning att ens orda om att undersöka möjligheterna att privatisera den här verksamheten. Om man nämner att verksamheten skall vara föremål för privatisering anser vi att det kanske är andra skäl som ligger bakom.

Herr talman! Eftersom jag sitter som suppleant i näringsutskottet dröjde jag mig kvar för att lyssna på debatten, inte minst eftersom vår representant inte är här.

Jag vill kommentera det som Jan Backman sade. Jag finner det något underligt att vår representants åtgärd nästan skulle ligga utanför demokratins spelregler. Jag vill starkt protestera mot det.

Vad jag förstår har han uppträtt mycket korrekt. Han har reserverat sig eller rättare sagt fått det taget till protokollet att han inte har deltagit i beslutet. Det är precis så det skall gå till enligt regelboken.

Det är faktiskt så, Jan Backman, att utskotten utreder och rekommenderar kammaren för beslut. Det är faktiskt kammaren som fattar besluten. Jag tycker att detta var ett litet onödigt uttalande.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 22 april.)

12 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 20 april

1993/94:136 av Sten Andersson i Malmö (m) till justitieministern om den enskildes rättssäkerhet:

Vik undan och försök inte förhindra brott eller...?

För en tid sedan utfördes ett mycket brutalt mord i Malmö. Bakgrunden var att en man i 50-årsåldern talade om för en yngling att han inte skulle sparka på en parkerad cykel. Ynglingen reagerade då genom att följa efter mannen in i en trappuppgång, där han slog ihjäl honom.

Med anledning av denna händelse har länspolismästaren och polisfacket bestämt avrått från att ingripa om man inte till 110 % är säker på att klara av en situation. Argumentet kan i förstoundan verka rimligt men är och måste vara omöjligt att följa.

Skall vi inte våga säga nej till den som burdust kräver en cigarett? Skall vi stillatigande acceptera hur en person stänker öl i en buss på övriga passagerare? Skall vi inte kunna säga till ungdomar som fördärvar i planteringar av rädsla för att en sten sedan kastas igenom fönstret? Skall de som ordnat en privat fest inte kunna neka tillträde för personer som inte är inbjudna, utan att anlita uniformerade vakter?

Om svaret blir att vi alltid skall stiga undan, ty ingen kan veta vad följden blir, vart är då samhället på väg? Det måste vara rätt att inom rimliga gränser reagera och ingripa. Att i stället kalla på polis låter sig sägas, men tyvärr vet vi hur det ser ut i praktiken. Ett polisingripande kommer i dessa situationer ofta för sent.

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att öka den enskildes rättssäkerhet?

1993/94:137 av *Lars-Erik Lövdén* (s) till justitieministern om den ekonomiska brottsligheten:

Den borgerliga regeringens politik mot den ekonomiska brottsligheten har präglats av passivitet och i det närmaste direkt ovilja mot att vidta verk samma åtgärder.

Redan när regeringen tillträdde 1991 förklarade justitieministern att "den ekonomiska brottsligheten inte drabbar enskilda utan bara samhället". Den ekonomiska brottsligheten togs också bort som prioriterat område för polisen. Detta var en illavarslande signal till de brottsbekämpande myndigheterna.

I en skrift, "Svart på vitt om bekämpning av ekonomisk brottslighet", utgiven av justitie-, finans- och näringsdepartementen, görs nu ett försök att skyla över regeringens misslyckande. Skriften, som närmast har karaktären av en moderat valpamflett finansierad av skattebetalarna, är en grov förvanskning av verkligheten.

Två exempel kan illustrera detta förhållande. Inrättandet av en finanspolis, som i skriften sägs vara ett exempel på den borgerliga regeringens politik mot ekobrottsligheten, tillkom på socialdemokratiskt initiativ. De borgerliga regeringspartierna motsatte sig förslaget, men riksdagen biföll det socialdemokratiska förslaget att avsätta 8 miljoner kronor till inrättandet av en svensk finanspolis.

Då det gäller regeringens förslag om förbättrad rättssäkerhet i skatteprocessen innebär förändringarna utan tvekan att skattekontrollen försvåras. Den mycket defensiva skrivningen i broschyren visar tydligt att även regeringen anser att åtgärderna är tvivelaktiga från ekobrotts synpunkt.

Även andra förslag i den stora rad av förändringar inom skatte- och uppbörds lagstiftningen som regeringen föreslagit sedan hösten 1991, har inneburit att kontrollen försvåras och möjligheterna till skattefusk har underlättats.

Nu kommer också kritik från näringslivet mot den alltmer komplicerade skatte- och uppbörds lagstiftningen. Även Lagrådet har vid flera tillfällen påpekat att skatte- och uppbörds lagstiftningen har blivit onödigt komplicerad. Skattereformens krav på ökad enkelhet i tillämpningen har i många fall kullkastats.

Socialdemokraterna har i riksdagen under de gångna åren vid upprepade tillfällen lagt fram förslag till åtgärder. Under mars-april i år har riksdagen, trots motstånd från de borgerliga regeringspartierna, fattat beslut om ett kraftigt resurstillskott för ekobrottsbekämpning till skattemyndigheter, tull, kronofogdemyndigheter, polis och domstolar. Totalt har riksdagen anslagit 128 miljoner kronor mer än regeringen föreslagit för nästa budgetår. Riksdagen har också på socialdemokratiskt initiativ beslutat om att polisens organisation för ekobrottsbekämpning skall koncentreras så att effektiviteten kan öka och de stora ärendebalanserna kan nedbringas.

Riksdagens revisorer har i sin omfattande rapport om den ekonomiska

brottsligheten bl.a. dragit följande slutsats: "Bristen på samlad styrning av insatserna mot den ekonomiska brottsligheten ses av revisorerna som en huvudanledning till att missförhållandena på detta område har kunna växa sig så stora. Det är inte tillräckligt med uttalanden om att den ekonomiska brottsligheten skall bekämpas. Det krävs också konkreta förslag och åtgärder. En klarare och mera kraftfull styrning från regeringens sida är enligt revisorernas mening oundgänglig."

Regeringen tvingas nu ompröva sin politik och följa upp riksdagens beslut. Men regeringen gör det uppenbarligen litet motvilligt genom att tillsätta en ny utredning om organisationen av ekobrottsbekämpningen. Men som riksdagens revisorer konstaterar är det knappast bristen på kunskap och annat utredningsunderlag som utgör problem utan bristen på konkreta brottsbekämpande insatser och åtgärder från regeringens sida.

Jag vill mot denna bakgrund ställa följande frågor till justitieministern:

1. Vilka konkreta åtgärder avser regeringen att vidta för att verkställa riksdagens beslut om ökade resurser till ekobrottsbekämpningen?
2. Är regeringen beredd att vidta åtgärder så att en ny samordnad organisation för bekämpande av ekonomisk brottslighet kan träda i kraft redan under hösten 1994?
3. Är regeringen beredd att, utöver den centralt samordnade organisationen, tillskapa motsvarande samordnade resurser regionalt och främst i storstadsområdena?
4. Är regeringen beredd att göra en översyn av lagstiftningen i syfte att för enkla och samordna regler så att man försvårar för ekobrottslingarna att utnyttja lagstiftningen för sina syften?
5. Anser regeringen det vara förenligt med grundlagens krav på saklighet och opartiskhet (RF 1:9) att, i en av regeringen utgiven och med statsmedel finansierad informationsbroschyr, bedriva en ensidig och partipolitiskt inriktad agitation?

13 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 20 april

1993/94:464 av *Ulrica Messing* (s) till justitieministern om en ny Palme-kommission:

Den 24 november 1993 beslutade riksdagen om att en ny Palme-kommission skulle tillsättas.

Efter fyra månader vill jag nu fråga justitieministern hur riksdagens beslut har hanterats och efterföljts.

1993/94:465 av *John Andersson* (-) till jordbruksministern om jakt på stora rovdjur:

Järvstammen har minskat kraftigt i Norrbottens fjällvärld sedan mitten av 80-talet. Enligt nya inventeringar finns nu bara 60 järvar i länet mot tidigare 100. Den enda rimliga förklaringen är förföljelse, vilket styrks av många kända fall av tjuvjakt och utgrävda järvlyor, säger Robert Franzén, rovdjursforskare på Naturvårdsverket.

Helt nyligen fick vi åter läsa om en grym järvjakt i Arjeplogsfjällen. I tre kilometer försökte en järv komma undan sin skoteråkande plågoande innan den dödades. Spåren visade att järven körts på flera gånger under förföljelsen.

Alltför ofta får vi vetskap om de grymma jakterna som pågår i vår fjällvärld, detta trots alla konventioner som Sverige skrivit under och de lagar som stiftats. Så här kan det väl ändå inte få fortsätta?

Min fråga till jordbruksministern:

Vilka åtgärder tänker jordbruksministern vidta för att åtminstone försvåra möjligheten att bedriva den grymma jakten på våra stora rovdjur?

1993/94:466 av *John Andersson* (-) till jordbruksministern om minskning av antalet renar:

Problemet med för många renar och tusentals renar på förbjudet område har med åren bara blivit större. En ortsbefolkning som ständigt varit utsatt har inte erhållit något stöd av myndigheter; tvärtom har man fått erfara att lagar och förordningar inte behövt följas.

Ett glädjande undantag har nu skett i Jämtlands län. Med länets landshövding i spetsen har en överenskommelse slutits med Handölsdalens sameby om en minskning av renantalet. Det visade sig att det fanns 16 400 renar inom samebyn mot det tillåtna 6 000.

Att det fanns tre gånger så mycket ren som det tillåtna antalet överraskar ingen som bor i Norrland. Tvärtom kan det inte uteslutas att situationen är ännu värre på andra håll. Om den här åtgärden nu var möjlig i Jämtland, borde det också vara möjligt att samma åtgärder vidtas på andra håll.

Min fråga till jordbruksministern:

Är jordbruksministern beredd att ta nödvändiga initiativ för att övriga samebyar i landet vidtar samma åtgärd som Handölsdalens sameby?

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. ajourneringen
kl. 13.58,

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 37 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 75 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Torsdagen den 21 april

1 § Justering av protokoll	1
2 § Debatt vid hänvisning av skrivelse till utskott	1
Per-Richard Molén (m)	
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	2
4 § Förnyad bordläggning	2
5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 20 april	2
Socialutskottets betänkande SoU30	
Lagutskottets betänkande LU21	
Lagutskottets betänkande LU22	
Justitieutskottets betänkande JuU21	
Jordbruksutskottets betänkande JoU19	
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU16	
Meddelande om samlad votering	10
6 § Vissa anslag till bostadsförsörjningen samt reparation, om- och tillbyggnad av bostäder m.m.	11
Bostadsutskottets betänkande BoU15 och BoU14	
Debatt	
Lennart Nilsson (s)	
Bo G Jenevall (nyd)	
Lars Werner (v)	
Agne Hansson (c)	
(forts. 9 §)	
Ajournering	25
Återupptagna förhandlingar	26
7 § Svar på interpellation 1993/94:107 om utvecklingen i Ryssland .	26
Statsminister Carl Bildt (m)	
Pierre Schori (s)	
Rolf L Nilson (v)	
Hans Göran Franck (s)	
Sture Ericson (s)	
8 § Svar på interpellation 1993/94:117 om Sverige och EU:s försvars- planer	41
Statsminister Carl Bildt (m)	
Hans Göran Franck (s)	
Bengt Hurtig (v)	
Andre vice talmannen (om taletiden)	
Ingela Mårtensson (fp)	
Lena Klevenås (s)	

9 § (forts. från 6 §) Vissa anslag till bostadsförsörjningen samt reparation, om- och tillbyggnad av bostäder m.m. (forts. BoU15 och BoU14)	57
Mikael Odenberg (m)	
Erling Bager (fp)	
Ivar Franzén (c)	
(forts.)	
Beslut om uppskjuten votering	71
9 § (forts.) Vissa anslag till bostadsförsörjningen samt reparation, om- och tillbyggnad av bostäder m.m. (forts. BoU15 och BoU14)	71
Inger Lundberg (s)	
Oskar Lindkvist (s)	
<i>Beslut skulle fattas den 22 april</i>	
10 § Kulturstöd vid ombyggnad, allmänna samlingslokaler m.m. . .	76
Bostadsutskottets betänkande BoU8 och BoU9	
Debatt	
Britta Sundin (s)	
Bo G Jenevall (nyd)	
Birger Andersson (c)	
<i>Beslut skulle fattas den 22 april</i>	
11 § Kommerskollegium	84
Näringsutskottets betänkande NU20	
Debatt	
Reynoldh Furustrand (s)	
Jan Backman (m)	
Bo G Jenevall (nyd)	
<i>Beslut skulle fattas den 22 april</i>	
12 § Anmälan om interpellationer	
1993/94:136 av Sten Andersson i Malmö (m) om den enskildes rättssäkerhet	87
1993/94:137 av Lars-Erik Lövdén (s) om den ekonomiska brottsligheten	88
13 § Anmälan om frågor	
1993/94:464 av Ulrica Messing (s) om en ny Palme-kommission	89
1993/94:465 av John Andersson (-) om jakt på stora rovdjur.	90
1993/94:466 av John Andersson (-) om minskning av antalet re- nar	90

